

وزارت معارف
معینیت انکشاف نصاب تعلیمی و تربیهٔ معلم
ریاست عمومی انکشاف نصاب تعلیمی
و تألیف کتب درسی

کتاب معلم

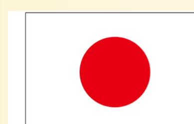
رهنمای تدریس

آموزش قرآن کریم

صنف ۶

unicef
د هر ماشوم لپاره
برای هر طفل

سال چاپ: ۱۳۹۵ هـ ش.

وزارت معارف
معینیت انکشاف نصاب تعلیمی و تربیهٔ معلم
ریاست عمومی انکشاف نصاب تعلیمی و
تألیف کتب درسی

رهنمای تدریس آموزش قرآن کریم

صنف ششم

سال چاپ: ١٣٩٦ هـ.ش.

مؤلفان:

- **عبدالسلام تائب** عضو علمی ریاست انکشاف نصاب تعلیمی و تألیف کتب درسی.
- **مایل آقا متقی** عضو علمی ریاست انکشاف نصاب تعلیمی و تألیف کتب درسی.
- **لیلا سایر** عضو علمی ریاست انکشاف نصاب تعلیمی و تألیف کتب درسی.

ایدیت علمی

- **محمد آصف کوچی** مسؤول بخش اسلامیات

ایدیت زبانی

- **عبدالرزاق کوهستانی** عضو دیپارتمنت دری

کمیتهٔ دینی، سیاسی و فرهنگی

- مولوی **عبدالوکیل** عضو علمی ریاست انکشاف نصاب تعلیمی وتألیف کتب درسی

کمیتهٔ نظارت

- دکتور **اسدالله محقق** معین انکشاف نصاب تعلیمی و تربیهٔ معلم.
- دکتور **شیر علی ظریفی** رئیس پروژهٔ انکشاف نصاب تعلیمی.
- سرمؤلف **عبدالظاهر گلستانی** رئیس عمومی انکشاف نصاب تعلیمی و تألیف کتب درسی.

کمپوز و دیزاین: حمیدالله غفاری

بسم الله الرحمن الرحيم

سرود ملی

دا وطن افغانستان دی — دا عزت د هر افغان دی

کور د سولې کور د تورې — هر بچی یې قهرمان دی

دا وطن د ټولو کور دی — د بلوڅو د ازبکو

د پښتون او هزاره وو — د ترکمنو د تاجکو

ورسره عرب، ګوجر دي — پامېریان، نورستانیان

براهوي دي، قزلباش دي — هم ایماق، هم پشه یان

دا هیواد به تل ځلیږي — لکه لمر پر شنه آسمان

په سینه کې د آسیا به — لکه زړه وي جاویدان

نوم د حق مودی رهبر — وایو الله اکبر وایو الله اکبر

بسم الله الرحمن الرحیم

پیام وزیر معارف

سپاس بیکران آفریدگاری را که انسان را در احسن تقویم آفرید و او را قدرت بیان بخشید و به زیور علم و اندیشه آراست و درود بی پایان بر پیامبر مکرم اسلام حضرت محمد مصطفی- صلی الله علیه وسلم- که معلم بزرگ انسانیت است و پیام‌آور رحمت و هدایت و روشنایی.

تعلیم و تربیت نقطهٔ آغاز هر تحول و سنگ‌بنای توسعه در هر جامعه است. هدف اصلی تعلیم و تربیت به فعلیت رساندن نیروهای بالقوهٔ انسان و شگوفا ساختن استعدادهای درونی وی است.

کتاب درسی یکی از ارکان مهم در فرایند تعلیم و تربیت محسوب می‌شود که همگام با تحولات و پیشرفت‌های علمی نوین و مطابق با نیازمندی‌های جامعه تهیه و تألیف می‌گردد و باید دارای ظرفیت و ظرافتی باشد که بتواند آموزه‌های دینی و اخلاقی را توأم با فرآورده‌های علوم جدید با میتودهای نوین به شاگردان منتقل کند.

کتابی که اکنون در اختیار شما قرار دارد، بر اساس همین ویژه‌گی‌ها تهیه و تألیف شده است. سعی وزارت معارف همواره براین بوده که نصاب تعلیمی و کتب درسی معارف کشور، متکی بر مبانی تعلیم و تربیت اسلامی و حفظ هویت ملی، مطابق با معیارهای علمی و روش‌های تربیتی نوین بوده، استعدادهای دانش آموزان را در همه زمینه‌های اخلاقی و علمی شگوفا گرداند و قدرت تفکر، ابتکار و حس جستجوگری را در آن‌ها تقویت بخشد. ترویج فرهنگ گفتگو و رواداری، تقویت حس وطن دوستی، مهربانی، گذشت و همبسته‌گی از خواست‌های دیگر وزارت معارف است که باید در کتب درسی متبلور باشد.

کتاب‌های درسی بدون داشتن معلم خوب و مسلکی نمی‌تواند اهداف مورد نظر را بر آورده سازد. معلم یکی از ارکان مهم تعلیم و تربیت و مجری برنامه‌های آموزشی و تربیتی است. از معلمان و آموزگاران خوب، متعهد و دلسوز کشورم که ستیزه با سیاهی و نادانی را پیشهٔ خود ساخته اند، صمیمانه آرزومندم که با تطبیق دقیق و مخلصانهٔ نصاب تعلیمی، کودکان و جوانان میهن را بسوی فتح قله‌های رفیع دانش، اخلاق و معنویت رهنمون گردند.

کامیابی نظام آموزشی کشور بدون همکاری جدی مردم غیر ممکن است. ازین رو از همه اقشار و افراد ملت شریف افغانستان، بخصوص از خانواده‌ها و اولیای محترم شاگردان خواهشمندم که از هیچگونه همکاری در جهت تحقق اهداف معارف دریغ نورزند. همچنان از همه نویسنده‌گان، دانشمندان، متخصصان تعلیم و تربیت و اولیای محترم شاگردان تقاضا می‌شود که با ارائهٔ نظریات و پیشنهادهای سالم و نقدهای سازندهٔ خود وزارت معارف را در بهبود هر چه بیشتر کتاب‌های درسی همکاری نمایند.

لازم می‌دانم از تمام مؤلفان دانشمند و کارمندان اداری و فنی وزارت معارف که در تهیه، تألیف، طبع و توزیع این کتاب زحمت کشیده اند و از همه نهادهای ملی و بین المللی که در زمینهٔ چاپ و توزیع کتب درسی همکاری نموده اند، قدردانی و تشکر نمایم.

در اخیر از خداوند منان استدعا دارم که به لطف بی‌پایان خود، ما را در تحقق آرمان‌های مقدس معارف یاری رساند.
إنه سمیعٌ قریبٌ مجیب.

دکتور اسدالله حنیف بلخی

وزیر معارف

فهرست عناوین

مقدمه

آموختن قرآن کریم از جمله وجایب مهم مسلمانان و ضرورت مبرم برای جامعۀ اسلامی می‌باشد؛ بنابراین ما به عنوان مسلمان در تدریس مضمون آموزش قرآن کریم مصداق حدیث نبوی باشیم {خَیرُکم مَن تعلَمَ القُرآنَ وَعَلّمَهُ} « بهترین شما کسی است که قرآن را می‌آموزد و برای دیگران می‌آموزاند».

بناءً معلمان محترم در تدریس این مضمون باید حتی المقدور سعی ورزند تا اینکه سبب نیل سعادت دنیا وآخرت ایشان شود و از جهت دیگر شاگردان بتوانند به هدف عالی که همانا تلاوت درست قرآن کریم است دست یابند. مؤلفان محترم برای تدریس مضمون فوق الذکر نکات مهم آتی را برای معلمان تقدیم می‌نماید:

۱ - در هر هفته سه ساعت درسی و در تمام سال تعلیمی هفتاد و هشت ساعت درسی می‌باشد.

۲ - تعداد دروس کتاب (آموزش قرآن کریم صنف ششم) هفتاد و هفت ساعت است.

۳ - مضمون آموزش قرآن کریم شامل سه بخش میباشد : الف – بخش معلومات ب- بخش تلاوت ناظره - ج- بخش حفظ.

۴ - معلم محترم در تدریس آموزش قرآن کریم شاگردان را به نطق صحیح حروف هجا مکلف می‌سازد.

۵ - معلم محترم شاگردان را به خواندن حروف با حرکت و بدون حرکت که در رسم الخط قرآن کریم وجود دارند؛ ولی تلفظ نمی‌شوند آشنا می‌سازد.

۶ - برای بخش محفوظات صنف ششم سه سورۀ (الضحی، الشرح، التین و العلق) درنظر گرفته شده است که حفظ دو سورۀ آن(الضحی، الشرح) قبل از چهار نیم ماه و حفظ دو سورۀ آن(التین، العلق) بعد از چهارنیم ماه مطلوب است.

معلم محترم در هر هفته حفظ دو آیت از محفوظات را برای شاگردان کارخانه گی میدهد و زمانی که هر سوره تمام شد چنان که در این کتاب رهنمایی شده در پهلوی درس ناظره با استفاده از چوکات رهنما ؛ درس حفظ را برای شاگردان نیز تقدیم می‌نماید و هنگامی که به درس های حفظ می‌رسد سوره ها را به حیث درس مراجعه تدریس می‌نماید.

۷ - برای شاگردان تلقین شود تا در ساعت آموزش قرآن کریم با وضو باشند و در حمل و نقل کتاب آموزش قرآن کریم آداب را رعایت نموده وبه آن احترام گذارند.

۸ - هردرس آموزش قرآن کریم صنف ششم به مراحل ذیل تقسیم شده است :

- خواندن آیت مکمل.
- خواندن و تمرین برخی از کلمات به منظور تلفظ درست و تجوید تطبیقی .
- بعضی از احکام تجوید.
- معلم محترم خواندن آیات درس روز آینده را برای شاگردان کارخانه گی می‌سپارد.
- در اخیر این کتاب(رهنمای تدریس آموزش قرآن کریم) علامات وقف و اقسام آن بیان شده است.
- معلم محترم در جریان تمام مراحل دروس و روش ها با بسیار مهربانی و لطف درس را درست برای شاگردان تقدیم می‌کند، همواره ایشان را همکاری و تشویق می‌کند و از هر نوع توهین و تحقیر به آنها خود داری می‌نماید.

درس اول

عنوان : سجده تلاوت قرآن کریم

صفحه :

وقت : ۴۵ دقیقه (یک ساعت درسی)

اهداف : شاگردان باید:

- درس را بصورت درست و دقیق بخوانند.
- سجده تلاوت را در صنف عملی تمثیل نمایند.
- سجده تلاوت را دانسته و به دیگران بیان نمایند.

دانش لازمی

دلیل مشروعیت سجدۀ تلاوت

وعن ابن عباس – رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا – «أنه – صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ – سجد، في النجم سجد معه المسلمون... » . (رواه البخاري والترمذي)

از ابن عباس – **رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا** – روایت است که: آن حضرت ﷺ در[آخر سورۀ] نجم سجده نمود ؛ که با آن حضرت ﷺ مسلمانان سجده کردند.

فضیلت سجدۀ تلاوت:

رسول اکرم ﷺ در مورد سجدۀ تلاوت چنین می‌فرمایند:
عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِذَا قَرَأَ ابْنُ آدَمَ السَّجْدَةَ فَسَجَدَ اعْتَزَلَ الشَّيْطَانُ يَبْكِي، يَقُولُ: يَا وَيْلَتِي أُمِرَ ابْنُ آدَمَ بِالسُّجُودِ، فَسَجَدَ، فَلَهُ الْجَنَّةُ، وَأُمِرْتُ بِالسُّجُودِ فَأَبَيْتُ، فَلِيَ النَّارُ» رَوَاهُ مُسْلِمٌ.

ترجمه: از حضرت ابو هریره رضی الله عنه روایت است که رسول الله ﷺ فرمود : هنگامی فرزند آدم (بندۀ مؤمن) آیت سجده را تلاوت کند و بعد سجده بجا آورد، شیطان از وی دوری نموده و گریه کنان می‌گوید : وای برمن، فرزند آدم به سجده امر شد؛ و سجده بجا آورد و جایگاه وی جنت شد و من به سجده امر شدم ، ابا ورزیدم و تکبر کردم پس جای من دوزخ شد.

روش تدریس: سوال و جواب، انفرادی، تمثیلی

مورد ممد درسی: کتاب درسی، تباشیر،، تخته......

وقت	فعالیت های معلم	فعالیت شاگردان
۵ دقیقه	بعد از ادای سلام و احوال پرسی ، ترتیب و تنظیم صنف، ارتقای شاگردان را به صنف ششم تبریک گفته ، و در مورد این که امسال کتاب آموزش قرآن کریم را به صورت یک مضمون جدا گانه می خوانند ، معلومات لازم را ارایه می نماید. – از شاگردان در باره سجده تلاوت سوال نموده و نظریات ایشان را به روی تخته	

زمان	فعالیت‌ها	
۲۵ دقیقه ۱۰ دقیقه ۵ دقیقه	می‌نویسد. - عنوان درس اول(سجده تلاوت قرآن کریم) را روی تخته نوشته و در باره آن معلومات می دهد. - به شاگردان هدایت می دهد تا متن درس را خاموشانه مطالعه کرده و بعد سه شاگرد آن را با آواز مناسب می‌خوانند و دیگران متوجه کتاب های شان می‌باشند. - معلم محترم خودش با و ضو سجده تلاوت را در صنف برای شاگردان عملی تمثیل کرده و از شاگردان می‌خواهد که متوجه باشند. - پنج شاگرد به هدایت معلم پیش روی صنف آمده سجده تلاوت را به گونه عملی تمثیل می‌کنند. - به سوالات شاگردان جواب های مناسب داده می‌شود. **ارزیابی:** شاگردان مطابق به سوالات کتاب درسی ارزیابی شوند. **خلاصه درس:** درس امروز چنین خلاصه می گردد: ۱- با خواندن آیت سجده و شنیدن آن ، سجدۀ تلاوت واجب می‌شود. ۲- در قرآن کریم ۱۴ آیت سجده است. ۳- سجدۀ تلاوت واجب است. ٤- سجدۀ تلاوت با وضو بدون بلند کردن دست ها تکبیر گفته ؛ سجده می‌کنیم.	

درس دوم

عنوان : آیات سجده تلاوت

صفحه :

وقت : یک ساعت درسی

اهداف : شاگردان باید:

- درس را به صورت درست بخوانند.
- آیت های سجدهٔ تلاوت را بیان کنند.
- آیت های سجده تلاوت را آموخته و به دیگران بگویند.

دانش لازمی

دلیل وجوب سجدهٔ تلاوت: کتاب هدایه که یکی از کتاب های معتبر احناف است، سجدهٔ تلاوت را واجب می داند ، قابل ذکر است که به جز از مذهب احناف که سجدهٔ تلاوت را واجب می‌دانند، سه مذهب دیگر به سنت بودن آن باور دارند.

از ابن عمر ﷺ روایت است که رسول الله – صلی الله و علیه و سلم فرمود:

«**السَّجْدَةُ عَلَى مَنْ سَمِعَهَا وَعَلَى مَنْ تَلَاهَا**» (اخرج ابن شيبة عن بن عمر)، **ترجمه:** سجدهٔ تلاوت ؛ بر تلاوت کننده و شنوندهٔ آن واجب است.

روش تدریس: سوال و جواب، انفرادی، گروهی

مورد ممد درسی: کتاب درسی، تخته، تباشیر.

وقت	فعالیت های معلم	
۵ دقیقه	بعد از فعالیت های مقدماتی ، درس گذشته را با طرح پرسش زیر ارزیابی کرده کار خانه گی شان را ملاحظه می‌نماید. - شاگردان عزیز شما دانستید که در قرآن کریم ۱۴ آیت سجده است. آیا می‌دانید که این آیت ها کدام اند؟ - بعد از شنیدن جواب های شاگردان عنوان درس جدید را که(آیات سجده تلاوت) است روی تخته می‌نویسد. - از شاگردان می‌خواهد تا متن درس را خاموشانه مطالعه نمایند. - از سه شاگرد می‌خواهد تا متن درس را از روی کتاب با آواز مناسب بخوانند و دیگران همه متوجه کتاب های شان باشند.	
۲۵ دقیقه	- سوره های سجده تلاوت را با شماره های آیات آن روی تخته می‌نویسد ؛ سپس از چهار شاگرد می‌خواهد تا این سوره ها را با شماره آیات آن بخوانند . - از چهارده شاگرد می‌خواهد تا آیات سجده را از روی تخته بخوانند و بعد شاگردان نام سوره های که در آن آیت سجده آمده است در کتابچه های شان بنویسند. - درس را یکبار دیگر تشریح کرده و شاگردان را مورد ارزیابی قرار می‌دهد. - **ارزیابی:** شاگردان مطابق به پرسش های کتاب درسی ارزیابی شوند. - **خلاصه درس:** درس را چنین خلاصه می‌کند:	

۱۵ دقیقه	– آیات سجده تلاوت ۱۴ است. – سوره های که سجده تلاوت در آن ها موجود است قرار ذیل اند: سوره اعراف، رعد، نحل، بنی اسرائیل، مریم، حج، فرقان، نمل، سجده، ص، حم، نجم ، انشقاق و علق.	
	کارخانه گی: شاگردان نام سوره های را که در آن آیت سجده آمده است حفظ نمایند.	

درس سوم

عنوان : تلاوت آیات (۱–۴)سورهٔ آل عمران

صفحه :

وقت : یک ساعت درسی

اهداف : شاگردان باید:

- آیات درس را درست تلاوت نمایند.
- لام شمسی و لام قمری را بشناسند.
- قواعد تجوید را حین تلاوت تطبیق کرده بتوانند.
- به تلاوت قرآن کریم علاقه مند شوند.

فعالیت های ابتدایی درس

بعد ازسلام و احوال پرسی ، تنظیم صنف و فعالیت های مقدماتی درس گذشته را با طرح چند پرسش ارزیابی می کند.

دانش لازمی

تجوید: در لغت به معنای تحسین و نیکو گردانیدن است و در اصطلاح آن است تا قرآن کریم طبق نزولش بر – محمد صلی الله و علیه وسلم– تلاوت شود که در آن حقوق هر حرف از حیث مخرج و صفت رعایت شده باشد.

مخرج س و ص: سر زبان و بیخ ثنایای سفلی، همراه با اتصال با ثنایای عُلیا می‌باشد و فرق شان در صفت است که حرف (ص) از حروف استعلاء می‌باشد یعنی پر ادا می‌گردد ؛ اما حرف (س) از حروف استفال می‌باشد و باریک ادا می‌شود.

- در (الٓمٓ) مد حرفی مثقل است، و باید بدانیم که مد مثقل حرفی مدی را می‌گویند که سکون آن اصلی بوده و در حرف بعدی مدغم گردد.
- مد حرفی به سببی آنرا می‌گویند که مد و سکون در حرف با هم جمع شده اند، و چون در این مد حکم ادغام در حرف (م) جاری شده که در اصل دو (م) است ؛ به همین دلیل آن را (مثقل) می‌گویند.

قابل تذکر است که مقدار این مد لزوماً شش حرکت است.

در کلمات(الحی القیوم) لام قمری وجود دارد که به صورت واضح تلفظ می‌شود.

هرگاه قبل از حروف قمری لام واقع شود حرف (لام) ظاهر می‌شود و (۱۴) حرف است که این حروف در کلمات(ابغ– حجک– وخف– عقیمه) «قصد حج را بکن و از بی فایده بودن آن برحذر باش» جمع شده اند. سبب اظهار شدن حرف (لام) این است که مخرج لام از مخرج این ۱۴ حرف دور میباشد.

مثال دیگر از حروف قمری(العالمین– الحج– القران).

در کلمات (مصدقاًلما و(عزیزٌ ذو انتقام)تنوین به مشاهده میرسد پس تنوین را چنین تعریف می‌کنیم که: تنوین در لغت صوت را گویند و در اصطلاح عبارت از نون ساکن زایدی است که در آخر اسم ملحق میشود تنوین با نون در تلفظ یکی است ؛ اما در خط به شکل دوزبر(اً) دوزیر(اٍ) و دو پیش(اٌ) نوشته می‌شود.

روش تدریس: سوال و جواب، انفرادی، مشق و تمرین، تشریحی.

مواد ممد درسی:کتاب درسی، تخته، تباشیر.

وقت	فعالیت های معلم	فعالیت های شاگردان
۵ دقیقه ۲۵ دقیقه ۱۵ دقیقه	از شاگران می‌پرسد کدام سوره بعد ازسورهٔ بقره در قران کریم میاید؟ بعداز شنیدن جواب های شان عنوان درس جدید را با خط درشت و خوانا به روی تخته می نویسد: تلاوت آیات (۱-۴)سورهٔ آل عمران به شاگردان هدایت می دهد تا آیات مبارکه را خاموشانه بخوانند. آیات مبارکه درس را با آواز مناسب و با رعایت قواعد تجوید برای شاگردان تلاوت می‌کند و شاگردان متوجه کتاب های شان می باشند. سپس از سه شاگرد می خواهد تا به نوبت آیات مبارکهٔ درس را تلاوت کنند تا اشتباهات آنها و سایر شاگردان اصلاح شود. در باره تلفظ(ص وس) به شاگردان معلومات داده و تلفظ آن را در کلمات (مُصَدِّقًا) و (لِّلنَّاسِ) برای شان بیان می‌کند. از چهار شاگرد می خواهد تا حرف (ص) و (س) را به صورت درست در کلمات فوق تلفظ کنند. از سه شاگرد میخواهد تا کلمات داده شده کتاب را به آواز مناسب بخوانند(الحی القیوم، مصدقاًلما) و (عزیز ذوانتقامٍ) متن درس را یکبار دیگر تلاوت نموده و شاگردان را ارزیابی می‌کند. **ارزیابی :** آیات مبارکه از شاگردان پرسیده شود. **کارخانه گی :** معلم محترم سه آیت ۱-۳سورهٔ (الضحی) را برای شاگردان تلاوت نموده و بگوید تا آنرا حفظ نمایند. **نوت :** تمام آیات و سوره های را که در درس های بعدی برای حفظ شاگردان کارخانه گی می‌دهد؛ معلم باید خودش اول تلاوت نماید.	

درس چهارم

عنوان : تلاوت آیات(۵–۸) سورهٔ آل عمران

صفحه :

وقت : یک ساعت درسی

اهداف : شاگردان باید:

- آیات درس را درست تلاوت نمایند.
- با احکام نون ساکن و تنوین آشنایی حاصل نمایند.
- قواعد تجوید را حین تلاوت تطبیق کرده بتوانند.
- به تلاوت قرآن کریم علاقه مند شوند.

فعالیت های ابتدایی درس

معلم محترم ، بعد از سلام و احوال پرسی ، تنظیم صنف و فعالیت های مقدماتی درس گذشته را ارزیابی می کند.

دانش لازمی

نون ساکن و تنوین: چهار حکم دارد که عبارت اند از:(اظهار –اخفاء – ادغام و اقلاب)

اظهار: اظهار در لغت بیان کردن، و آشکار کردن را گویند و در اطلاح عبارت از ادای حروف اظهار است از مخرج شان بدون غنه ، یعنی هرگاه بعد از نون ساکن و تنوین حرفی از حروف حلقی بیاید در آن صورت اظهار می‌شود حروف حلقی شش است که عبارت اند از:(همزه، ها، عین، حا، غین وخا) مانند(مِنْهُ، مِّنْ عِنْدِ، مُّحْكَمٰتٌ هُنَّ).

- در(شَيْءٌ فِي، زَيْغٌ فَيَتَّبِعُوْنَ) اخفاء است زیرا در هر دو مورد بعد از تنوین حرف (ف) آمده که از جملهٔ حروف پانزده گانهٔ اخفاء می‌باشد.
- در(اَنْزَلَ، عِنْدِ) اخفاء است ؛ زیرا بعد از نون ساکن در کلمهٔ اول ؛ حرف (ز) و در کلمهٔ دوم بعد از نون ساکن حرف (د) آمده است.

روش تدریس : سوال و جواب، انفرادی، مشق و تمرین

مواد ممد درسی : کتاب درسی، تخته، تباشیر.

وقت	فعالیت های معلم	فعالیت های شاگردان
۵ دقیقه	- عنوان درس را با خط درشت و خوانا روی تخته می نویسد (سورهٔ آل عمران از آیت۵–۸) به شاگردان هدایت می دهد که آیات مبارکه را خاموشانه بخوانند و خودش کلماتی که جهت تمرین درس است با علامات و حرکات آن روی تخته می‌نویسد:(هن ام الکتب – فیتبعون – من لدنک) - به چهار شاگردی که با صدای مناسب و خوب تلاوت می‌کنند هدایت می دهد تا هر کدام به نوبت آیات مبارکهٔ درس را درست تلاوت نمایند و دیگران اشتباهات شان را اصلاح کنند.	

۲۵ دقیقه ۱۵ دقیقه	– کلماتی که روی تخته نوشته شده توسط سه شاگرد دیگر با آواز بلند خوانده شود تا به صورت درست تمرین شود. – معلم محترم یکبار دیگر آیات مبارکه را تلاوت نموده و شاگردان را مورد ارزیابی قرار می‌دهد. **ارزیابی** – آیات مبارکه از شاگردان پرسیده شود.	

درس پنجم

عنوان : تلاوت آیات(۹–۱۲) سورهٔ آل عمران

صفحه :

وقت : یک ساعت درسی

اهداف : شاگردان باید:

- آیات درس را درست تلاوت نمایند.
- اخفاء را بشناسند .
- اخفاء را در هنگام تلاوت تطبیق نمایند.
- قواعد تجوید را حین تلاوت تطبیق کرده بتوانند.
- به تلاوت قرآن کریم علاقه مند شوند.

فعالیت های ابتدایی درس

معلم محترم ، بعد ازسلام و احوال پرسی ، تنظیم صنف و فعالیت های مقدماتی درس گذشته را ارزیابی می کند.

دانش لازمی

- **اخفاء:** در لغت پوشانیدن را گویند و در اصطلاح حالتی است بین ادغام و اظهار؛ و هرگاه بعد از نون ساکن تنوین حرفی از حروف اخفاء بیاید حکمش اخفاء است ، اخفاء پانزده حرف دارد و این حروف عبارتند از :(ت، ث، ج، د، ذ، ز، س، ش، ص، ض، ط، ظ، ف، ق، ک) مانند (لَن تُغۡنِيَ) و (مِنۡ قَبۡلِهِمۡ).
- **ادغام:** ادغام در لغت ادخال و در آوردن است و در اصطلاح عبارت است از داخل کردن حرف ساکن در حرف متحرک به گونه یی که در تلفظ به صورت یک حرف مشدد در آیند و برای تلفظ کردن آن دو حرف فقط یکبار زبان از جای خود به حرکت در آید.
- حروف ادغام عبارت از شش حرف است که در کلمه(یرملون) جمع شده است هر گاه یکی از حروف یرملون بعداز نون ساکن و یا تنوین واقع شود نون ساکن و یا تنوین در آن حرف ادغام می‌شود به این معنا که نون ساکن و تنوین به آن حرف تبدیل شده و از آن یک حرف مشدد ساخته می‌شود.
- ادغام به دو قسم است: ۱– ادغام باغنه ۲– ادغام بدون غنه
- ادغام باغنه: هرگاه یکی از چهار حرف(ینمو) بعداز نون ساکن و یا تنوین در کلمه دیگر واقع شود ادغام باغنه صورت می‌گیرد.
- ادغام باغنه را ادغام ناقص نیزگویند ؛ زیرا که خود نون ساکن و تنوین از بین میرود ؛ اما صفت و اثر آن که عبارت از غنه است باقی می‌ماند.
- مثال– (من يّقول)(من مّاءٍ)
- ادغام بدون غنه دارای دو حرف است(ل) و(ر) که در لر جمع شده است مانند:(لِيَوْمٍ لَّا رَيْبَ فِيْهِ).

روش تدریس: سوال و جواب، مشق و تمرین، انفرادی و گروهی.
مواد ممد درسی: کتاب درسی ، تخته،تباشیر.

جریان درس

وقت	فعالیت های معلم	فعالیت های شاگردان
۵ دقیقه ۲۵ دقیقه ۱۵ دقیقه	- عنوان درس را با خط درشت و خوانا روی تخته می‌نویسد(تلاوت آیات (۹-۱۲) سورهٔ آل عمران - به شاگردان هدایت می‌دهد تا متوجه کتاب های شان باشند و خودش آیات مبارکه را با آواز مناسب برای شاگردان تلاوت می‌کند ؛ سپس برای شان هدایت می‌دهد تا درس را درست خاموشانه مطالعه نمایند و از آن ها می‌خواهد هر جا مشکل داشتند بپرسند و خودش کلماتی را که برای تمرین در آخر درس است روی تخته مینویسد: کدأب ال، فاخذ هم الله قل للذین. - از سه شاگرد میخواهد تا آیات مبارکه را با صدای مناسب تلاوت کنند و دیگران با وی تکرار نمایند. - کلمات روی تخته را بالای شش شاگرد به نوبت تمرین می‌کند و از شاگردان می‌خواهد تا با آنها همکاری نموده و متوجه درس باشند و وی اشتباهات شان را اصلاح می‌کند. - در اخیر یک بار دیگر آیات مبارکه را تلاوت می‌کند. **ارزیابی**- باید از شاگردان ضعیف هم ارزیابی صورت گرفته و با آنان همکاری صورت گیرد.	

درس ششم

عنوان : تلاوت آیات(۱۳–۱۶) سورهٔ آل عمران

صفحه :

وقت : یک ساعت درسی

اهداف : شاگردان باید:

- آیات درس را درست تلاوت نمایند.
- قلقله را بشناسند.
- حکم قلقله را عملاً در تلاوت رعایت کنند.
- قواعد تجوید را حین تلاوت تطبیق کرده بتوانند.
- به تلاوت قرآن کریم علاقه مند شوند.

فعالیت های ابتدایی درس

معلم محترم ، بعد از سلام و احوال پرسی ، تنظیم صنف و فعالیت های مقدماتی درس گذشته را با طرح چند پرسش ارزیابی می کند.

دانش لازمی

- در(قَدْ، الْمَآبِ، بِالْعِبَادِ) قلقله کبرا است ؛ زیرا حروف (د) و (ب) از جملهٔ حروف قلقله است ، و در آخر کلمه قرار گرفته اند. باید گفت که قلقله پنج حرف دارد که در(قطب،جد) جمع گردیده است. قلقله به معنای جنباندن حرف در مخرجش می‌باشد ، هرگاه در آخر کلمه قرار بگیرند قلقله کبرا می‌شود ، و هرگاه این حروف در وسط کلمه قرار بگیرند قلقله صغرا می‌شود.
- در(لَكُمْ اٰيَةٌ) اظهار شفوی است ؛ زیرا بعد از میم ساکن هر حرفی به جز از حرف(ب، م) بیاید ، اظهار شفوی صورت می‌گیرد، یعنی از مخرج خود (به صورت طبیعی و) بدون غنّه آشکار خوانده می‌شود.
- در(اٰيَةٌ فِيْ) اخفاء است ؛ زیرا بعد از تنوین حرف (ف) آمده که از جملهٔ حروف پانزده گانهٔ اخفاء است، باید دانست که اخفاء پنهان کردن و پوشانیدن را گویند و در اصطلاح حالتی است بین اظهار و ادغام که خالی از تشدید بوده و درحال غنّه باقی بماند.
- همچنان در (فِئَةٌ تُقَاتِلُ، جَنّٰتٌ تَجْرِيْ) اخفاء است ؛ زیرا در هردو مورد بعد از تنوین حرف(ت) آمده است که از جملهٔ حروف اخفاء است.
- در(الْمُقَنْطَرَةِ، عِنْدَهُ) نیز اخفاء است ؛ زیرا درکلمهٔ اول بعد از نون ساکن حرف(ط)، و در کلمهٔ دوم بعد ازنون ساکن حرف(د) آمده که هر دو از جملهٔ حروف اخفاء است. قابل ذکر است که در کلمهٔ(الْمُقَنْطَرَةِ) حرف (ق) و (ط) و حرف (ر) پُر ادا می‌گردد.
- در (وَاُخْرٰى كَافِرَةٌ يَّرَوْنَهُمْ مِّثْلَيْهِمْ رَاْيَ الْعَيْنِ) و در کلمات(لَعِبْرَةً، رَبِّهِمْ، رَبَّنَا، مُّطَهَّرَةٌ) حرف (ر) پُر یعنی مفخم خوانده می‌شود و قاعده چنین است که هرگاه حرف(ر) فتحه داشته باشد ، پُر خوانده می‌شود.

- در(بَصِيْرٌ، الْاَنْهٰرُ) بالای حرف (ر) در کلمهٔ اول تنوین (دوپیش)، و ضمه(پیش) در کلمهٔ دوم آمده که پُر خوانده می‌شود و قاعده است که هرگاه حرف (ر) فتحه یا ضمه داشته باشد ، پُر خوانده می‌شود.
- همچنان در(الْاَبْصَارِ، النَّارِ) حرف (ر) به اعتبار وقف حکم حرکت حرف ماقبل خود را گرفته که فتحه است و باید پُر خوانده شود و نیز در(وَالْحَرْثِ) که خود حرف (ر) ساکن است حکم حرکت حرف ماقبل خود را گرفته که فتحه است باید پُر خوانده شود.
- در (بِنَصْرِهٖ، بِخَيْرٍ، تَجْرِيْ، وَّرِضْوَانٌ) حرف (ر) باریک خوانده می‌شود و قاعده است که هرگاه حرف (ر)کسره یا زیر داشته باشد، حرف(ر) باریک ادا می‌شود.
- در(فَاغْفِرْ) نیز حرف (ر) باریک خوانده می‌شود ؛ زیرا حرف (ر) ساکن است و حکم حرکت حرف ماقبل را به خود می‌گیرد و باید باریک ادا گردد.
- در (يَّرَوْنَهُمْ مِّثْلَيْهِمْ) ادغام مثلین صغیر است، وهرگاه بعد از میم ساکن حرف (م) دیگری بیاید ادغام صورت می‌گیرد، یعنی هردو میم یکی شده و به صورت یک میم مشدّد درآمده و باغنّه ادا می‌گردد.
- در(اَؤُنَبِّئُكُمْ بِخَيْرٍ) اخفای شفوی است و باغنّه ادا می‌گردد ؛ زیرا بعد از میم ساکن حرف (ب) آمده است. و اخفای شفوی یک حرف دارد که حرف(ب) است.
- مثال های ادغام توسط شاگردان مشخص شده و هر کدام یک مثال را نشان دهند.

ارزیابی :از همه شاگردان ارزیابی صورت گیرد یعنی به همه شاگردان در درس سهم داده شود.

روش تدریس: سوال و جواب- مشق و تمرین- انفرادی.

مواد ممد درسی : ، تخته، کتاب درسی تباشیر.

کارخانه گی : کارخانه گی درس گذشته را که حفظ سه آیت اول سورهٔ(الضحی) بود ؛ شنیده و سپس برای شاگردان هدایت می‌دهد تا آیات ۴-۵ سورهٔ (الضحی)را حفظ نمایند.

درس هفتم

عنوان : تلاوت آیات(۱۷–۱۹) سورهٔ آل عمران

صفحه :

وقت : یک ساعت درسی

اهداف : شاگردان باید:

- آیات درس را درست تلاوت نمایند.
- مد را بشناسند.
- در هنگام تلاوت، حکم مد را رعایت کنند.
- قواعد تجوید را حین تلاوت تطبیق کرده بتوانند.
- به تلاوت قرآن کریم علاقه مند شوند.

فعالیت های ابتدایی درس

معلم محترم ، بعد از سلام و احوال پرسی ، تنظیم صنف و فعالیت های مقدماتی درس گذشته را با طرح چند پرسش ارزیابی می کند.

دانش لازمی

مد در لغت زیادت را گویند و در اصطلاح کش کردن آواز است به حروف سه گانه (الف ساکن ماقبلش مفتوح) و (واو ساکن ماقبلش مضموم) و (ی ساکن ماقبلش مکسور) که هر سه مثال در کلمهٔ (نُوحِیهٰا)جمع گردیده است.

تشخیص مد به باز کردن انگشتان دست است که بسته باشد طوری که دو انگشت دو الف و سه انگشت سه الف است.

قابل تذکر است که «الف» همیشه حرف مد است؛ زیرا الف به صورت دایم ساکن بوده و حرکت ماقبلش نیز از جنس خود او یعنی فتحه می‌باشد. آن «الف» که متحرک است در حقیقت الف نه؛ بلکه همزه است که به شکل کوچک بالای الف یا واو یا(ی) نوشته می‌شود و یا هم مستقل تحریر می‌گردد.

مد دو قسم است:۱– مد اصلی۲ – مد فرعی.

مد اصلی: آن است که بعد از مد همزه و یا سکون واقع نشده باشد مثل (الف) در والقنتین و (ی)در انّ الدّین و (و) در اُوتوا.

حکم مد اصلی: آنست که به حرکت انگشتان به اندازهٔ دو حرکت کش شود.

لام شمسی : هرگاه (ل) به یکی از چهارده حرف آتی الذکر داخل شود ادغام (ل) به حرف ما بعد واجب می‌گردد، این حروف عبارتند از : ت – ث – د– ذ– ر– ز– س– ش– ص – ض– ط – ظ – ن – ل.

و در شعر ذیل مجموع حروف فوق الذکر در اوایل کلمات ذکرشده است:

طِب ثُم صِل رَحِماً تَفُز ذَا نِعَمٍ دَع سُوءَ ظَنٍّ زُر شَرِیفاً لِلکَرَمِ.

ترجمه شعر: پاکیزه و خوش خوی باش، سپس صلهٔ رحم را نگهدار تا که پیروز شوی؛ ولی نعمت را میزبانی کن(قدر دانی و سپاس کن)، بد گمانی را ترک، از انسان با شرف به خاطر بزرگواری دیدار کن.

مثال های (ل) شمسی در این درس: اَلصّٰبِرِیْنَ وَالصّٰدِقِیْنَ،اِنَّ الدِّیْنَ، الَّذِیْنَ.

لام قمری: لامی را گویند که به مابعد خود ادغام نگردیده و واضح و آشکار خوانده شود و اظهار شمسی نیز آن را می‌گویند که چهارده حرف دارد و در جملهٔ (إبغِ حجک و خَف عقیمه) جمع گردیده است که ترجمه اش چنین است: پیوسته در طلب حج باش، و از اینکه مبادا نتیجهٔ در پَی نداشته باشد برحذر باش.

مثال های لام قمری در این درس: وَالْقٰنِتِيْنَ وَالْمُنْفِقِيْنَ وَالْمُسْتَغْفِرِيْنَ، الْعِلْمِ، الْاِسْلَامُ ، بِالْقِسْطِ، وَالْمَلٰٓئِكَةُ، الْكِتٰبَ، الْحِسَابِ.

در کلمه(اَنَّه) نون دو بار آمده است یعنی مشدد آمده است در وقت تلفظ آن باید(ن) به صورت درست و واضح تلفظ شود تا مشدد بودن آن آشکار شود.

در کلمات(والقنتین)(والصدقین)(والصبرین) حرف (ق) و (ص) پُر خوانده می‌شود.

مقدار مد اصلی به اندازه یک الف است و مقدار یک الف به اندازه دو حرکت است و یک حرکت به اندازه بستن و یا باز کردن در میانه(نه سریع و نه آهسته) یک انگشت دست تخمین شده است.

- در(شَهِدَ اللّٰهُ، عِنْدَ اللّٰهِ، فَاِنَّ اللّٰهَ) لام در لفظ الله جل جلاله پُر خوانده می‌شود؛ زیرا حرکت حرف ماقبل آن فتحه است و باید مفخم(پُر) ادا گردد.

- در (قَآئِمًا بِالْقِسْطِ) اقلاب است؛ زیرا بعد از تنوین حرف(ب) آمده است و اقلاب یک حرف دارد. بهتر است که بدانیم که اقلاب به معنای تبدیل نمودن، تغییر دادن و در اصطلاح عبارت است از تبدیل نمودن نون ساکن و یا تنوین به میم ساکن. هرگاه پس از نون ساکن و تنوین حرف(ب) بیاید، نون ساکن و یا تنوین به میم بدل شده همراه باغنّه اخفاء می‌شود.

در بعضی چاپ های قرآن کریم جهت سهولت و تشخیص اقلاب، بعد از نون ساکن و تنوین میم کوچک می‌نویسند تا برای خواننده تشخیص اقلاب آسان شود.

- در (بِاٰيٰتِ اللّٰهِ) حرکت حرف ماقبل لام لفظ الله جل جلاله کسره یعنی زیر است و باید باریک(مرقق) ادا گردد.

- در(الْحِسَابِ) قلقلۀ کبرا است؛ زیرا حرف (ب) که از حروف قلقله یعنی قطب و جد است؛ در آخر کلمه واقع شده است.

ارزیابی: از همۀ شاگردان ارزیابی صورت گیرد، به همۀ شاگردان در خواندن درس سهم داده شود.

روش تدریس– سوال و جواب، انفرادی، تشریحی.

مواد ممد درسی - کتاب درسی، تخته،تباشیر.

درس هشتم

عنوان : تلاوت آیات(۲۰–۲۲) سورهٔ آل عمران

صفحه :

وقت : یک ساعت درسی

اهداف : شاگردان باید:

- آیات درس را درست تلاوت نمایند.
- مد مثقل را بشناسند.
- حکم مد مثقل کلمی را در تلاوت رعایت نمایند.
- قواعد تجوید را حین تلاوت تطبیق کرده بتوانند.
- به تلاوت قرآن کریم علاقه مند شوند.

فعالیت های ابتدایی درس

معلم محترم ، بعد از سلام و احوال پرسی ، تنظیم صنف و فعالیت های مقدماتی درس گذشته را با طرح چند پرسش ارزیابی می کند.

دانش لازمی

مد فرعی: آن است که بعد از مد همزه(ء) یا سکون بیاید مانند: فَإِنْ أَسْلَمُوا، أَلِيمٍ، نَّصِرِينَ.

مد فرعی چهار قسم است:

۱- مد متصل ۲- مد منفصل ۳- مد عارض للسّکون ۴- مد لازم.

وقف: یعنی درنگ کردن و در اصطلاح تجوید قطع کردن و جدا ساختن کلمه از کلمهٔ مابعد آن می‌باشد ؛ چون بیشتر اوقات خواندن یک آیت طویل به یک نَفَس دشوار است؛ لذا برای تازه کردن نَفَس می‌توان وقف کرد.

- در کلمه(فَإِنْ حَآجُّوكَ) بعداز نون ساکن حروف حلقی آمده که اظهار آن لازم میباشد و همچنان در کلمهٔ (حَآجُّوكَ) مد مثقل کلمی است که مقدار آن لزوماً شش حرکت است.

و مد مثقل کلمی آن است که بعد از حرف مد حرف ساکن ذکر شود و سکون آن در وقف و در وصل ثابت بوده و وجوباً مدغم شده باشد مانند مثال فوق.

چون مد و سکون هردو در یک کلمه جمع شده اند؛ لذا به آن کلمی می‌گویند.

ارزیابی: از شاگردان ارزیابی صورت گیرد.

روش تدریس– سوال و جواب، انفرادی، مشق و تمرین.

مواد ممد درسی:کتاب درسی، تخته، تباشیر.

درس نهم

عنوان : تلاوت آیات(۲۳–۲۶)سورهٔ آل عمران

صفحه :

وقت : ساعت درسی

اهداف : شاگردان باید:

- آیات درس را درست تلاوت نمایند.
- مد متصل را بشناسند.
- در حین تلاوت؛ حکم مد متصل را رعایت نمایند.
- قواعد تجوید را حین تلاوت تطبیق کرده بتوانند.
- به تلاوت قرآن کریم علاقه مند شوند.

فعالیت های ابتدایی درس

معلم محترم ، بعد از سلام و احوال پرسی ، تنظیم صنف و فعالیت های مقدماتی درس گذشته را با طرح چند پرسش ارزیابی می کند. و بعد درس را با آواز بلند خوانده سپس از چند شاگرد می خواهد تا آیات درس را با رعایت قواعد تجوید از روی کتاب بخوانند .

دانش لازمی

مد متصل: آن است که حرف مد و سبب مد یعنی همزه(ء) در یک کلمه آمده باشد مانند:(تَشَآءُ)که سه بار در درس نهم آمده است.

حکم مد متصل: مد متصل از چهار تا پنج حرکت کش می‌شود و در صورتی که در آن وقف شود تا شش حرکت نیز جواز دارد.

- در (أَلَمْ تَرَ، بَيْنَهُمْ ثُمَّ، ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ قَالُوا، وَغَرَّهُمْ فِي، إِذَا جَمَعْنَاهُمْ لِيَوْمٍ، وَهُمْ لَا) اظهار شفوی است زیرا در تمامی مواردی که ذکر گردیده، بعد از میم ساکن حروفی آمده که باید اظهار شفوی صورت گیرد. خوب است تا بدانیم که به جز از حرف (ب) و حرف(م) هر حرف دیگری که بعد از میم ساکن بیاید اظهار شفوی صورت می‌گیرد.

- در(نَصِيبًا مِّنَ، فَرِيقٌ مِّنْهُمْ، أَيَّامًا مَّعْدُودَاتٍ وَغَرَّهُمْ، نَفْسٍ مَّا) ادغام باغنه است؛ زیرا در تمامی موارد بعد از تنوین، حرف(م) آمده است؛ البته به جز از (مَّعْدُودَاتٍ وَغَرَّهُمْ) که بعد از تنوین، حرف (و) آمده که هر دو حرف (م، و) از جملهٔ حروف ادغام باغنه(ینمو) هستند، قابل ذکر است که غنه عبارت از آوازی است که از خیشوم یعنی آخر بینی خارج می‌شود.

- در (يُدْعَوْنَ) قلقلهٔ صغرا است؛ زیرا حرف قلقله(د) در وسط کلمه قرار گرفته است، باید گفت که قلقله جنباندن حرف در مخرجش است.

- در(لِيَوْمٍ لَّا رَيْبَ فِيهِ)ادغام بدون غنه است؛ زیرا بعد از تنوین حرف(ل) آمده است.

- در (وَهُمْ مُّعْرِضُونَ، فِي دِينِهِمْ مَّا كَانُوا) ادغام مثلین صغیر است؛ زیرا بعد از میم ساکن حرف (م) آمده است و باید غنّه صورت گیرد.

- در(لَنۡ تَمَسَّنَا النَّارُ، مَنۡ تَشَآءُ) اخفاء است؛ زیرا در هر دو مورد بعد از نون ساکن حرف (ت) آمده است، و همچنان در (وَتَنۡزِعُ)اخفاء است؛ چون بعد از نون ساکن حرف (ز) آمده است، و در(شَيۡءٍ قَدِيۡرٌ) نیز اخفاء است؛ زیرا بعد از تنوین حرف (ق) واقع شده است.

ارزیابی: از شاگران ارزیابی صورت گیرد.

کار خانه گی: برای شاگردان هدایت می‌دهد تاآیات ۶-۷ سورۀ مبارکه (الضحی) را حفظ کنند.

روش تدریس: سوال و جواب، انفرادی، و تمرین.

مواد ممد درسی: کتاب، تخته، تباشیر.

درس دهم

عنوان : تلاوت آیات (۲۷–۳۰)سورهٔ آل عمران

صفحه :

وقت : یک ساعت درسی

اهداف : شاگردان باید:

- آیات درس را درست تلاوت نمایند.
- مد منفصل را بشناسند.
- در تلاوت حکم مد منفصل را رعایت نمایند.
- قواعد تجوید را حین تلاوت تطبیق کرده بتوانند.
- به تلاوت قرآن کریم علاقه مند شوند.

فعالیت های ابتدایی درس

معلم محترم ، بعد از سلام و احوال پرسی ، تنظیم صنف و فعالیت های مقدماتی درس گذشته را با طرح چند پرسش ارزیابی می کند. و بعد درس را با آواز بلند خوانده سپس از چند شاگرد می خواهد تا آیات درس را با رعایت قواعد تجوید از روی کتاب بخوانند .

دانش لازمی

مد منفصل: آن است که حرف مد در یک کلمه و سبب آن یعنی همزه(ء) در کلمه دیگر باشد مانند: فِیْ شَیْءٍ اِلَّآ، وَبَیْنَهٗٓ اَمَدًا.
وجه تسمیه آن به مد منفصل آن است که حرف مد و سبب آن (ء) در دوکلمه جداگانه، جدا جدا می‌باشد.
حکم مد منفصل: مد منفصل نزد حفص از چهار تا پنج حرکت کش می‌شود.

- در (وَتُوْلِجُ النَّهَارَ، وَتَرْزُقُ، وَيُحَذِّرُكُمُ، الْاَرْضِ، مُّحْضَرًا، رَءُوْفٌ) در تمامی موارد حرف (ر) پُر (مفخم) خوانده می‌شود؛ و در(وَتُوْلِجُ النَّهَارَ، مُّحْضَرًا ، رَءُوْفٌ) حرکت فتحه(زبر) دارد و درکلمات (وَتَرْزُقُ، الْاَرْضِ) حرف (ر) ساکن است و به اعتبار حرکت حرف ماقبلش که زبر (فتحه) است پُر خوانده می‌شود و همچنان در(وَيُحَذِّرُكُمُ) حرف (ر) پُر خوانده می‌شود؛ زیرا که حرکت آن ضمه(پیش) است.
- در(فِي النَّهَارِ، بِغَيْرِ، صُدُوْرِكُمْ ، خَيْرٍ، وَتُخْرِجُ، الْكٰفِرِيْنَ) در هرشش مورد حرف (ر) باریک یعنی مرقق ادا می‌گردد؛ زیرا حرکت های شان کسره(زیر) است.
- همچنان در(قَدِيْرٌ ، الْمَصِيْرُ) حرف (ر)ساکن و به اعتبار حرکت حرف ماقبلش که کسره(زیر) است باریک خوانده می‌شود.
- در(النَّهَارِ، اَنَّ) حرف نون مشدد است و باید دروقت ادای آن غنه صورت گیرد.

- در (مِنَ اللهِ، وَإِلَى اللهِ، وَاللهُ، وَيُحَذِّرُكُمُ اللهُ، يَعْلَمْهُ اللهُ) لام لفظ الله جل جلاله پُر خوانده می‌شود؛ زیرا هر گاه لام جلاله بعد از فتحه و ضمه واقع شود پُر خوانده می‌شود.
- در (بِالْعِبَادِ) قلقلهٔ کبرا واقع شده است زیر حرف(د) از حروف قلقله یعنی از حروف قطب و جد در آخر کلمه قرار گرفته است.
- در(اَمَدًا بَعِيدًا ،رَءُوفٌ بِالْعِبَادِ) اقلاب است؛ زیرا در هردو مورد بعد از تنوین حرف (ب) آمده است.

ارزیابی: از شاگران ارزیابی صورت گیرد.

روش تدریس: سوال و جواب، انفرادی، و تمرین

مواد ممد درسی: کتاب، تخته، تباشیر.

درس یازدهم

عنوان : تلاوت آیات (۳– ۳۴) سورهٔ آل عمران

صفحه :

وقت : یک ساعت درسی

اهداف : شاگردان باید:

- آیات درس را درست تلاوت نمایند.
- مدر عارض للسّکون را بشناسند.
- در هنگام تلاوت ، حکم مد عارض للسّکون را رعایت نمایند.
- قواعد تجوید را حین تلاوت تطبیق کرده بتوانند.
- به تلاوت قرآن کریم علاقه مند شوند.

فعالیت های ابتدایی درس

معلم محترم ، بعد از سلام و احوال پرسی ، تنظیم صنف و فعالیت های مقدماتی درس گذشته را با طرح چند پرسش ارزیابی می کند. و بعد درس را با آواز بلند خوانده سپس از چند شاگرد می خواهد تا آیات درس را با رعایت قواعد تجوید از روی کتاب بخوانند .

دانش لازمی

مدعارض للسّکون: مدی است که سبب آن سکون اصلی نبوده ؛ بلکه هنگام وقف بعد از حرف مد ایجاد می‌گردد مانند: رَّحِيمٌ، الْكٰفِرِيْنَ، الْعٰلَمِيْنَ، عَلِيْمٌ.

- در (اِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّوْنَ اللّٰهَ) دو بار اخفاء واقع شده است؛ زیرا بعد از نون حرف های(ک، ت) آمده است؛ همچنان در میم ساکن درکلمهٔ (كُنْتُمْ تُحِبُّوْنَ) اظهار شفوی صورت گرفته است، ونیز لام لفظ الله جل جلاله پُر خوانده می‌شود؛ زیرا حرکت حرف ماقبل آن فتحه(زبر) است.

- همچنان در(يُحْبِبْكُمُ اللّٰهُ، وَ اللّٰهُ، اَطِيْعُوا اللّٰهَ، فَاِنَّ اللّٰهَ، اِنَّ اللّٰهَ، وَ اللّٰهُ) لام لفظ جل جلاله پُر خوانده می‌شود؛ زیرا در همه موارد ضمه و فتحه قبل از لام لفظ الله جل جلاله واقع گردیده است، قابل ذکر است که در کلمهٔ(يُحْبِبْكُمُ) حرف (ب) ساکن قلقلهٔ صغرا می‌باشد؛ زیرا در وسط کلمه قرار گرفته است.

- در(وَ يَغْفِرْ، الْكٰفِرِيْنَ، ذُرِّيَّةً)حرف (ر) حرکت کسره(زیر) دارد و باید باریک یعنی مرقق ادا گردد.

- در (ذُرِّيَّةً بَعْضُهَا مِنْ بَعْضٍ) دوبار اقلاب آمده است؛ زیرا در مورد اول بعد از تنوین حرف(ب) و در مورد دوم بعد از نون ساکن حرف (ب) واقع شده است که باز هم اقلاب صورت می‌گیرد.

ارزیابی: از شاگردان ارزیابی صورت می‌گیرد.

روش تدریس: سوال و جواب، انفرادی، مشق و تمرین

مواد ممد درسی: کتاب درسی، تخته و تباشیر.

درس دوازدهم

عنوان : تلاوت آیات(**۳۵– ۳۸**) سورۀ ال عمران

صفحه :

وقت : یک ساعت درسی

اهداف : شاگردان باید:

- آیات درس را درست تلاوت نمایند.
- قلقلۀ صغرا را بشناسند.
- در هنگام تلاوت ؛ قلقلۀ صغرا را رعایت کرده بتوانند.
- قواعد تجوید را حین تلاوت تطبیق کرده بتوانند.
- به تلاوت قرآن کریم علاقه مند شوند.

فعالیت های ابتدایی درس

معلم محترم ، بعد از سلام و احوال پرسی ، تنظیم صنف و فعالیت های مقدماتی درس گذشته را با طرح چند پرسش ارزیابی می کند. و بعد درس را با آواز بلند خوانده سپس از چند شاگرد می خواهد تا آیات درس را با رعایت قواعد تجوید از روی کتاب بخوانند .

دانش لازمی

- در (**إِذْ قَالَتِ امْرَأَتُ عِمْرَٰنَ رَبِّ إِنِّي نَذَرْتُ لَكَ مَا فِي بَطْنِي مُحَرَّرًا فَتَقَبَّلْ مِنِّيٓ**) در همه موارد حرف (ر) پُر خوانده می‌شود؛ زیرا همۀ شان حرکت فتحه(زبر) دارند؛ البته به جز (**نَذَرْتُ**) که حرف(ر) ساکن و به اعتبار حرکت حرف ماقبلش که فتحه است؛ نیز پُر(مفخم) خوانده می‌شود. همچنان در کلمۀ (**بَطْنِي**) قلقلۀ صغرا است؛ زیرا حرف (ط) که از جملۀ حروف قلقله است است در وسط کلمه قرار گرفته است.
- در(**وَضَعْتُهَآ أُنثَىٰ، وَإِنِّيٓ أُعِيذُهَا**) مد منفصل است؛ زیرا در هر دو مورد حرف مد در یک کلمه و سبب آن(ء) درکلمۀ دیگر آمده است. همچنان در کلمۀ(**وَضَعْتُهَا**) به حرف(ض) توجه صورت گیرد تا از حرف(د) فرق شود و دقیق از مخرجش ادا شود، و حرف (ض) از یکی از دو کناره زبان که به دندان های اضراس بالا برخورد کند ادا می‌شود؛در حالی که تلفظ آن از جانب چپ نسبتاً آسان تر و از جانب راست دشوارتر است.
- در(**يَشَآءُ، الدُّعَآءِ**) مد متصل است؛ زیرا حرف مد و سبب آن(ء) دریک کلمه قرار گرفته است.
- در(**حِسَابٍ**) قلقلۀ کبرا است؛ زیرا حرف قلقله یعنی(ب) در آخر کلمه واقع شده است.

ارزیابی: از شاگردان خواسته شود تا مثال های احکام نون ساکن و تنوین را نشان داده و تلفظ نمایند.

کارخانه گی: برای شاگردان هدایت می‌دهد تا آیات ۸–۹ سورۀ (الضحی) را حفظ نمایند.

روش تدریس : سوال و جواب، مشق و تمرین، تشریحی.

مواد ممد درسی: کتاب درسی، تخته و تباشیر.

درس سیزدهم

عنوان : تلاوت آیات (۳۹–۴۲) سورهٔ آل عمران

صفحه :

وقت : یک ساعت درسی

اهداف : شاگردان باید:

- آیات درس را درست تلاوت نمایند.
- مد بدل را بشناسند.
- حین تلاوت ؛ مد بدل را درست ادا نمایند.
- قواعد تجوید را حین تلاوت تطبیق کرده بتوانند.
- به تلاوت قرآن کریم علاقه مند شوند.

فعالیت های ابتدایی درس

معلم محترم ، بعد از سلام و احوال پرسی ، تنظیم صنف و فعالیت های مقدماتی درس گذشته را با طرح چند پرسش ارزیابی می کند. و بعد درس را با آواز بلند خوانده سپس از چند شاگرد می خواهد تا آیات درس را با رعایت قواعد تجوید از روی کتاب بخوانند .

دانش لازمی

مد بدل : هرگاه سبب مد(همزه)برخلاف معمول پیش از حرف مد قرار گیرد، آن را «مد بدل» گویند مانند: ءَايَتُكَ.

- در (الْمَلَٰٓئِكَةُ، قَآئِمٌ، يَشَآءُ) مد متصل است؛ زیرا حرف مد و سبب آن(ء) در یک کلمه آمده اند.
- در(رَبِّ اجْعَل لِّيٓ ءَايَةً) حرف (ر) باید پُر خوانده شود به خاطری که مفتوح است، و حرف(ج) بخاطری که در وسط کلمه قرار گرفته است قلقله صغرا می‌شود، و همچنان در(لِّيٓ ءَايَةً) مد منفصل واقع گردیده است؛ زیرا حرف مد در یک کلمه و سبب آن در کلمه دیگر آمده است.
- در(مُصَدِّقًا بِكَلِمَةٍ) اقلاب است؛ زیرا بعد از تنوین؛ حرف (ب) واقع گردیده است.
- در(الْمِحْرَابِ، وَحَصُورًا، رَبِّ، وَامْرَأَتِي، رَمْزًا ،رَّبَّكَ، كَثِيرًا) حرف (ر) پُر یعنی مفخم خوانده می‌شود زیرا حرکت شان فتحه است.
- در(يُبَشِّرُكَ، الْكِبَرُ) نیز حرف (ر) پُر خوانده می‌شود؛ زیرا حرکت شان ضمه است و قاعده همین است که هرگاه حرف(ر) مفتوح یا مضموم باشد باید پُر ادا گردد.
- در(عَاقِرٌ) حرف (ر) تنوین(دوپیش) دارد؛ اما به علت وقف نمودن و به اعتبار حرکت حرف ماقبلش که کسره(زیر) است باریک ادا می‌گردد. قاعده است که هرگاه حرف(ر)مکسور باشد باریک ادا می‌گردد و یا هم ساکن باشد و حرف ماقبلش مکسور باشد باز هم حرف (ر) مرقق یعنی باریک ادا می‌گردد.
- در(وَاذْكُرْ) حرف(ر)ساکن و به اعتبار حرکت حرف ماقبلش که ضمه(پیش) است پُر خوانده می‌شود.

- در(وَالۡاِبۡكَارِ) قلقلۀ صغرا است؛ زیرا حرف (ب) در وسط کلمه قرار گرفته است، همچنان حرف(ر) به علت وقف نمودن که اخیر آیت می‌باشد؛ ساکن گردیده است؛ بنا بر این به اعتبار حرکت حرف ماقبلش که فتحه(زبر) است پُر خوانده می‌شود.

ارزیابی: از شاگردان ارزیابی صورت گیرد.

روش تدریس: سوال و جواب، مشق و تمرین، تشریحی

مواد ممد درسی: کتاب درسی، تخته و تباشیر.

درس چهاردهم

عنوان : تلاوت آیات(۴۳-۴۵) سورهٔ آل عمران

صفحه :

وقت : یک ساعت درسی

اهداف : شاگردان باید:

- آیات درس را درست تلاوت نمایند.
- مد طبیعی را بشناسند.
- مد طبیعی را درست ادا نمایند.
- قواعد تجوید را حین تلاوت تطبیق کرده بتوانند.
- به تلاوت قرآن کریم علاقه مند شوند.

فعالیت های ابتدایی درس

معلم محترم ، بعد از سلام و احوال پرسی ، تنظیم صنف و فعالیت های مقدماتی درس گذشته را با طرح چند پرسش ارزیابی می کند. و بعد درس را با آواز بلند خوانده سپس از چند شاگرد می خواهد تا آیات درس را با رعایت قواعد تجوید از روی کتاب بخوانند .

دانش لازمی

در (**يٰمَرْيَمُ اقْنُتِيْ**) قلقله صغرا صورت گرفته است؛ زیرا حرف (ق) که از جملهٔ حروف قلقه است، در وسط کلمه قرار گرفته است، بهتر است تا در مورد مخرج حرف (ق) سخن بگوییم، مخرج حرف (ق) بیخ زبان است؛ یعنی همان جایی که با لهات متصل است، از این مخرج قاف خارج می‌شود (لهات) عبارت از پارچه گوشتی است که مشابه به زبان بوده و در قسمت آخر کام قرار دارد.

- در کلمه (**نُوْحِيْهِ**) در دو جا مد طبیعی آمده است. اول: واو ساکن و حرف ماقبلش مضموم (حرکت پیش) می‌باشد، دوم: (ی) ساکن ماقبلش مکسور (حرکت زیر) آمده است. و مدطبیعی یا اصلی آن است که بعد ازحرف مد(همزه و سکون) واقع نشده باشد مانند مثال فوق.
- در(**لِرَبِّكِ، الرّٰكِعِيْنَ، وَالْاٰخِرَةِ، الْمُقَرَّبِيْنَ**) حرف(ر) پُر خوانده می‌شود؛ چون در همه موارد حرف(ر) مفتوح(زبردار) است.
- در(**وَارْكَعِيْ، يٰمَرْيَمُ**) حرف (ر) ساکن است؛ اما به اعتبار حرکت حرف ماقبلش که فتحه است پُر خوانده می‌شود.
- همچنان در(**يُبَشِّرُكِ**)حرف(ر) مضموم (پیش) است و پُر خوانده می‌شود.
- در(**اَنْۢبَآءِ**) اقلاب است؛ چون بعد از نون ساکن حرف(ب) واقع شده است؛ همچنان مد متصل است؛ زیرا حرف مد و سبب آن(ء) در یک کلمه آمده است. باید گفت که درکلمه(**الْمَلٰٓئِكَةُ**) نیز مد متصل است.
- در(**الرّٰكِعِيْنَ، يَخْتَصِمُوْنَ، الْمُقَرَّبِيْنَ**) مد عارض للسّکون است.

- در(عِيْسَى ابْنُ) قلقله صغرا است؛ زيرا حرف(ب) در وسط كلمه قرار گرفته است.

ارزيابی : از هر شاگردان ارزيابی صورت گيرد.

روش تدريس: سوال و جواب، مشق و تمرين، تشريحی.

مواد ممد درسی: كتاب درسی، تخته و تباشير.

درس پانزدهم

عنوان : تلاوت آیات (۴۶–۴۹) سورهٔ آل عمران

صفحه :

وقت : یک ساعت درسی

اهداف : شاگردان باید:

- آیات درس را درست تلاوت نمایند.
- قلقلهٔ کبرا را بشناسند.
- در هنگام تلاوت قلقلهٔ کبرا را رعایت کنند.
- قواعد تجوید را حین تلاوت تطبیق کرده بتوانند.
- به تلاوت قرآن کریم علاقه مند شوند.

دانش لازمی

- در(وَ كَهْلًا وَّمِنَ، بِاٰيَةٍ مِّنْ) ادغام با غنّه است؛ زیرا در مورد اول بعد ازتنوین حرف(و) و درمورد دوم بعد از تنوین حرف(م) آمده است که هردو حرف از جملهٔ حروف ادغام با غنّه(ینمو) استند؛ همچنان در (وَلَدٌ وَّلَمْ) نیز ادغام باغنّه است.
- در(مِّنْ رَّبِّكُمْ، لَاٰيَةً لَّكُمْ) ادغام بدون غنّه است؛ زیرا در مورد اول بعد از نون ساکن حرف(ر) آمده است و در مورد دوم بعد از تنوین حرف(ل)واقع گردیده است. باید متذکر شد که ادغام بدون غنه دو حرف دارد که همین (ل، ر) است.
- در(وَّلَمْ يَمْسَسْنِيْ، لَّكُمْ اِنْ) اظهار شفوی است؛ زیرا به جز از دو حرف(ب، م) هر حرفی که بعد از میم ساکن بیاید اظهار شفوی صورت می‌گیرد.
- در(جِئْتُكُمْ بِاٰيَةٍ، وَاُنَبِّئُكُمْ بِمَا) اخفای شفوی است؛ زیرا بعد از میم ساکن حرف(ب) واقع شده است و اخفای شفوی یک حرف دارد که همین(ب) است.
- در(لَكُمْ مِّنَ، كُنْتُمْ مُّؤْمِنِيْنَ) ادغام مثلین صغیر است؛ زیرا بعد از میم ساکن ؛ میم متحرک واقع گردیده است.
- در(اَمْرًا فَاِنَّمَا) اخفاء است زیرا بعد از تنوین حرف(ف) واقع شده است.
- در(كُنْ فَيَكُوْنُ، وَالْاِنْجِيْلَ، فَاَنْفُخُ، كُنْتُمْ)اخفاء است؛ زیرا در همه موارد بعد از نون ساکن سه حرف اخفاء(ف، ج، ت) واقع گردیده است.
- در(وَرَسُوْلًا اِلٰى) اظهار است؛ زیرا بعد از تنوین حرف(ء) است و همزه از حروف حلقی است.
- در(طَيْرًا بِاِذْنِ اللّٰهِ) اقلاب است؛ زیرا بعد از تنوین حرف(ب) آمده است؛ همچنان لام لفظ الله جل جلاله باریک خوانده می‌شود؛ زیرا حرکت حرف ماقبل آن کسره(زیر) است، و در(كَذٰلِكِ اللّٰهُ) نیز لام لفظ الله جل جلاله باریک خوانده می‌شود.

در(كَهَيْـَٔةِ الطَّيْرِ) به تلفظ همزه دقت صورت گیرد تا حقش ادا گردد، همچنان در (وَأُبْرِئُ الْأَكْمَهَ) علاوه از این که حرف(ب) به خاطری که در وسط کلمه قرار گرفته؛ قلقلهٔ صغرا می‌شود، و همچنان به حرف (ء) نیز دقت صورت گیرد تا درست تلفظ شود.

- در(قَدْ، وَالْأَبْرَصَ) قلقله است؛ زیرا در مورد اول حرف(ق) در آخر کلمه واقع شده و قلقلهٔ کبرا است، و حرف(ب) در مورد دوم ؛ در وسط کلمه قرار گرفته که قلقلهٔ صغرا می‌باشد.

ارزیابی: از شاگردان ارزیابی صورت گیرد.

کارخانه گی : برای شاگردان هدایت می‌دهد تا آیات ۱۰-۱۱ سورهٔ (الضحی) را به کمک بزرگان فامیل یا امام مسجد خویش حفظ نمایند.

روش تدریس: سوال و جواب، مشق و تمرین، انفرادی.

مواد ممد درسی: کتاب درسی، تخته و تباشیر.

درس شانزدهم

عنوان : تلاوت آیات(۵۰– ۵۲) سورهٔ آل عمران

صفحه :

وقت : یک ساعت درسی

اهداف : شاگردان باید:

- آیات درس را درست تلاوت نمایند.
- ادغام با غنّه را بشناسند.
- قواعد تجوید را حین تلاوت تطبیق کرده بتوانند.
- به تلاوت قرآن کریم علاقه مند شوند.

فعالیت های ابتدایی درس

معلم محترم ، بعد از سلام و احوال پرسی ، تنظیم صنف و فعالیت های مقدماتی درس گذشته را با طرح چند پرسش ارزیابی می کند. و بعد درس را با آواز بلند خوانده سپس از چند شاگرد می خواهد تا آیات درس را با رعایت قواعد تجوید از روی کتاب بخوانند .

دانش لازمی

- در(وَمُصَدِّقًا لِّمَا، مِّنْ رَّبِّكُمْ) ادغام بدون غنّه است؛ چون بعد از تنوین در مورد اول حرف(ل)، و در مورد دوم بعد از نون ساکن حرف(ر) واقع شده است که ادغام بدون غنه همین دو حرف(ل، ر) را دارد.
- در(لَكُمْ بَعْضَ، وَجِئْتُكُمْ بِاٰيَةٍ) اخفای شفوی است؛ زیرا بعد از میم ساکن حرف(ب) آمده و اخفای شفوی یک حرف دارد که(ب) است.
- در(فَاتَّقُوا اللّٰهَ، اِنَّ اللّٰهَ، اِلَى اللّٰهِ، اَنْصَارُ اللّٰهِ) لام لفظ الله جل جلاله پُر(مفخم) خوانده می‌شود؛ زیرا در همه موارد قبل از لام لفظ الله جل جلاله ضمه و فتحه است که در هر دو صورت لام لفظ الله جل جلاله پُر خوانده می‌شود.
- لام لفظ الله جلّ جلاله در(بِاللّٰهِ) باریک ادا می‌گردد؛ زیرا حرکت ماقبل آن کسره(زیر) است.
- در(عَلَيْكُمْ وَجِئْتُكُمْ، وَرَبُّكُمْ فَاعْبُدُوْهُ) اظهار شفوی است؛ چون به جز از حروف(ب، م) هر حرفی که بعد از میم ساکن بیاید اظهار شفوی صورت می‌گیرد.
- در(بِاٰيَةٍ مِّنْ، صِرَاطٌ مُّسْتَقِيْمٌ) ادغام با غنّه است؛ زیرا در هر دو مورد بعد از تنوین حرف(م) آمده است.
- در(فَلَمَّآ اَحَسَّ، مَنْ اَنْصَارِيْٓ اِلَى) مد منفصل است؛ زیرا در هر دو مورد حرف مد در یک کلمه و سبب آن(ء) در کلمهٔ دیگر آمده است.
- حرف نون در(اِنَّ، اٰمَنَّا، بِاَنَّا)مشدد است و باید با غنه ادا گردد.

ارزیابی: از شاگردان ارزیابی صورت گیرد.

روش تدریس: سوال و جواب، مشق و تمرین، انفرادی.

مواد ممد درسی: کتاب درسی، تخته و تباشیر.

درس هفدهم

عنوان : تلاوت آیات(۵۳– ۵۷)سورهٔ آل عمران

صفحه :

وقت : یک ساعت درسی

اهداف : شاگردان باید:

- آیات درس را درست تلاوت نمایند.
- ادغام مثلین صغیر را بشناسند.
- قواعد تجوید را حین تلاوت تطبیق کرده بتوانند.
- به تلاوت قرآن کریم علاقه مند شوند.

فعالیت های ابتدایی درس

معلم محترم ، بعد از سلام و احوال پرسی ، تنظیم صنف و فعالیت های مقدماتی درس گذشته را با طرح چند پرسش ارزیابی می کند. و بعد درس را با آواز بلند خوانده سپس از چند شاگرد می خواهد تا آیات درس را با رعایت قواعد تجوید از روی کتاب بخوانند .

دانش لازمی

- در(رَبَّنَآ اٰمَنَّا، بِمَآ اَنْزَلْتَ، يٰعِيْسٰٓى اِنِّيْ، كَفَرُوْٓا اِلٰى) مد منفصل است؛ چون درهمه موارد متذکره حرف مد در یک کلمه و سبب آن(ء) در کلمهٔ دیگر آمده است، و از چهار تا پنج حرکت کش می‌شود.
- لام لفظ الله جلّ جلاله در(وَمَكَرَ اللّٰهُ ۖ وَاللّٰهُ، اِذْ قَالَ اللّٰهُ) پُر یعنی مفخم خوانده می‌شود؛ زیرا حرکت حرف ماقبل شان فتحه(زبر) است.
- در(فَاكْتُبْنَا)قلقلهٔ صغرا است؛ زیرا حرف(ب) که از حروف قلقله (قطب و جد) است در وسط کلمه قرار گرفته است.
- در(رَبَّنَآ، الرَّسُوْلَ، وَمَكَرُوْا، وَمَكَرَ اللّٰهُ ، خَيْرُ، وَرَافِعُكَ، وَمُطَهِّرُكَ، كَفَرُوْا، وَالْاٰخِرَةِ ، اُجُوْرَهُمْ)

حرف(ر) یا مفتوح است و یا مضموم که در هردو حالت حرف(ر)پُر خوانده می‌شود، همچنان در کلمهٔ(مَرْجِعُكُمْ)حرف (ر) ساکن است؛ و به اعتبار حرکت حرف ماقبلش نیز پُر خوانده می‌شود.

- در(الْمٰكِرِيْنَ، نّٰصِرِيْنَ) حرف (ر) حرکت کسره(زیر) دارد و باریک(مرقق) ادا می‌گردد.
- در(اَنْزَلْتَ، كُنْتُمْ) اخفاء است؛ زیرا در هر دو مورد بعد از نون ساکن حروف اخفاء(ز، ت) آمده که باید در آن اخفاء رعایت گردد.
- همچنان در(عَذَابًا شَدِيْدًا) نیز اخفاء می‌باشد زیرا بعد از تنوین حرف(ش) آمده که از جملهٔ حروف پانزده گانهٔ اخفاء می‌باشد.
- در(مَرْجِعُكُمْ فَاَحْكُمُ، بَيْنَكُمْ فِيْمَا، كُنْتُمْ فِيْهِ، فَاُعَذِّبُهُمْ عَذَابًا، فَيُوَفِّيْهِمْ اُجُوْرَهُمْ) اظهار شفوی است و هر حرفی به جز از حرف(ب،م) بعد از میم ساکن بیاید اظهار شفوی صورت می‌گیرد.

- در(وَمَا لَهُم مِّنْ) ادغام مثلین صغیر است؛ زیرا بعد از میم ساکن حرف (م) متحرک آمده است و باید غنّه صورت بگیرد.
- در (مُتَوَفِّيكَ، وَمُطَهِّرُكَ، فَأُعَذِّبُهُمْ، فَيُوَفِّيهِمْ) به حروف مشدد توجه صورت گیرد و باید با تشدید ادا گردند.

ارزیابی: از شاگردان ارزیابی صورت گیرد.

روش تدریس: سوال و جواب، مشق و تمرین، انفرادی.

مواد ممد درسی: کتاب درسی، تخته و تباشیر.

درس هجدهم

عنوان : تلاوت آیات(۵۸– ۶۱)سورهٔ آل عمران

صفحه :

وقت : یک ساعت درسی

اهداف : شاگردان باید:

- آیات درس را درست تلاوت نمایند.
- مخرج حرف (ث) را بشناسند.
- قواعد تجوید را حین تلاوت تطبیق کرده بتوانند.
- به تلاوت قرآن کریم علاقه مند شوند.

یاد داشت

از این که حفظ آیات سورهٔ (الضحی) به عنوان کار خانه گی در هفته های گذشته تمام گردیده است؛ بنا بر این از معلم محترم خواهشمندیم تا درپهلوی درس ناظرهٔ امروز؛ از اول الی آخر سورهٔ (الضحی) را به حیث درس حفظ مطابق رهنمود های چوکات برای شاگردان تقدیم نماید؛ چون شاگردان این سوره را قبلاً حفظ نموده اند ؛ معلم درس های آخر کتاب را که مربوط سورهٔ (الضحی) می‌شود به حیث دروس مراجعه تقدیم نماید.

دانش لازمی

- در(عِنْدَ، مِنْ تُرَابٍ، كُنْ فَيَكُونُ ،وَأَنْفُسَنَا وَأَنْفُسَكُمْ) اخفاء است زیرا در همه موارد بعد از نون ساکن حروف اخفاء (د، ت، ف) آمده البته حرف(ف) درسه جا بعد از نون ساکن آمده است؛ همچنان در(تُرَابٍ ثُمَّ) نیز اخفاء است؛ زیرا بعد از تنوین(دوزیر) حرف (ث) واقع گردیده که از جملهٔ حروف پانزده گانهٔ اخفاء می‌باشد.
- لام لفظ الله جل جلاله در(عِنْدَ اللهِ، لَعْنَتَ اللهِ) پُر ادا می‌گردد؛ زیرا حرکت حرف ماقبل شان فتحه(زبر) است.
- در(حَآجَّكَ) مد مثقل کلمی است، و مد مثقل کلمی آن است که بعد از حرف مد؛ حرف ساکن ذکر شود و سکون آن در وقف و در وصل ثابت بوده و و جوباً مدغم باشد، مقدار آن لزوماً شش حرکت است.
- در(جَآءَكَ، أَبْنَآءَنَا وَأَبْنَآءَكُمْ وَنِسَآءَنَا وَنِسَآءَكُمْ) مد متصل است زیرا حرف مد و سبب آن(ء) دریک کلمه آمده است، مقدار آن چهار تا پنج حرکت است و در صورت وقف، تا شش حرکت کش می‌شود.
- در(نَدْعُ، أَبْنَآءَنَا وَأَبْنَآءَكُمْ، نَبْتَهِلْ، فَنَجْعَلْ) قلقلهٔ صغرا است؛ زیرا حروف قطب و جد(د، ب، ج) به ترتیب در وسط کلمات مذکور آمده اند.
- در(مَثَلَ، كَمَثَلِ، ثُمَّ) به حرف(ث) توجه شود تا دقیق از مخرجش که همانا سر زبان و نوک دندان های ثنایای عُلیا است ادا گردد.
- در(فَلَا تَكُنْ مِّنَ) ادغام باغنّه است؛ زیرا بعد از نون ساکن حرف(م) آمده است، در(مِنْ رَّبِّكَ) ادغام بدون غنّه است زیرا بعد از نون ساکن حرف (ر) واقع گردیده است،

روش تدریس: سوال و جواب، مشق و تمرین، تشریحی.

مواد ممد درسی : کتاب درسی تخته و تباشیر.

وقت	فعالیت‌های معلم	فعالیت‌های شاگردان
۵ دقیقه	بعد از احوال پرسی و فعالیت‌های مقدماتی می‌گوید امروز سورهٔ الضحی را از حفظ مشق و تکرار می‌نماییم. - نخست خود سورهٔ مبارکه را با دقت تام از حفظ می‌خواند؛ سپس از یک و یا دو شاگرد خوش تلاوت و خوش صدا می‌خواهد تا سوره را از بر بخوانند و درعین حال متوجه دیگران بوده و به تلاوت آنها گوش میدهد.	- دو شاگرد سوره را با دقت از حفظ می‌خوانند.
۲۵ دقیقه	- سورهٔ مبارکه را آیت، آیت می‌خواند. و برای شاگردان هدایت می دهد تا آیات را به تعقیبش به صدای مناسب تکرار نمایند. - برای شاگردان چند دقیقه وقت میدهد و از آنها می‌خواهد تا آیات را خاموشانه نزد خود بخوانند و تکرار نمایند. - سپس از هر شاگرد چند آیت را گوش نموده برای شان هدایت میدهد تا هر کس سوره را از حفظ برای شاگرد پهلویش بخواند .	- آیات را نزد خود تکرار می‌کنند.
۱۵ دقیقه	- در مورد عظمت سورهٔ مبارکه در روشنایی ترجمه فوق برای شاگردان توضیحات لازم میدهد. - شاگردان را با طرح سوالات زیر ارزیابی کند. - کی می‌تواند سه آیت اول سوره را از حفظ بخواند ؟ - کی می‌تواند سه آیت بعدی سوره را از حفظ بخواند ؟ - کی می‌تواند پنج آیت متباقی را از حفظ بخواند ؟ - کی می‌تواند سورهٔ مبارکه مکمل از حفظ بخواند. ؟	شاگردان از خود آماده گی نشان میدهد.

درس نزدهم

عنوان : تلاوت آیات(۶۲– ۶۵)سورهٔ آل عمران

صفحه :

وقت : یک ساعت درسی

اهداف : شاگردان باید:

- آیات درس را درست تلاوت نمایند.
- اظهار را بشناسند.
- قواعد تجوید را حین تلاوت تطبیق کرده بتوانند.
- به تلاوت قرآن کریم علاقه مند شوند.

فعالیت های ابتدایی درس

معلم محترم ، بعد از سلام و احوال پرسی ، تنظیم صنف و فعالیت های مقدماتی درس گذشته را با طرح چند پرسش ارزیابی می کند. و بعد درس را با آواز بلند خوانده سپس از چند شاگرد می خواهد تا آیات درس را با رعایت قواعد تجوید از روی کتاب بخوانند .

دانش لازمی

- در(تُحَآجُّوْنَ) مد مثقل کلمی است، و مد مثقل کلمی آن است که بعد از حرف مد؛ حرف ساکن ذکر شود و سکون آن در وقف و در وصل ثابت بوده و و جوباً مدغم باشد، مقدار آن لزوماً شش حرکت است.
- در(اِنَّ، بِاَنَّا) حرف نون مشدد است و باید با غنّه ادا گردد.
- در(الْحَقُّ ۚ) به اعتبار وقف؛ قلقلهٔ کبرا است و به خاطر تشدید حرف(ق) این قلقله از سایر قلقله های کبرا قوی تر ادا می‌گردد.
- در(وَمَا مِنْ اِلٰهٍ اِلَّا اللّٰهُ) دوبار اظهار آمده است، اول بعد از نون ساکن همزه(ء) و دوم بعد از تنوین نیز همزه(ء) واقع شده است و همچنان لام لفظ الله جل جلاله به خاطر حرکت حرف ماقبلش که فتحه است(پُر) خوانده می‌شود.
- همچنان لام لفظ الله جل جلاله در(وَاِنَّ اللّٰهَ، فَاِنَّ اللّٰهَ) نیز پُر خوانده می‌شود.
- لام لفظ الله جل جلاله(دُوْنِ اللّٰهِ) باریک خوانده می‌شود؛ زیرا حرکت حرف ماقبلش کسره(زیر) است.
- در(فَاِنْ تَوَلَّوْا، اُنْزِلَتِ، وَالْاِنْجِيْلُ) اخفاء است زیرا در مورد اول بعد از نون حرف(ت) و در مورد دوم بعد از نون ساکن حرف(ز) ودر مورد سوم حرف (ج) واقع گردیده است.
- در(عَلِيْمٌۢ بِالْمُفْسِدِيْنَ، سَوَآءٍۢ بَيْنَنَا،) اقلاب است؛ زیرا در هردو مورد بعد از تنوین حرف (ب) قرار گرفته است،

همچنان در(مِنْۢ بَعْدِهٖ) نیز اقلاب است؛ زیرا بعد از نون ساکن حرف(ب) واقع گردیده است، البته باید گفت که اقلاب یک حرف دارد که همان حرف(ب) است.

- در(سَوَآءٍ) مد متصل است؛ زیرا حرف مد و سبب مد هردو در یک کلمه واقع گردیده اند.

- شاگردان مثال های ادغام باغنه را در درس نشان داده و تلفظ نمایند.

ارزیابی : از شاگردان ارزیابی صورت گیرد.

روش تدریس: سوال و جواب ، انفرادی، مشق و تمرین.

مواد ممد درسی: کتاب درسی، تخته تباشیر.

درس بیستم

عنوان : تلاوت آیات(۶۶– ۷۰)سورهٔ آل عمران

صفحه :

وقت :

اهداف : شاگردان باید:

- آیات درس را درست تلاوت نمایند.
- ادغام متجانسین را بشناسند.
- قواعد تجوید را حین تلاوت تطبیق کرده بتوانند.
- به تلاوت قرآن کریم علاقه مند شوند.

فعالیت های ابتدایی درس

معلم محترم ، بعد از سلام و احوال پرسی ، تنظیم صنف و فعالیت های مقدماتی درس گذشته را با طرح چند پرسش ارزیابی می کند. و بعد درس را با آواز بلند خوانده سپس از چند شاگرد می خواهد تا آیات درس را با رعایت قواعد تجوید از روی کتاب بخوانند .

دانش لازمی

- در(تُحَآجُّوْنَ) مد مثقل کلمی است که مقدار آن لزوماً شش حرکت است، و مد مثقل کلمی آن است که بعد از حرف مد؛ حرف ساکن ذکر شود و سکون آن در وقف ودر وصل ثابت بوده و وجوباً مدغم شده باشد. مانند: مثال فوق.

- در (حَاجَجْتُمْ فِيْمَا) قلقلهٔ صغرا است؛ زیرا در وسط کلمه قرار گرفته است؛ همچنان اظهار شفوی صورت گرفته است؛ زیرا بعد از میم ساکن حرف(ف) آمده است، قبلاً هم گفته شد که به جز از حرف(ب، م) هر حرفی که بعد از میم ساکن بیاید اظهار شفوی صورت می‌گیرد.

در(وَدَّتْ طَّآئِفَةٌ) حرف (ت) ساکن در حرف (ط) مدغم می‌شود. که این را ادغام متجانسین می‌گویند. در ادغام متجانسین حرف ساکن تبدیل به جنس حرف متحرک می‌گردد.

- در(لَكُمْ بِهٖ) اخفای شفوی است؛ زیرا بعد از میم ساکن حرف(ب) آمده است و اخفای شفوی یک حرف دارد که(ب) است.

- در(عِلْمٌ فَلِمَ) اخفاء است؛ زیرا بعد از تنوین حرف (ف) قرار گرفته که از جملهٔ حروف پانزده گانهٔ اخفاء است، همچنان در(وَاَنْتُمْ، اَنْفُسَهُمْ) اخفاء است؛ زیرا بعد از نون ساکن در مورد اول حرف(ت)؛ و در مورد دوم بعد ازنون ساکن حرف(ف) آمده است.

- لام لفظ الله جل جلاله در(وَاللّٰهُ) پُر خوانده می‌شود؛ زیرا حرکت حرف ماقبل آن فتحه(زبر) است.

- لام لفظ الله جل جلاله در(بِاٰيٰتِ اللّٰهِ)باریک خوانده می‌شود؛ زیرا حرکت حرف ماقبل آن کسره(زیر) است.

- در(مِّنْ اَهْلِ) اظهار است؛ چون بعد از نون ساکن (ء) واقع گردیده است.

یاد داشت

در قرآن کریم چهار لفظ موجود اند که در آن ها ادغام نمی‌شود اگر چه بعد از نون ساکن حروف ادغام (ی) و (و) آمده اند، و این کلمات عبارت اند از: (دنیا، بنیان، قنوان، صنوان)، در این کلمات به خاطری ادغام نمی‌شود که نون ساکن و حروف ادغام(ی) و (و) در یک کلمه جمع شده اند.

ارزیابی: از شاگردان ارزیابی صورت گیرد.

روش تدریس: سوال و جواب، انفرادی، تشریحی.

مواد ممد درسی: کتاب درسی، تخته و تباشیر.

درس بیست و یکم

عنوان : تلاوت آیات(۷۱– ۷۳)سورهٔ آل عمران

صفحه :

وقت : یک ساعت درسی

اهداف : شاگران باید:

- آیات درس را درست تلاوت نمایند.
- حروف استعلاء را بشناسند.
- قواعد تجوید را حین تلاوت تطبیق کرده بتوانند.
- به تلاوت قرآن کریم علاقه مند شوند.

فعالیت های ابتدایی درس

معلم محترم ، بعد از سلام و احوال پرسی ، تنظیم صنف و فعالیت های مقدماتی درس گذشته را با طرح چند پرسش ارزیابی می کند. و بعد درس را با آواز بلند خوانده سپس از چند شاگرد می خواهد تا آیات درس را با رعایت قواعد تجوید از روی کتاب بخوانند .

دانش لازمی

استعلاء: در لغت به معنای میل به بلندی می‌باشد و در اصطلاح عبارت است از: میل ریشهٔ زبان به طرف کام بالا در هنگام تلفظ حرف، دراثر این صفت حرف حالت پرحجم و درشتی را به خود می‌گیرد.
حروف استعلا عبارت اند از: (خ– ص–ض–غ–ط–ق–ظ) که این حروف همه پر خوانده می‌شود؛ اما در ادای چهار حرف(ص،ض، ط، ظ) قسمتی از سطح زبان، کام را می‌پوشاند و در نتیجه این حروف درشت تر و غلیظ تر از سه حرف دیگر ادا می‌شوند.

- در(يَٰٓأَهۡلَ، بِٱلَّذِيٓ أُنزِلَ، وَٱكۡفُرُوٓاْ ءَاخِرَهُۥ، وَلَا تُؤۡمِنُوٓاْ إِلَّا، مَآ أُوتِيتُمۡ) مد منفصل است.

در(وَقَالَت طَّآئِفَةٞ) حرف (ت) ساکن در حرف (ط) مدغم می‌شود. که این را ادغام متجانسین می‌گویند. در ادغام متجانسین حرف ساکن تبدیل به جنس حرف متحرک می‌گردد؛ همچنان در(طَّآئِفَةٞ) مد متصل است؛ زیرا حرف مد و سبب آن (ء) دریک کلمه آمده است، ودر(يَّشَآءُ) نیز مد متصل است.

- در(يُحَآجُّوكُمۡ) مد مثقل کلمی است که مقدار آن لزوماً شش حرکت است، و مد مثقل کلمی آن است که بعد از حرف مد؛ حرف ساکن ذکر شود و سکون آن در وقف ودر وصل ثابت بوده و وجوباً مدغم شده باشد مانند مثال فوق.
- شاگردان احکام نون ساکن و تنوین را نشان بدهند، شما در این کار آنها را کمک و همکاری نمایید.

ارزیابی : از شاگردان ارزیابی صورت گیرد.

کار خانه گی: برای شاگردان هدایت می‌دهد تا آیات (۱–۲) سورهٔ الشرح راحفظ نمایند.

روش تدریس: سوال و جواب، انفرادی، مشق و تمرین.

مواد ممد درسی– کتاب درسی، تخته و تباشیر.

درس بیست و دوم

عنوان : تلاوت آیات(۷۴– ۷۶)سورۀ آل عمران

صفحه :

وقت : یک ساعت درسی

اهداف : شاگردان باید:

- آیات درس را درست تلاوت نمایند.
- باریک خواندن حرف (ر) را بیاموزند.
- قواعد تجوید را حین تلاوت تطبیق کرده بتوانند.
- به تلاوت قرآن کریم علاقه مند شوند.

فعالیت های ابتدایی درس

معلم محترم ، بعد از سلام و احوال پرسی ، تنظیم صنف و فعالیت های مقدماتی درس گذشته را با طرح چند پرسش ارزیابی می کند. و بعد درس را با آواز بلند خوانده سپس از چند شاگرد می خواهد تا آیات درس را با رعایت قواعد تجوید از روی کتاب بخوانند .

دانش لازمی

مد عارضی: آن است که سکون بعد از حرف مد در حال وصل و وقف ثابت نباشد مانند: (الْعَظِيمِ، يَعْلَمُونَ ،الْمُتَّقِينَ)
این مد را به سببی عارضی می‌گویند که به عارضۀ سکون در حالت وقف ؛ مد عارض شده است.
حکم مد عارضی: در مقدار مد عارضی بعضی از قراء به اندازۀ یک الف و برخی دو تا سه الف نظر دارند که اندازۀ یک الف را قصر، اندازۀ دو الف را توسط و اندازۀ سه الف را طول می‌نامند.

- در(مَنْ يَّشَآءُ) ادغام باغنه است؛ زیرا بعد از نون ساکن حرف(ی) واقع شده است که از جملۀ حروف ادغام باغنه است، همچنان در(يَّشَآءُ) مد متصل است.
- در(إِنْ تَأْمَنْهُ) اخفاء و اظهار آمده است، که بعد از نون ساکن اول حرف(ت) که اخفاء می‌شود، و بعد از نون ساکن دوم (هـ) واقع گردیده که اظهار می‌شود.
- در(بِقِنْطَارٍ يُّؤَدِّهٖ إِلَيْكَ) ادغام باغنه است؛ زیرا بعد از تنوین حرف(ی) آمده است، و همچنان مد منفصل است زیرا حرف مد در یک کلمه(يُّؤَدِّهٖ) است و سبب آن(ء) درکلمۀ دیگر (إِلَيْكَ) است.
- در(قَآئِمًا) مد متصل است؛ زیرا حرف مد و سبب آن (ء) دریک کلمه واقع گردیده اند.
- لام لفظ الله جل جلاله در(وَاللّٰهُ، عَلَى اللّٰهِ، فَإِنَّ اللّٰهَ) پُر خوانده می‌شود؛ زیرا حرکت حرف ماقبل شان فتحه(زبر) است.
- در(بِرَحْمَتِهٖ) حرف(ر) پُر (مفخم) خوانده می‌شود؛ زیرا مفتوح است.
- در(بِقِنْطَارٍ، بِدِينَارٍ) حرف (ر) باریک ادا می‌گردد به خاطری که کسره(زیر) دارد.

ارزیابی : از ارزیابی صورت گیرد.

روش تدریس: سوال و جواب، مشق و تمرین، انفرادی.

مواد ممد درسی: کتاب درسی، تخته و تباشیر.

درس بیست و سوم

عنوان : تلاوت آیات(۷۷– ۷۹)سورهٔ آل عمران

صفحه :

وقت : یک ساعت درسی

اهداف : شاگردان باید:

- آیات درس را درست تلاوت نمایند.
- چگونه‌گی پُر خواندن حرف (ر) را بیاموزند.
- قواعد تجوید را حین تلاوت تطبیق کرده بتوانند.
- به تلاوت قرآن کریم علاقه مند شوند.

فعالیت های ابتدایی درس

معلم محترم ، بعد از سلام و احوال پرسی ، تنظیم صنف و فعالیت های مقدماتی درس گذشته را با طرح چند پرسش ارزیابی می کند. و بعد درس را با آواز بلند خوانده سپس از چند شاگرد می خواهد تا آیات درس را با رعایت قواعد تجوید از روی کتاب بخوانند .

دانش لازمی

مد طبیعی یا اصلی: آن است که بعد ازحرف مد(همزه) یا (سکون) واقع نشده باشد مثل: (كُونُوا، يَشْتَرُونَ، لَفَرِيقًا، وَمَا)
مقدار آن یک الف است، یعنی یک الف، دوحرکت است و مقدار دو حرکت بسته کردن انگشتان و یا برعکس باز نمودن آن است.

- لام لفظ الله جلّ جلاله در(بِعَهْدِ اللهِ، دُونِ اللهِ، عِنْدِ اللهِ) باریک ادا می‌گردد؛ زیرا حرکت حرف ماقبل آن کسره(زیر) است.
- لام لفظ الله جلّ جلاله در(وَلَا يُكَلِّمُهُمُ اللهُ، يُؤْتِيَهُ اللهُ) پُر خوانده می‌شود؛ زیرا حرکت حرف ماقبل آن ضمه(پیش) است.
- در(أُولَٰئِكَ) مد متصل است؛ زیرا حرف مد و سبب آن(ء) در یک کلمه آمده است.
- در(ثَمَنًا قَلِيلًا) اخفاء است؛ زیرا بعد از تنوین حرف(ق) آمده که از جملهٔ حروف پانزده گانهٔ اخفاء می‌باشد.
- همچنان در(وَلَا يَنْظُرُ، عِنْدِ، مِنْ دُونِ، وَلَٰكِنْ كُونُوا، كُنْتُمْ) اخفاء است زیرا در همه موارد بعد از نون ساکن حرفی از حروف اخفاء آمده است.
- در (يَشْتَرُونَ، وَلَا يَنْظُرُ، تَدْرُسُونَ) حرف(ر) پُر خوانده می‌شود؛ زیرا حرکت ضمه(پیش) دارد.
- همچنان در(الْآخِرَةِ، رَبَّانِيِّينَ) حرف(ر) نیز پُر خوانده می‌شود؛ زیرا حرکت فتحه(زبر) دارد.
- در(لَفَرِيقًا، لِبَشَرٍ) حرف(ر) به خاطری که کسره(زیر) دارد باریک خوانده می‌شود.
- در(وَأَيْمَانِهِمْ ثَمَنًا، لَهُمْ فِي، وَلَا يُزَكِّيهِمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ، وَهُمْ يَعْلَمُونَ) اظهار شفوی است؛ زیرا بعد از میم ساکن هر حرفی به جز از حروف(ب، م) بیاید اظهار شفوی می‌شود.
- در(كُنْتُمْ تُعَلِّمُونَ) اخفای نون ساکن است؛ زیرا بعد از نون ساکن حرف (ت) آمده و نیز اظهار شفوی است؛ چون بعد از میم ساکن هم حرف(ت) واقع گردیده که از حروف اظهار شفوی است.

- در (اَلۡسِنَتَهُمۡ بِالۡكِتٰبِ) اخفای شفوی است؛ زیرا بعد از میم ساکن حرف(ب) آمده است، و اخفای شفوی یک حرف دارد که(ب) است.
- شاگردان مثال های اظهار نون ساکن را در این درس نشان بدهند.

ارزیابی : از شاگردان ارزیابی صورت گیرد.

روش تدریس: سوال وجواب، مشق و تمرین، تشریحی.

مواد ممد درسی: کتاب درسی، تخته و تباشیر.

درس بیست و چهارم

عنوان : تلاوت آیات(۸۰– ۸۳)سورۀ آل عمران

صفحه :

وقت : یک ساعت درسی

اهداف : شاگردان باید:

- آیات درس را درست تلاوت نمایند.
- چگونه‌گی پُر خواندن لام لفظ الله جل جلاله را بیاموزند.
- قواعد تجوید را حین تلاوت تطبیق کرده بتوانند.
- به تلاوت قرآن کریم علاقه مند شوند.

فعالیت های ابتدایی درس

معلم محترم ، بعد از سلام و احوال پرسی ، تنظیم صنف و فعالیت های مقدماتی درس گذشته را با طرح چند پرسش ارزیابی می کند. و بعد درس را با آواز بلند خوانده سپس از چند شاگرد می خواهد تا آیات درس را با رعایت قواعد تجوید از روی کتاب بخوانند .

دانش لازمی

- در(يَأْمُرَكُمْ، رَسُولٌ، أَقْرَرْنَا ، أَفَغَيْرَ)حرف (ر) پُر خوانده می‌شود؛ زیرا که حرکت فتحه(زبر) دارد.
- در(أَيَأْمُرُكُمْ، وَلَتَنْصُرُنَّهُ، يُرْجَعُونَ)نیز حرف (ر) پُر خوانده می‌شود؛ زیرا که حرکت ضمه(پیش) دارد.
- همچنان در(أَرْبَابًا، وَالْأَرْضِ، وَكَرْهًا) حرف (ر) پُر خوانده می‌شود زیرا که حرف (ر) ساکن است، اما حرکت حرف ماقبلش فتح است و پُر خوانده می‌شود. و باید گفت که در(ءَأَقْرَرْتُمْ) هردو (ر) پُر خوانده می‌شود؛ زیرا (ر) اول متحرک به حرکت فتحه است و (ر) ساکن اما به اعتبار حرکت حرف ماقبلش که زبر است پُر خوانده می‌شود.
- حرف (ر) در (بِالْكُفْرِ، إِصْرِي) باریک ادا می‌گردد به خاطری که حرکتش کسره(زیر) است.
- لام لفظ الله جل جلاله در(وَإِذْ أَخَذَ اللَّهُ) پُر خوانده می‌شود؛ زیرا حرکت حرف ماقبل آن فتحه(زبر) است.
- لام لفظ الله جل جلاله در(أَفَغَيْرَ دِينِ اللَّهِ) باریک خوانده می‌شود؛ زیرا حرکت حرف ماقبل آن کسره(زیر) است.
- در (ءَأَقْرَرْتُمْ، أَقْرَرْنَا ، يَبْغُونَ) قلقلۀ صغرا است زیرا حروف قلقله(ق، ب) در وسط این کلمات قرار گرفته اند.
- در(آتَيْتُكُمْ مِنْ، مَعَكُمْ مِنَ) ادغام مثلین صغیر است به خاطری که بعد از میم ساکن حرف (م) متحرک قرار گرفته است.
- در(لَتُؤْمِنُنَّ) به حرف همزه(ء) که بالای حرف (و) است، توجه صورت گیرد که دقیق تلفظ شود و همچنان نون آخر این کلمه مشدد است و باید باغنه ادا گردد.

- در (الْمَلَٰٓئِكَةَ، جَآءَكُمْ، فَأُولَٰٓئِكَ) مد متصل است؛ زیرا حرف مد و سبب آن(ء) در یک کلمه واقع شده است.
- در(لَمَآ ءَاتَيْتُكُمْ) مد منفصل است؛ زیرا حرف مد در یک کلمه و سبب آن(ء) واقع شده است.

شاگردان احکام نون ساکن و تنوین را نشان دهند.

ارزیابی: شاگردان مورد ارزیابی قرار گیرند.

کارخانه گی: برای شاگردان هدایت می‌دهد تا آیات ۳-۴ سورهٔ (الشرح) را حفظ نمایند.

روش تدریس: سوال و جواب، انفرادی، مشق و تمرین.

مواد ممد درسی: کتاب درسی، تخته، تباشیر.

درس بیست و پنجم

عنوان : تلاوت آیات(۸۴– ۸۷)سورۀ آل عمران

صفحه :

وقت : یک ساعت درسی

اهداف : شاگردان باید:

- آیات درس را درست تلاوت نمایند.
- چگونه‌گی باریک خواندن لام لفظ الله جل جلاله را بیاموزند.
- قواعد تجوید را حین تلاوت تطبیق کرده بتوانند.
- به تلاوت قرآن کریم علاقه مند شوند.

فعالیت های ابتدایی درس

معلم محترم ، بعد از سلام و احوال پرسی ، تنظیم صنف و فعالیت های مقدماتی درس گذشته را با طرح چند پرسش ارزیابی می کند. و بعد درس را با آواز بلند خوانده سپس از چند شاگرد می خواهد تا آیات درس را با رعایت قواعد تجوید از روی کتاب بخوانند .

دانش لازمی

مد بدل: یکی از انواع مد های فرعی است. هرگاه سبب مد(همزه) بر خلاف معمول پیش از حرف مد قرار گیرد آن را مد بدل گویند؛ مانند: (**اٰمَنَّا**،**اِيْمَانِهِمْ**)

دلیل نامگذاری مد بدل آن است که حرف مد در این کلمات در اصل، همزۀ ساکن بوده و بعد به حرف مد تبدیل شده است مثلاً: (**اٰمَنَّا**) در اصل(**اء منا**)بوده است.

- لام لفظ الله جلّ جلاله در(**بِاللّٰهِ**، **يَهْدِى اللّٰهُ**) باریک ادا می‌شود؛ زیرا حرکت حرف ماقبل شان کسره(زیر) است.
- در(**وَمَآ اُنْزِلَ**، **وَمَآ اُوْتِيَ**، **وَشَهِدُوْٓا اَنَّ**) مد منفصل است؛ زیرا حرف مد در یک کلمه وسبب آن (ء) در کلمۀ دیگر آمده است، قابل ذکر است که در(**اُنْزِلَ**) اخفاء نیز واقع شده است؛ زیرا بعد از نون ساکن حرف (ز) قرار گرفته است.
- در(**وَالنَّبِيُّوْنَ**) حرف نون مشدد است و باید باغنه ادا گردد، قابل یادآوری است که حرف(ن) از جملۀ حروف شمسی بوده و حرف (ل) در اول آن نوشته شده است ؛ اما خوانده نمی‌شود؛ همچنان حرف(ی) مشدد است و باید هنگام تلفظ تشدید آن رعایت گردد.
- لام لفظ الله جلّ جلاله در(**وَاللّٰهُ**، **لَعْنَةَ اللّٰهِ**) پُر(مُفَخّم) ادا می‌شود؛ زیرا حرکت حرف ماقبل شان فتحه(زبر) است.
- در(**دِيْنًا فَلَنْ**، **قَوْمًا كَفَرُوْا**) اخفاء است؛ چون بعد از تنوین در هر دو مورد حرف های اخفاء(ف، ک) واقع شده است.
- در(**مِنْ رَّبِّهِمْ**) ادغام بدون غنه است ؛ چون بعد از نون ساکن حرف(ر) آمده که از جملۀ حروف ادغام بدون غنه می‌باشد.
- در(**اَحَدٍ مِّنْهُمْ**، **حَقٌّ وَّ جَآءَهُمُ**) ادغام با غنّه است؛ زیرا بعد از تنوین حرف(م، و) قرار گرفته که از جملۀ حروف ادغام با غنه می‌باشند، همچنان در (**وَمَنْ يَّبْتَغِ**، **فَلَنْ يُّقْبَلَ**) ادغام با غنه واقع شده است؛ زیرا در هر دو مورد بعد از نون ساکن، حرف (ی) قرار گرفته که از جملۀ حروف ادغام باغنه است.

- در(**مِنۡهُ**) اظهار است؛ زیرا بعد از نون ساکن حرف (هـ) قرار گرفته است که از جملهٔ حروف ششگانهٔ حلقی می‌باشد.
- شاگردان مد های متصل را نشان بدهند، همکاری و تشویق صورت گیرد.

ارزیابی : شاگردان را مورد ارزیابی قرار می‌دهد.

روش تدریس : سوال و جواب، مشق و تمرین– انفرادی.

مواد ممد درسی : کتاب درسی– تخته، تباشیر.

درس بیست و ششم

عنوان : تلاوت آیات(۸۸– ۹۱)سورۀ آل عمران

صفحه :

وقت : یک ساعت درسی

اهداف : شاگردان باید:

- آیات درس را درست تلاوت نمایند.
- اقلاب را بشناسند.
- اقلاب را حین تلاوت عملاً تطبیق کرده بتوانند.
- به تلاوت قرآن کریم علاقه مند شوند.

فعالیت های ابتدایی درس

معلم محترم ، بعد از سلام و احوال پرسی ، تنظیم صنف و فعالیت های مقدماتی درس گذشته را با طرح چند پرسش ارزیابی می کند. و بعد درس را با آواز بلند خوانده سپس از چند شاگرد می خواهد تا آیات درس را با رعایت قواعد تجوید از روی کتاب بخوانند .

دانش لازمی

- در (وَّلَوِ افۡتَدٰى) همزه که به شکل الف نوشته شده است؛ همزۀ وصل می‌باشد، و همزۀ وصل آن است که در ابتدای کلام ذکر شده و در وسط کلام ساقط گردد، و بعد از تنوین و یا سکون می‌آید و در جمیع احوال به کسرۀ عارضی وصل می‌گردد مانند مثال فوق که بعد از سکون واقع گردیده است.

در کلمه(الضَّآلُّوۡنَ) مد مثقل کلمی است که مقدار آن لزوماً شش حرکت است، و مد مثقل کلمی آن است که بعد از حرف مد؛ حرف ساکن ذکر شود و سکون آن در وقف ودر وصل ثابت بوده و وجوباً مدغم شده باشد مانند مثال فوق.

در(اِذۡ قَالَ) توجه شود تا حرف (ق) پُر ادا گردد و همچنان به حرف (س) در کلمات (اَسۡلِمۡ، اَسۡلَمۡتُ) توجه شود تا درست از مخرجش که همانا سر زبان به لثه یا بیخ دندان ثنایای پایین همراه اتصال به ثنایای عُلیا است ؛ تلفظ گردد.

- در(مِنۡۢ بَعۡدِ) اقلاب است ؛ زیرا بعد از نون ساکن؛ حرف (ب) قرار گرفته و اقلاب یک حرف دارد که(ب) است.
- در(لَّنۡ تُقۡبَلَ، فَلَنۡ يُّقۡبَلَ) قلقلۀ صغرا است؛ زیرا در هر دو مورد حرف قلقله(ق) در وسط کلمه قرار گرفته است.
- در(لَهُمۡ عَذَابٌ) اظهار شفوی است بخاطری که بعد از میم ساکن؛ حرفی از حروف اظهار شفوی آمده است.
- در(عَذَابٌ اَلِيۡمٌ) اظهار است؛ زیرا بعد از تنوین همزه(ء) آمده است.
- در(اَلِيۡمٌ وَّمَا) ادغام باغنه است؛ زیرا بعد از تنوین حرف(و) آمده که از جملۀ حروف ادغام با غنه است.
- در(وَّمَا لَهُمۡ مِّنۡ) ادغام مثلین صغیر است؛ چون بعد از میم ساکن، حرف میم آمده است.
- در(مِّنۡ نّٰصِرِيۡنَ) ادغام باغنه است؛ زیرا بعد از نون ساکن حرف (ن) آمده که از جملۀ حروف (ینمو) یعنی ادغام باغنه می‌باشد.

ارزیابی: شاگردان را مورد ارزیابی قرار می‌دهد.

کار خانه گی : برای شاگردان هدایت می‌دهد تا آیات ۵-۶ سورهٔ (الشّرح) را حفظ نمایند.

روش تدریس : سوال و جواب، انفرادی، مشق و تمرین.

مواد ممد درسی: کتاب درسی، تخته و تباشیر.

درس بیست و هفتم

عنوان : تلاوت آیات(۹۲– ۹۴)سورۀ آل عمران

صفحه :

وقت : یک ساعت درسی

اهداف : شاگردان باید:

- آیات درس را درست تلاوت نمایند.
- ادغام بدون غنه را بشناسند.
- ادغام بدون غنه را حین تلاوت عملاً تطبیق کرده بتوانند.
- به تلاوت قرآن کریم علاقه مند شوند.

فعالیت های ابتدایی درس

معلم محترم ، بعد از سلام و احوال پرسی ، تنظیم صنف و فعالیت های مقدماتی درس گذشته را با طرح چند پرسش ارزیابی می کند. و بعد درس را با آواز بلند خوانده سپس از چند شاگرد می خواهد تا آیات درس را با رعایت قواعد تجوید از روی کتاب بخوانند .

دانش لازمی

در (لَنۡ تَنَالُوا، تُنۡفِقُوۡا، مِنۡ شَيۡءٍ، مِنۡ قَبۡلِ، اَنۡ تُنَزَّلَ، اِنۡ كُنۡتُمۡ) اخفاء است که درهمه موارد بعد از نون ساکن حرفی از حروف پانزده گانۀ اخفاء قرار گرفته؛ و همچنان در(شَيۡءٍ فَاِنَّ) نیز اخفاء است؛ زیرا بعد از تنوین(دوزیر) حرف (ف) واقع شده است.

- حرف (ر)در(الۡبِرَّ، حَرَّمَ اِسۡرَآءِيۡلَ، التَّوۡرٰىةُ، فَمَنِ افۡتَرٰى) پُر یعنی مُفَخَّم خوانده می‌شود ؛ چون حرکتش فتحه(زبر) است.
- در(حِلًّا لِّبَنِيۡٓ) ادغام بدون غنه است؛ زیرا بعد از تنوین(دوزبر) حرف (ل) آمده است، و حروف بدون غنه عبارت است از (ل، ر) که در (لر) جمع گردیده است.
- در(مِنۢ بَعۡدِ) اقلاب واقع گردیده است ؛ زیرا بعد از نون ساکن حرف(ب) قرار گرفته و اقلاب همین یک حرف(ب) را دارد.
- در(اِسۡرَآءِيۡلَ، فَاُولٰٓئِكَ) مد متصل واقع شده است؛ زیرا حرف مد و سبب آن(ء) در یک کلمه قرار گرفته اند.
- در(فَاتۡلُوۡهَآ اِنۡ) مد منفصل است؛ زیرا حرف مد در یک کلمه و سبب آن(ء) در کلمۀ دیگر واقع شده است.
- لام لفظ الله جلّ جلاله در(فَاِنَّ اللّٰهَ، عَلَى اللّٰهِ)مُفَخَّم (پُر) ادا می‌گردد؛ زیرا حرکت حرف ماقبل شان فتحه(زبر) است.
- **مد عارضی:** آن است که سکون بعد از حرف مد در حال وصل و وقف ثابت نباشد مانند: (عَلِيۡمٌ، صٰدِقِيۡنَ، الظّٰلِمُوۡنَ)، این مد را به خاطری عارضی می‌گویند که سکون آن به سبب وقف ، واقع گردیده است.

ارزیابی : از شاگردان ارزیابی صورت گیرد.

روش تدریس : سوال و جواب، انفرادی، تشریحی.

مواد ممد درسی : کتاب درسی، تخته و تباشیر.

درس بیست و هشتم

عنوان : تلاوت آیات(۹۵– ۹۸)سورۀ آل عمران

صفحه :

وقت : یک ساعت درسی

اهداف : شاگردان باید:

- آیات درس را درست تلاوت نمایند.
- مخرج (ط) را بشناسند.
- حرف (ط) را حین تلاوت از مخرجش تلفظ کرده بتوانند.
- به تلاوت قرآن کریم علاقه مند شوند.

فعالیت های ابتدایی درس

معلم محترم ، بعد از سلام و احوال پرسی ، تنظیم صنف و فعالیت های مقدماتی درس گذشته را با طرح چند پرسش ارزیابی می کند. و بعد درس را با آواز بلند خوانده سپس از چند شاگرد می خواهد تا آیات درس را با رعایت قواعد تجوید از روی کتاب بخوانند.

دانش لازمی

مخرج ط، د، ت: از تماس سر زبان با لثه (بیخ)های ثنایای عُلیا سه حرف «**ط، د، ت**»ادا می‌شوند، البته این حروف طوری تلفظ گردد که فرق بین حرف (ت) و حرف(ط) صورت گیرد سعی شود تا حق هر کدام را درست ادا گردد و باید دانست که حرف(ط) نسبت به حرف(ت) پُر ادا می‌گردد که در صنف های بعدی راجع به صفات حروف بحث خواهد شد مانند:(**مَنِ اسْتَطَاعَ**).

–لام لفظ الله جلّ جلاله در(**صَدَقَ اللّٰهُ، فَإِنَّ اللّٰهَ، وَاللّٰهُ**) مُفَخَّم (پُر) خوانده می‌شود؛ چون حرکت حرف ماقبل شان فتحه(زبر) است.

– لام لفظ الله جل جلاله در (**وَلِلّٰهِ**) باریک خوانده می‌شود؛ زیرا خودش با حرکت کسره(زیر) آغاز گردیده است. همچنان لام لفظ الله جل جلاله در (**بِاٰيٰتِ اللّٰهِ**) باریک خوانده می‌شود؛ چون حرکت ماقبل آن کسره است.

– در(**إِبْرٰهِيْمَ**) قلقلۀ صغرا است؛ زیرا حرف (ب) که از حروف قلقله یعنی قطب و جد است در وسط کلمه قرار گرفته است.

– در(**حَنِيْفًا**) به اعتبار علامۀ وقف مطلق ؛ تنوین به الف تبدیل می‌شود. اگر چه بعد از آن حرف(و) است؛ اما به علت وقف قاعدۀ ادغام تطبیق نمی‌گردد.

– در (**إِنَّ أَوَّلَ**) حروف(ن، و) مشدد ادا گردند با این تفکیک که حرف (ن) مشدد وبا غنه ادا گردیده و حرف(و) مشدد و بدون غنّه ادا می‌گردد.

– در(**بَيْتٍ وُّضِعَ، مُبٰرَكًا وَّهُدًى**) ادغام با غنّه است؛ زیرا بعد از تنوین(دوزبر) حرف(و) واقع شده است، و همچنان در (**بَيِّنٰتٌ مَّقَامُ**) نیز ادغام باغنّه است، زیرا بعد از تنوین(دوپیش) حرف(م) آمده است.

– در (**اٰيٰتٌ بَيِّنٰتٌ**) اقلاب است زیرا بعد از تنوین(دوپیش) حرف(ب) قرار گرفته است.

– در(**وَمَنْ دَخَلَهٗ، وَمَنْ كَفَرَ**) اخفاء است؛ زیرا بعد از نون ساکن در مورد اول؛ حرف(د)، و در مورد دوم حرف(ک) قرار گرفته اند که هردو حرف از جملۀ حروف پانزده گانۀ اخفاء می‌باشد.

-در(اٰمِنًا) **مد بدل** است و قرارگرفتن سبب مد پیش از حرف مد، به خلاف معمول را مد بدل گویند، به عبارهٔ دیگر «مد بدل» یکی از انواع مد فرعی است، و هرگاه سبب مد(همزه)برخلاف معمول پیش از حرف مد قرار گیرد، آن را «مد بدل» گویند.

- در(غَنِيٌّ عَنِ، شَهِيدٌ عَلٰى) اظهار است؛ چون در هر دو مورد بعد از تنوین(دوپیش) حرف(ع) قرار گرفته که از جملهٔ حروف ششگانهٔ حلقی می‌باشد.

ارزیابی: از شاگردان ارزیابی صورت گیرد.

روش تدریس: سوال و جواب، انفرادی، مشق و تمرین.

درس بیست و نهم

عنوان : تلاوت آیات(۹۹– ۱۰۳)سورهٔ آل عمران

صفحه :

وقت : یک ساعت درسی

اهداف : شاگردان باید:

- آیات درس را درست تلاوت نمایند.
- اظهار شفوی را بشناسند.
- اظهار شفوی را حین تلاوت رعایت کرده بتوانند.
- به تلاوت قرآن کریم علاقه مند شوند.

دانش لازمی

- در(تَصُدُّوْنَ) حرف (ص) پُرادا شود تا از حرف (س) فرق گردد.
- در (عَنْ سَبِيْلِ، وَّاَنْتُمْ، اِنْ تُطِيْعُوْا، كُنْتُمْ، فَاَنْقَذَكُمْ) اخفاء است؛ زیرا در تمامی مثال ها بعد از نون ساکن حرفی از حروف پانزده گانهٔ اخفاء قرار گرفته است، همچنان در(اَعْدَآءً فَاَلَّفَ) نیز اخفاء است؛ چون بعد از تنوین(دوزبر) حرف (ف) واقع شده است.
- در(مَنْ اٰمَنَ، بِغَافِلٍ عَمَّا) اظهار است؛ زیرا در مورد اول بعد از نون ساکن(همزه)، و در مورد دوم بعد از تنوین(دوزیر) حرف (ع) واقع شده است که (ء، ع) هردو از جملهٔ حروف ششگانهٔ حلقی یا اظهار می‌باشد.
- در(تَبْغُوْنَهَا) قلقلهٔ صغرا است؛ زیرا حرف(ب) که از حروف قطب و جد است در وسط کلمه قرار گرفته است؛ همچنان در(فَقَدْ) قلقلهٔ کبرا است؛ زیرا حرف(د) در آخر کلمه قرار گرفته است.
- در(شُهَدَآءُ، اَعْدَآءً) مد متصل است؛ زیرا حرف مد و سبب آن(ء) در یک کلمه آمده اند.
- لام لفظ الله جل جلاله در(سَبِيْلِ اللّٰهِ، بِاللّٰهِ، بِحَبْلِ اللّٰهِ) باریک خوانده می‌شود؛ زیرا حرکت حرف ماقبل شان کسره(زیر) است.
- لام لفظ الله جل جلاله در(وَمَا اللّٰهُ، نِعْمَتَ اللّٰهِ) پُر خوانده می‌شود؛ زیرا حرکت حرف ماقبل شان فتحه(زبر) است، و همچنان در(اٰيٰتُ اللّٰهِ، اتَّقُوا اللّٰهَ، يُبَيِّنُ اللّٰهُ) لام لفظ الله جل جلاله نیز پُر خوانده می‌شود؛ زیرا حرکت حرف ماقبل شان ضمه (پیش) است و قاعده همین است که هرگاه حرکت حرف ماقبل آن فتحه و ضمه باشد پُر و هرگاه قبل از آن کسره باشد باریک ادا می‌گردد.
- در(يَرُدُّوْكُمْ بَعْدَ، يَّعْتَصِمْ بِاللّٰهِ، فَاَصْبَحْتُمْ بِنِعْمَتِهٖ) اخفای شفوی است؛ زیرا بعد از میم ساکن حرف(ب) واقع گردیده است؛ البته اخفای شفوی یک حرف دارد که (ب) است.

- در(وَاَنْتُمْ شُهَدَآءُ، اِيمَانِكُمْ كٰفِرِيْنَ، وَاَنْتُمْ تُتْلٰى، عَلَيْكُمْ اٰيٰتُ، وَفِيْكُمْ رَسُوْلُهٗ، عَلَيْكُمْ اِذْ كُنْتُمْ اَعْدَآءً، قُلُوْبِكُمْ فَاَصْبَحْتُمْ، وَ كُنْتُمْ عَلٰى، لَكُمْ اٰيٰتِهٖ، لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُوْنَ) اظهار شفوی است؛ زیرا در تمامی این موارد بعد از میم ساکن حروفی آمده است که مربوط حروف اظهار شفوی است، قبلاً هم متذکر شدیم که به جز از(ب، م) هر حرفی که بعد از میم ساکن بیاید؛ اظهار شفوی می‌شود.

- در (وَاَنْتُمْ مُّسْلِمُوْنَ، فَاَنْقَذَكُمْ مِّنْهَا) ادغام مثلین صغیر است؛ زیرا بعد از میم ساکن، حرف(م) متحرک آمده است.

- در(فَرِيْقًا مِّنَ، صِرَاطٍ مُّسْتَقِيْمٍ، حُفْرَةٍ مِّنَ النَّارِ، جَمِيْعًا وَّلَا تَفَرَّقُوْا ، عِوَجًا وَّ) ادغام باغنه است؛ زیرا بعد از تنوین در سه مورد اول حرف (م) و در دو مورد بعدی، بعد از تنوین حرف (و) قرار گرفته است که از جملهٔ حروف(ینمو) یا ادغام باغنه است؛ همچنان در(وَمَنْ يَّعْتَصِمْ) نیز ادغام باغنه است؛ زیرا بعد ازنون ساکن حرف (ی) واقع شده است.

ارزیابی: از همه شاگردان ارزیابی صورت گیرد.

روش تدریس: سوال و جواب، مشق و تمرین، تشریحی.

مواد ممد درسی: کتاب، تخته و تباشیر.

درس سی ام

عنوان : تلاوت آیات(۱۰۴– ۱۰۷)سورهٔ آل عمران

صفحه :

وقت : یک ساعت درسی

اهداف : شاگردان باید:

- آیات درس را درست تلاوت نمایند.
- اخفای شفوی را بشناسند.
- اخفای شفوی را حین تلاوت رعایت کرده بتوانند.
- به تلاوت قرآن کریم علاقه مند شوند.

فعالیت های ابتدایی درس

معلم محترم ، بعد از سلام و احوال پرسی ، تنظیم صنف و فعالیت های مقدماتی درس گذشته را با طرح چند پرسش ارزیابی می کند. و بعد درس را با آواز بلند خوانده سپس از چند شاگرد می خواهد تا آیات درس را با رعایت قواعد تجوید از روی کتاب بخوانند.

دانش لازمی

- در(وَلْتَكُن مِّنكُمْ) ادغام و اخفاء آمده است؛ چون بعد از نون ساکن اول حرف (م) قرار گرفته است که ادغام باغنه می‌شود، و بعد از نون ساکن دوم، حرف(ک) قرار گرفته است که اخفاء می‌شود.
- در(أُمَّةٌ يَدْعُونَ، وُجُوهٌ وَتَسْوَدُّ) ادغام باغنه است؛ زیرا در مورد اول بعد از تنوین حرف(ی) آمده و در مورد دوم بعد از تنوین حرف (و) قرار گرفته است، همچنان در (يَدْعُونَ) قلقلهٔ صغرا می‌شود.
- در(وَيَنْهَوْنَ) اظهار است؛ زیرا بعد از نون ساکن یکی از حروف اظهار(هـ) واقع شده است؛ و در(عَذَابٌ عَظِيمٌ) نیز اظهار است؛ زیرا بعد ازتنوین حرف(ع) آمده که از جملهٔ حروف حلقی یا اظهار می‌باشد.
- در (الْمُنكَرِ، كُنتُمْ) اخفاء است؛ چون بعد از نون ساکن در مورد اول، حرف(ک) و در مورد دوم بعد از نون ساکن حرف(ت) قرار گرفته است.
- در (وَأُولَٰئِكَ، جَاءَهُمُ) مد متصل است؛ زیرا حرف مد و سبب آن(ء) در یک کلمه قرار گرفته اند.
- در(مِن بَعْدِ) اقلاب است؛ زیرا بعد از نون ساکن حرف (ب) واقع شده است.
- در(أَكَفَرْتُم بَعْدَ) اخفای شفوی است؛ زیرا بعد از میم ساکن حرف(ب) آمده است.
- در(لَهُمْ عَذَابٌ، وُجُوهُهُمْ أَكَفَرْتُم، إِيمَانِكُمْ فَذُوقُوا، وُجُوهُهُمْ فَفِي، هُمْ فِيهَا).
- لام لفظ الله جل جلاله در(فَفِي رَحْمَةِ اللَّهِ) باریک خوانده می‌شود؛ زیرا حرکت حرف ماقبلش کسره(زیر) است.

ارزیابی : از شاگردان ارزیابی صورت گیرد.

کارخانه گی : معلم برای شاگردان وظیفه می‌دهد تا آیات **۷–۸** سورهٔ (الشرح) را حفظ نمایند.

روش تدریس : سوال وجواب، انفرادی، مشق و تمرین.

مواد ممد درسی : کتاب درسی، تخته و تباشیر.

درس سی و یکم

عنوان : تلاوت آیات(۱۰۸– ۱۱۲) سورهٔ آل عمران

صفحه :

وقت : یک ساعت درسی

اهداف : شاگردان باید:

- آیات درس را درست تلاوت نمایند.
- مخرج (ت) را بشناسند.
- حرف (ت) را حین تلاوت از مخرجش تلفظ کرده بتوانند.
- به تلاوت قرآن کریم علاقه مند شوند.

فعالیت های ابتدایی درس

معلم محترم ، بعد از سلام و احوال پرسی ، تنظیم صنف و فعالیت های مقدماتی درس گذشته را با طرح چند پرسش ارزیابی می کند. و بعد درس را با آواز بلند خوانده سپس از چند شاگرد می خواهد تا آیات درس را با رعایت قواعد تجوید از روی کتاب بخوانند.

دانش لازمی

- لام لفظ الله جل جلاله در(آيٰتُ اللّٰهِ، وَمَا اللّٰهُ، وَإِلَى اللّٰهِ، مِّنَ اللّٰهِ)پُر خوانده می‌شود؛ زیرا در مورد اول حرکت حرف ماقبل آن ضمه(پیش) است و در سه مورد دیگر حرکت حرف ماقبل شان فتحه(زبر) است.

- لام لفظ الله جل جلاله در (وَلِلّٰهِ، بِاللّٰهِ، بِأٰيٰتِ اللّٰهِ) باریک خوانده می‌شود؛ زیرا در مورد اول خودش با کسره آغاز گردیده و در موارد بعدی حرکت حرف ماقبل شان کسره (زیر) است.

- حرف (ر) در (تَأْمُرُوْنَ بِالْمَعْرُوْفِ، اَكْثَرُهُمُ، لَنْ يَّضُرُّوْكُمْ، لَا يُنْصَرُوْنَ، يَكْفُرُوْنَ، الْاُمُوْرُ) پُر خوانده می‌شود؛ زیرا حرف(ر) حرکت ضمه(پیش) دارد.

- همچنان در (خَيْرَ، خَيْرًا، الْاَدْبَارَ) پُر خوانده می‌شود زیرا حرف(ر) حرکت فتحه(زبر) دارد.

- در (الْاَرْضِ) پُر خوانده می‌شود؛ زیرا حرف (ر) ساکن و حرکت حرف ماقبل آن فتحه(زبر) دارد.و در(تُرْجَعُ) نیز پُر خوانده می‌شود؛ زیرا حرکت حرف ماقبل آن ضمه (پیش) دارد.

- در(يُرِيْدُ، اُخْرِجَتْ، ضُرِبَتْ، بِغَيْرِ) حرف(ر) باریک خوانده می‌شود؛ زیرا حرکت آن کسره(زیر) است.

- و همچنان در (الْمُنْكَرِ) به خاطری که کسره دارد باریک خوانده می‌شود؛ اما به اعتبار وقف، حرکت حرف ماقبلش اعتبار داده می‌شود که فتحه است, خلاصه این که در صورت وصل خواندن باریک ادا می‌گردد و در صورت وقف نمودن، پُر ادا می‌گردد.

- در(كُنْتُمْ)اخفاء است؛ زیرا بعد از نون ساکن (ت) قرار گرفته است، همچنان (كُنْتُمْ خَيْرَ) اظهار شفوی است؛ زیرا بعد از میم ساکن حرف (خ) قرار گرفته است.

- در (يَّضُرُّوْكُمْ اِلَّآ، يُّقَاتِلُوْكُمْ يُوَلُّوْكُمُ، بِاَنَّهُمْ كَانُوْا) اظهار شفوی است؛ زیرا در تمامی موارد بعد از میم ساکن حرفی از حروف اظهار واقع شده است، قبلاً متذکر شدیم که به جز از حرف(ب، م) هر حرفی که بعد از میم ساکن بیاید؛ اظهار شفوی صورت می‌گیرد.

- در(اِلَّآ اَذًى، مَا ثُقِفُوْٓا اِلَّا) مد منفصل است؛ زیرا در هر دو مورد حرف مد در یک کلمه و سبب آن (ء) در کلمهٔ دیگر واقع شده است.

- در(وَبَآءُوْ، الْاَنْۢبِيَآءَ) مد متصل است؛ زیرا حرف مد و سبب آن (ء) در یک کلمه قرار گرفته اند.

- در(ظُلْمًا لِّلْعٰلَمِيْنَ، خَيْرًا لَّهُمْ) ادغام بدون غنه است؛ چون در هردو مورد بعد از تنوین حرف(ل) آمده که ازجملهٔ حروف بدون غنه می‌باشد.

- در(لَنْ يَّضُرُّوْكُمْ، وَاِنْ يُّقَاتِلُوْكُمْ، بِحَبْلٍ مِّنَ، بِغَضَبٍ مِّنَ) ادغام باغنه است؛ زیرا در دو مورد اول بعد از نون ساکن حرف(ی)، و در دو مورد دوم بعد از تنوین حرف(م) آمده که هردو حرف(ی،م) از جملهٔ حروف ادغام باغنه است.

- در(اُمَّةٍ اُخْرِجَتْ، وَتَنْهَوْنَ، مِنْهُمُ) اظهار است؛ چون در مورد اول بعد از تنوین(همزه) واقع شده است، و در دو مورد اخیر بعد از نون ساکن (هـ) قرار گرفته است.

- در(وَيَقْتُلُوْنَ، الْاَدْبَارَ) قلقلهٔ صغرا است؛ زیرا در کلمهٔ اول حرف(ق)، و در کلمهٔ دوم حرف(د) در وسط قرار گرفته اند.

ارزیابی : از شاگران ارزیابی صورت گیرد.

کارخانه گی: شاگردان آیات مبارکه را نزد بزرگان خویش تلاوت و تکرار نمایند.

روش تدریس: سوال و جواب، مشق و تمرین، انفرادی.

مواد ممد درسی: کتاب درسی، تخته و تباشیر.

درس سی و دوم

عنوان : تلاوت آیات(۱۱۳– ۱۱۷) سورۀ آل عمران

صفحه :

وقت : یک ساعت درسی

اهداف : شاگردان باید:

- آیات درس را درست تلاوت نمایند.
- اندازۀ حرکت مد متصل را بدانند.
- اندازۀ حرکت مد متصل را حین تلاوت رعایت کرده بتوانند.
- به تلاوت قرآن کریم علاقه مند شوند.

فعالیت های ابتدایی درس

معلم محترم ، بعد از سلام و احوال پرسی ، تنظیم صنف و فعالیت های مقدماتی درس گذشته را با طرح چند پرسش ارزیابی می کند. و بعد درس را با آواز بلند خوانده سپس از چند شاگرد می خواهد تا آیات درس را با رعایت قواعد تجوید از روی کتاب بخوانند.

دانش لازمی

- در کلمات (**لَيْسُوْا، يَسْجُدُوْنَ،نُفِقُوْنَ، يَفْعَلُوْا، كَفَرُوْا**) مد طبیعی است؛ چون حرف مد ساکن و حرکت ماقبل آن از جنس خودش است؛ یعنی واو ساکن ماقبلش مضموم است، در هنگام تلاوت سعی شود حق این مد که یک الف یعنی دو حرکت است رعایت گردد.
- در(**سَوَآءً، قَآئِمَةٌ، اٰنَآءَ، وَاُولٰٓئِكَ**) مد متصل است؛ زیرا حرف مد و سبب آن(ء) در یک کلمه قرار گرفته اند و این مد از چهار الی پنج حرکت کش می‌شود، و در صورت وقف تا شش حرکت مد می‌شود.
- در(**وَلَآ اَوْلَادُهُمْ، ظَلَمُوْٓا اَنْفُسَهُمْ**) مد منفصل است؛ چون حرف مد در یک کلمه و سبب آن(ء) در کلمه دیگر واقع شده است این مد از چهار الی پنج حرکت کش می‌شود.
- در (**اٰيٰتِ اللّٰهِ، بِاللّٰهِ**) حرف لام لفظ جلاله باریک ادا می‌گردد؛ زیرا قبل از آن حرکت کسره آمده است.
- در (**وَاللّٰهُ**) حرف لام لفظ جلاله پر ادا می‌گردد؛ زیرا حرکت ماقبل آن فتحه (زبر) است. و اگر حرکت ماقبل حرف لام لفظ جلاله ضمه (پیش) باشد در آن صورت نیز پر ادا می‌شود مانند (**وَمَا ظَلَمَهُمُ اللّٰهُ**).
- در (**هُمْ فِيْهَا، اَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُوْنَ**) میم ساکن اظهار شفوی می‌شود ؛ چون بعد از حرف میم ساکن حرف (ف) و حرف (ی) آمده است.
- در (**رِيْحٍ فِيْهَا**) اخفاء می‌شود؛ چون بعد از تنوین(دوزیر) حرف (ف) واقع شده است، همچنان در(**لَنْ تُغْنِيَ**) اخفاء؛ زیرا بعد از نون ساکن حرف(ت) آمده است.
- (**صِرٌّ اَصَابَتْ**) اظهار می‌شود؛ چون بعد از تنوین (دو زبر) حرف(همزه) واقع شده است.

ارزیابی : از شاگردان ارزیابی صورت گیرد.

کارخانه گی: شاگردان آیات مبارکه را نزد امام مسجد خویش تلاوت و تکرار نمایند.

روش تدریس: سوال و جواب، انفرادی، مشق و تمرین

مواد ممد درسی: کتاب درسی، تخته و تباشیر.

درس سی و سوم

عنوان : تلاوت آیات(۱۱۸– ۱۲۰) سورهٔ آل عمران

صفحه :

وقت : یک ساعت درسی

اهداف : شاگردان باید:

- آیات درس را درست تلاوت نمایند.
- مخرج (ذ) را بشناسند.
- مخرج (ذ) را حین تلاوت رعایت کرده بتوانند.
- به تلاوت قرآن کریم علاقه مند شوند.

یاد داشت

از این که حفظ سورهٔ (الشرح) در هفته های گذشته به عنوان کار خانه گی تمام گردیده است؛ بنابر آن از معلم محترم خواهشمندیم تا درپهلوی درس ناظرهٔ امروز، از اول الی آخر سورهٔ (الضحی) را به حیث درس حفظ مطابق رهنمود های چوکات برای شاگردان تقدیم نماید، چون شاگردان این سوره را قبلاً حفظ نموده اند؛ معلم درس های آخر کتاب را که مربوط سورهٔ (الشرح) می‌شود به حیث دروس مراجعه تقدیم نماید.

دانش لازمی

- در(ءَامَنُوٓا، الْاٰيٰتِ، ءَامَنَّا) مد بدل است، و قبلاً هم خواندیم«مد بدل» یکی از انواع مد فرعی است. هرگاه سبب مد(همزه)برخلاف معمول پیش از حرف مد قرار گیرد، آن را «مد بدل» گویند.
- درکلمات (الْبَغْضَآءُ، بِغَيْظِكُمْ) به حروف (ض، ظ) توجه شود که پُر خوانده شوند تا از حروف (د، ز) تفکیک گردند، همچنان در کلمهٔ(الْبَغْضَآءُ) مد متصل است؛ زیرا حرف مد و سبب آن(ء) در یک کلمه آمده اند.
- در(بِطَانَةً مِّنْ دُونِكُمْ)حرف (ط) پر خوانده می‌شود و تنوین (دو زبر) در حرف (م) ادغام باغنه می‌گردد و نیز نون ساکن اخفاء می‌شود؛ چون بعد از آن حرف (د) واقع شده است.
- در (لَا يَأْلُونَكُمْ خَبَالًا، صُدُورُهُمْ أَكْبَرُ، كُنْتُمْ تَعْقِلُونَ، تُحِبُّونَهُمْ وَلَا، لَقُوكُمْ قَالُوٓا، تَمْسَسْكُمْ حَسَنَةٌ، تُصِبْكُمْ سَيِّئَةٌ، لَا يَضُرُّكُمْ كَيْدُهُمْ شَيْـًٔا) اظهار شفوی است؛ زیرا در همه موارد بعد از میم ساکن حرفی از حروف اظهار شفوی آمده است؛ قبلاً متذکر شدیم که به جز از حرف (ب، م) هر حرفی که بعد از میم ساکن بیاید اظهار شفوی صورت می‌گیرد.
- در (قَالُوٓا ءَامَنَّا) مد منفصل است، باید حقش رعایت گردد و نیز در هنگام تلفظ این کلمه سعی شود تا حرف (ق) پر ادا گردد.
- در (عَلِيمٌۢ بِذَاتِ) اقلاب است ؛ زیرا بعد از نون ساکن حرف (ب) آمده است، نخست تعریف این مد توسط شاگردان ارائه شود، اگر مشکل داشتند برای شان چنین بیان گردد: اقلاب در لغت بدل کردن را گویند و در اصطلاح تجوید بدل کردن نون ساکن و تنوین است به حرف (م) البته در صورتی که بعد از نون ساکن و تنوین حرف(ب) قرار گیرد.

- در (وَإِذَا) حرف (ذ) باید دقیق از مخرجش که همانا تماس نوک زبان با سر دندان های ثنایای علیا است تلفظ گردد.
- در(إِنْ كُنْتُمْ، إِنْ تَمْسَسْكُمْ، وَإِنْ تُصِبْكُمْ، وَإِنْ تَصْبِرُوا) اخفاء است؛ زیرا بعد از نون ساکن حروف اخفاء واقع شده اند، همچنان در(حَسَنَةٌ تَسُؤْهُمْ) نیز اخفاء است زیرا بعد ازتنوین حرف(ت) آمده است.

روش تدریس: سوال و جواب، انفرادی، تلاوت خاموشانه.

مواد ممد درسی: کتاب درسی، تخته و تباشیر.

وقت	فعالیت‌های معلم	فعالیت‌های شاگردان
۵ دقیقه	بعد از احوال پرسی و فعالیت‌های مقدماتی می‌گوید که امروز سورهٔ الشرح را از حفظ مشق و تکرار می‌نماییم.	
	- نخست خود سورهٔ مبارک را با دقت تام از حفظ می‌خواند؛ سپس از یک و یا دو شاگرد خوش تلاوت و خوش صدا می‌خواهد تا سوره را از حفظ بخوانند و درعین حال متوجه دیگران بوده به معلم تلاوت آنها گوش می‌دهد.	- دو شاگرد سوره را با دقت از حفظ می‌خوانند.
۲۵ دقیقه	- سورهٔ مبارکه را آیت، آیت می‌خواند. و برای شاگردان هدایت می‌دهد تا به تعقیب شان تکرار نمایند. - برای شاگردان چند دقیقه وقت می‌دهد و از آنها می‌خواهد تا آیات را خاموشانه نزد خود بخوانند و تکرار نمایند. - از هر شاگرد چند آیت را گوش نموده و برای شان هدایت می‌دهد تا هر کس سوره را از حفظ برای هم‌صنفی پهلویش بخواند. - در مورد عظمت سورهٔ مبارکه برای شاگردان توضیحات لازم میدهد.	- آیات را نزد خود تکرار می‌کنند.
۱۵ دقیقه	- شاگردان را با طرح سوالات زیر ارزیابی می‌کند. - کی می‌تواند سه آیت اول سوره را از حفظ بخواند؟ - کی می‌تواند سه آیت بعدی سوره را از حفظ بخواند؟ - کی می‌تواند دو آیت متباقی را از حفظ بخواند ؟ - کی می‌تواند سورهٔ مبارکه را مکمل از حفظ بخواند؟	شاگردان پاسخ می‌دهند.

درس سی و چهارم

عنوان : تلاوت آیات(۱۲۱– ۱۲۴) سورهٔ آل عمران

صفحه :

وقت : یک ساعت درسی

اهداف : شاگردان باید:

- آیات درس را درست تلاوت نمایند.
- مثال اظهار در تنوین را بشناسند.
- اظهار را حین تلاوت رعایت کرده بتوانند.
- به تلاوت قرآن کریم علاقه مند شوند.

فعالیت های ابتدایی درس

معلم محترم ، بعد از سلام و احوال پرسی ، تنظیم صنف و فعالیت های مقدماتی درس گذشته را با طرح چند پرسش ارزیابی می کند. و بعد درس را با آواز بلند خوانده سپس از چند شاگرد می خواهد تا آیات درس را با رعایت قواعد تجوید از روی کتاب بخوانند.

دانش لازمی

- در(مِنْ اَهْلِكَ،) اظهار است؛ زیرا بعد از نون ساکن حرف (همزه) آمده است، و همچنان در(سَمِيْعٌ عَلِيْمٌ)نیز اظهار است؛ زیرا بعد از تنوین حرف (ع) واقع شده است.
- لام لفظ الله جلّ جلاله در(وَاللّٰهُ، وَعَلَى اللّٰهِ، وَلَقَدْ نَصَرَكُمُ اللّٰهُ، فَاتَّقُوا اللّٰهَ) پُر خوانده می‌شود؛ زیرا حرکت حرف ماقبل آن فتحه(زبر) است.
- در(اِذْ هَمَّتْ طَّآىِٕفَتٰنِ) حرف (ت) ساکن در حرف (ط) مدغم می‌شود. که این را ادغام متجانسین می‌گویند. در ادغام متجانسین حرف ساکن تبدیل به جنس حرف متحرک می‌گردد، و متجانسین آن دو حرف است که در مخرج متحد و درصفات مختلف باشند؛ همچنان در(طَّآىِٕفَتٰنِ) مد متصل است؛ زیرا حرف مد و سبب آن(ء) در یک کلمه آمده اند.
- در (مِنْكُمْ اَنْ تَفْشَلَا، وَّاَنْتُمْ، مُنْزَلِيْنَ) اخفاء است؛ زیرا در همه موارد بعد از نون ساکن حرفی از اخفاء آمده است.
- حرف (ر) در(نَصَرَكُمُ، رَبُّكُمْ) پُر خوانده می‌شود؛ زیرا حرکتش فتحه(زبر) است، همچنان در (تَشْكُرُوْنَ) حرف (ر) پُر خوانده می‌شود؛ زیرا حرکتش ضمه(پیش) است.
- خوب است بدانیم که هر گاه حرکت حرف(ر) فتحه و ضمه باشد پُر خوانده می‌شود.
- و هرگاه حرکت حرف (ر) کسره(زیر) باشد باریک خوانده می‌شود. مانند: (بِبَدْرٍ).

ارزیابی : از شاگردان ارزیابی صورت گیرد.

روش تدریس : سوال و جواب، انفرادی، مشق و تمرین.

مواد ممد درسی : کتاب درسی، تخته و تباشیر.

درس سی و پنجم

عنوان : تلاوت آیات (۱۲۵– ۱۲۸) سورهٔ آل عمران

صفحه :

وقت : یک ساعت درسی (۴۵) دقیقه

اهداف : شاگردان باید:

- آیات درس را درست تلاوت نمایند.
- اظهار شفوی و اخفای شفوی را از یک دیگر تفکیک نمایند.
- قواعد تجوید را حین تلاوت تطبیق کرده بتوانند.
- به تلاوت قرآن کریم علاقه مند شوند.

فعالیت های ابتدایی درس

معلم محترم ، بعد از سلام و احوال پرسی ، تنظیم صنف و فعالیت های مقدماتی درس گذشته را با طرح چند پرسش ارزیابی می کند. و بعد درس را با آواز بلند خوانده سپس از چند شاگرد می خواهد تا آیات درس را با رعایت قواعد تجوید از روی کتاب بخوانند.

دانش لازمی

اخفاء : در لغت پوشانیدن را گویند و در اصطلاح عبارت است از حالتی بین ادغام و اظهار؛ و هرگاه بعد از نون ساکن تنوین حرفی از حروف اخفاء بیاید حکمش اخفاء است ، اخفاء پانزده حرف دارد و این حرف‌ها عبارتند از:

(تاء، ثاء، ج، د، ذ، ز، س، ش، ص، ض، ط، ظ، ف، ق، ک).

وجه اخفای نون ساکن و تنوین در مقابل این حروف اینست که نون ساکن و تنوین به حروف پانزده گانهٔ فوق آنقدر نزدیک نیستند مانند نزدیکی حروف ادغام؛ و نه آنقدر دور استند مانند حروف اظهار؛ پس برای این حروف حکم متوسط داده شده است؛ زیرا اخفاء حالتی بین ادغام و اظهار است مانند:

- إِنْ تَصْبِرُوا، مِّنْ فَوْرِهِمْ ، فَيَنْقَلِبُوا

مثال های از تجوید در این درس

- در (بَلَىٰٓ إِنْ) مد منفصل واقع شده است؛ زیرا حرف مد در یک کلمه و سبب آن در کلمهٔ دیگر آمده است.
- هرگاه حرف میم بعد از میم ساکن واقع گردد ادغام میم ساکن در میم بعدی لازم می‌گردد؛ مانند: (وَيَأْتُوكُمْ مِّنْ) که آنرا ادغام مثلین صغیر نامند؛ زیرا ادغام مثلین صغیر یک حرف دارد که حرف میم است.
- در (مِّنْ فَوْرِهِمْ) بعد از نون ساکن حرف (ف) آمده که از حروف اخفاء است وحکمش اخفاء می‌باشد.
- در (فَوْرِهِمْ هَٰذَا، يُمْدِدْكُمْ رَبُّكُمْ، لَكُمْ وَلِتَطْمَئِنَّ، عَلَيْهِمْ أَوْ، يُعَذِّبَهُمْ فَإِنَّهُمْ، فَإِنَّهُمْ ظَٰلِمُونَ)

بعد از میم ساکن حروفی که آمده است اظهار شفوی صورت گرفته است؛ زیرا به جز از دو حرف (ب) که اخفای شفوی و (م) که ادغام مثلین صغیر می‌باشد، همه حروف متباقی دیگر که بعد از میم ساکن بیایند اظهار شفوی صورت می‌گیرد.

- در (رَبُّكُمْ بِخَمْسَةٍ، قُلُوْبُكُمْ بِهِ) اخفای شفوی است؛ زیرا اخفای شفوی یک حرف دارد که حرف (ب) است و هرگاه حرف (ب) بعد از (م) ساکن بیاید اخفای آن واجب است. چون حرف (م) و (ب) از دو لب خارج می‌گردد به آن اخفای شفوی می‌گویند.

ارزیابی : از شاگردان ارزیابی صورت گیرد.

روش تدریس: سوال و جواب، انفرادی، مشق و تمرین.

مواد ممد درسی: کتاب درسی، تخته و تباشیر.

درس سی و ششم

عنوان : تلاوت آیات (۱۲۹– ۱۳۲) سورۀ آل عمران

صفحه :

وقت : یک ساعت درسی (۴۵) دقیقه

اهداف : شاگردان باید:

- آیات درس را درست تلاوت نمایند.
- ادغام با غنه و ادغام بدون غنه را از تفکیک نمایند.
- ادغام با غنه و ادغام بدون غنه را حین تلاوت رعایت کرده بتوانند.
- به تلاوت قرآن کریم علاقه مند شوند.

فعالیت های ابتدایی درس

معلم محترم ، بعد از سلام و احوال پرسی ، تنظیم صنف و فعالیت های مقدماتی درس گذشته را با طرح چند پرسش ارزیابی می کند. و بعد درس را با آواز بلند خوانده سپس از چند شاگرد می خواهد تا آیات درس را با رعایت قواعد تجوید از روی کتاب بخوانند.

دانش لازمی

ادغام : داخل کردن حرفی در حرف دیگر است طوری که اثری از حرف اول باقی نماند و در اصطلاح عبارت است از پیوست نمودن نون ساکن وتنوین به حرف متحرک طوری که از دو حرف ؛ یک حرف تشکیل شود مانند:

لِمَنۡ يَّشَآءُ، اَضۡعَافًا مُّضٰعَفَةً، مُّضٰعَفَةً وَاتَّقُوا اللّٰهَ

فایده و منظور از ادغام، تسهیل در تکلم است؛ چنان که حرفی یک مرتبه تلفظ شده و بلا فاصله همان حرف تکرار شود ؛ ثقیل و سنگین خواهد بود، به همین سبب برای جلوگیری از تکرار و رفع ثقالت و سنگینی دو حرف را در یک حرف ادغام می‌کنند و به همین لحاظ گفته اند که ادغام زینت کلام است و آنرا زیبا و لطیف می‌نماید.

ادغام شش حرف دارد و آن عبارت است از : (ی، ر، م، ل، و، ن) که در جملهٔ یرملون جمع شده است.

ادغام به صورت عام به دو گونه است :

اول – ادغام با غنه.

دوم – ادغام بدون غنه.

- ۱– ادغام با غنه : هرگاه یکی از چهار حرف ینمو (ی، ن، م، و) با نون ساکن و تنوین یکجا شوند ؛ نون ساکن و تنوین در حرف مابعد خود ادغام می‌گردد مثل : (مَنۡ يَّشَآءُ ، مُّضٰعَفَةً وَاتَّقُوا اللّٰهَ.

باید دانست که در ادغام شرط اینست تا نون ساکن در یک کلمه و حرف ادغام در کلمهٔ دیگر باشد؛ اما برخلاف آنچه که در بالا گفته شد اگر نون ساکن و حرف ادغام در یک کلمه بیاید ادغام نگردیده؛ بلکه اظهار آن واجب می‌گردد مانند: قنوان، صنوان، بنیان، الدنیا.

۲ – ادغام بدون غنه: هرگاه یکی از دو حرف (ل، ر) یا (لر) بعد از نون ساکن و یا تنوین بیاید ادغام آن لازم است؛ که این ادغام را بدون غنه می‌گویند مانند: **من ربّک، غَفُوۡرٌ رَّحِيۡمٌ** .

یاد داشت

ادغام نون ساکن در (ر) (من راق) از حکم ادغام مستثنی است؛ زیرا در (من راق) بدون گرفتن نفس سکته ادا می‌گردد ؛ چرا که ادای سکته یکجا با ادغام غیر ممکن است.

مثال های از تجوید در این درس

- در (وَلِلّٰهِ) لام لفظ الله «ج» باریک خوانده می‌شود؛ زیرا هرگاه لام لفظ الله «ج» مکسور(زیر) باشد باریک ادا می‌گردد.
- در (السَّمٰوٰتِ) در تلفظ (س) دقت شود که صفت حرف (ص) را به خود نگیرد و همچنان آنقدر ضعیف هم تلفظ نگردد که به طرف حرف (ز) میلان پیدا نماید.
- بسیار دقت شود تا درکلمه (فِي الْاَرْضِ) اول حرف (ر) مفخم یعنی پُر ادا گردد؛ چون در آخر این کلمه علامهٔ وقف آمده است باید وقف گردد و در هنگام وقف سعی شود مانند حرف (د) ساکن در آخر کلمه قلقله نشود تا صفت حرف (ض) از بین نرود و حقش ادا گردد.
- در (لِمَنْ يَّشَآءُ) ادغام واقع شده است؛ زیرا بعد از نون ساکن در کلمه (لمن) ؛ حرف (ی) در کلمهٔ (یشآء) آمده است که حکمش ادغام باغنه است.
- در تلفظ (وَيُعَذِّبُ) سعی شود تا حرف (ذ) از حرف (ز) فرق گردد.
- در لفظ (وَاللّٰهُ) حرف (لام) پُر ادا میگردد؛ زیرا حرف ماقبل (اللّٰه) مفتوح(زبر دار) است و قاعده هم چنین است که حرف ماقبلش زبر و پیش باشد پُر و هرگاه کسره(زیر دار) باشد لفظ الله باریک ادا می‌گردد.
- در (غَفُوْرٌ رَّحِيْمٌ) بعد از تنوین درحرف (ر) در کلمهٔ (غَفُوْرٌ) ؛ دوباره حرف (ر) در کلمهٔ (رَّحِيْمٌ) آمده است که ادغام می‌گردد البته بدون غنه.

ارزیابی : از شاگردان ارزیابی صورت گیرد.

کارخانه گی: معلم برای شاگردان هدایت می‌دهد تا آیات ۱-۳ سورهٔ التین را حفظ نمایند.

روش تدریس: سوال و جواب، انفرادی، مشق و تمرین.

مواد ممد درسی: کتاب درسی، تخته و تباشیر.

درس سی و هفتم

عنوان : تلاوت آیات(۱۳۳– ۱۳۷) سورۀ آل عمران

صفحه :

وقت : یک ساعت درسی (۴۵) دقیقه

اهداف : شاگردان باید:

- آیات درس را درست تلاوت نمایند.
- قلقلۀ کبرا و صغرا از یک دیگر را تفکیک نمایند.
- قلقلۀ کبرا و صغرا را حین تلاوت رعایت کرده بتوانند.
- به تلاوت قرآن کریم علاقه مند شوند.

فعالیت های ابتدایی درس

معلم محترم ، بعد از سلام و احوال پرسی ، تنظیم صنف و فعالیت های مقدماتی درس گذشته را با طرح چند پرسش ارزیابی می کند. و بعد درس را با آواز بلند خوانده سپس از چند شاگرد می خواهد تا آیات درس را با رعایت قواعد تجوید از روی کتاب بخوانند.

دانش لازمی

مد: در لغت مطلق زیادت را گویند و در اصطلاح کش کردن آواز است به حروف سه گانۀ (الف، و، ی).
تشخیص مد به باز کردن انگشتان دست بسته یا مشت یا عکس آن امکان پذیر است، طوری که دو انگشت دو الف سه انگشت سه الف. حکم مد در صورتی است که واو ساکن ماقبل آن مضموم و یا ساکن ماقبل آن مکسور بوده باشد؛ اما الف همیشه حرف مد است؛ زیرا الف به صورت دائم ساکن بوده و حرکت ماقبل او نیز از جنس خود او(فتحه) میباشد.
اگر چه در مصاحف چاپ عجم برای الف حرکت داده اند که در حقیقت آن حرف همزه است نه الف.

مد متصل: آنست که حرف مد و همزه(سبب مد) در یک کلمه آمده باشد مانند: فِي السَّرَّآءِ ، وَالضَّرَّآءِ، أُولَٰٓئِكَ، جَزَآؤُهُمْ.

حکم مد متصل: از چهار حرکت تا پنج حرکت کش می‌شود و در وقف تا شش حرکت جواز دارد.
باید دانست که مد متصل ؛ مد فرعی میباشد.
وجه تسمیۀ آن به مد متصل آنست که حرف مد با همزه(ء) در یک کلمه آمده است.

مواردی که در این درس باید دقت گردد

- در (سَارِعُوٓا إِلَىٰ) مد منفصل واقع شده است؛ زیرا حرف مد یعنی (و) در یک کلمه(سَارِعُوٓا) و سبب آن که همزه است در کلمۀ دیگر(إِلَىٰ) آمده است بناءً مد منفصل میباشد.
- **نوت:** همزه در مصحف های چاپ شدۀ عجمی که ما هم از آن استفاده می‌نماییم به خاطر آسان یادگرفتن به شکل «الف» نشان داده شده است؛ اما در مصحف های چاپ کشورهای عربی به شکل اصلی آن یعنی همزۀ کوچک با «الف» یک‌جا تحریر گردیده است. اگر همزۀ کوچک، حرکت زبر(فتحه) و یا هم پیش (ضمه)داشته باشد بالای(الف) و اگر همزۀ کوچک حرکت زیر(کسره) داشته باشد در پایین «الف» تحریر می‌گردد.

- در (وَجَنَّةٍ عَرْضُهَا) اظهار گریده است؛ زیرا بعد از تنوین حرف (ت) در کلمهٔ (جَنَّةٍ) حرف (ع) آمده است در کلمهٔ (عرضها) که حکمش اظهار است.
- در کلمهٔ (السَّمٰوٰتِ) در تلفظ «س» دقت شود که صفت حرف «ص» را به خود نگیرد و همچنان آنقدر ضعیف هم تلفظ نگردد که به طرف حرف (ز) میلان پیدا نماید.
- در کلمهٔ (تَجْرِىْ) قلقلهٔ صغرا می‌شود؛ زیرا حرف قلقله در وسط کلمه آمده است.
- در کلمهٔ (قَدْ) قلقلهٔ کبرا می‌شود؛ زیرا حرف قلقله در آخر کلمه آمده است.

ارزیابی : از شاگردان ارزیابی صورت گیرد.

روش تدریس: سوال و جواب، انفرادی، مشق و تمرین.

مواد ممد درسی: کتاب درسی، تخته و تباشیر.

درس سی و هشتم

عنوان : تلاوت آیات(۱۳۸– ۱۴۳) سورهٔ آل عمران

صفحه :

وقت : یک ساعت درسی (۴۵) دقیقه

اهداف : شاگردان باید:

- آیات درس را درست تلاوت نمایند.
- غنّه را بشناسند.
- به دیگران گفته بتوانند که غنه از خیشوم خارج می شود.
- به تلاوت قرآن کریم علاقه مند شوند.

فعالیت های ابتدایی درس

معلم محترم ، بعد از سلام و احوال پرسی ، تنظیم صنف و فعالیت های مقدماتی درس گذشته را با طرح چند پرسش ارزیابی می کند. و بعد درس را با آواز بلند خوانده سپس از چند شاگرد می خواهد تا آیات درس را با رعایت قواعد تجوید از روی کتاب بخوانند.

دانش لازمی

مد عارضی: آن است که سکون بعد از حرف مد در حال وصل و وقف ثابت نباشد مانند: لِّلْمُتَّقِيْنَ، مُّؤْمِنِيْنَ، الظّٰلِمِيْنَ ،الْكٰفِرِيْنَ، الصّٰبِرِيْنَ، تَنْظُرُوْنَ.

این مد را به سببی عارضی می‌گویند که به عارضهٔ سکون در حالت وقف ؛ مد عارض شده باشد.

حکم مد عارضی: در مقدار مد عارضی بعضی از قراء به اندازهٔ یک الف و برخی دو تا سه الف نظر دارند که اندازهٔ یک الف را قصر، اندازهٔ دو الف را توسط و اندازهٔ سه الف را طول می‌نامند.

مواردی که در این درس باید دقت گردد.

- در (بَيَانٌ لِّلنَّاسِ) بعد از تنوین در (بَيَانٌ) حرف (لام) آمده است که حکمش ادغام است البته ادغام بدون غنه.
- در (هُدًى وَّمَوْعِظَةٌ) بعد از تنوین در (هُدًى) حرف (واو) آمده است؛ بناءً حکمش ادغام با غنه است.
- در (مَوْعِظَةٌ لِّلْمُتَّقِيْنَ) بعد از تنوین در (مَوْعِظَةٌ) حرف (لام) آمده است که حکمش ادغام بدون غنه است.
- در کلمهٔ(اَنْتُمْ) بعد از نون ساکن حرف (ت) آمده است؛ بناءً حکمش اخفاء است برخلاف اظهار.
- در (اِنْ كُنْتُمْ) دوبار اخفاء شده است در اول بعد از نون ساکن حرف (ک) آمده است و بعد از نون ساکن دوم حرف (ت) آمده است.
- در (اِنْ يَّمْسَسْكُمْ) بعد از نون ساکن حرف (ی) آمده است که از جملهٔ حروف ادغام باغنه می‌باشد که حکمش ادغام باغنه است. باید دانست غنه آوازی است که از خیشوم (آخربینی) خارج می‌شود.
- در (اَمْ حَسِبْتُمْ اَنْ تَدْخُلُوا، مِنْ قَبْلِ) قلقلهٔ صغرا واقع گردیده است.

- در(**فَقَدۡ، وَلَقَدۡ**) قلقلهٔ کبرا می‌شود.

ارزیابی : از شاگردان ارزیابی صورت گیرد.

روش تدریس : سوال و جواب، انفرادی، مشق و تمرین.

مواد ممد درسی : کتاب درسی، تخته و تباشیر.

درس سی و نهم

عنوان : تلاوت آیات(۱۴۴– ۱۴۶) سورهٔ آل عمران

صفحه :

وقت : یک ساعت درسی (۴۵) دقیقه

اهداف : شاگردان باید:

- آیات درس را درست تلاوت نمایند.
- مخرج (ء) و (هـ) را بشناسند.
- مخرج (ء) و (هـ) را حین تلاوت رعایت کرده بتوانند.
- به تلاوت قرآن کریم علاقه مند شوند.

فعالیت های ابتدایی درس

معلم محترم ، بعد از سلام و احوال پرسی ، تنظیم صنف و فعالیت های مقدماتی درس گذشته را با طرح چند پرسش ارزیابی می کند. و بعد درس را با آواز بلند خوانده سپس از چند شاگرد می خواهد تا آیات درس را با رعایت قواعد تجوید از روی کتاب بخوانند.

دانش لازمی

اظهار : در لغت بیان کردن و آشکار ساختن را گویند و در اصطلاح آنست که حرف‌ها هنگام تلفظ به طور واضح و آشکارا و بدون غنه خوانده شود؛ بناءً اگر نون ساکن و تنوین قبل از حرف‌های حلقی واقع شود حکمش اظهار بوده که در یک یا دوکلمه واقع می‌گردد؛ اما درتنوین تنها در دو کلمه میباشد مانند: مِنْهَا، وَمَا مُحَمَّدٌ اِلَّا، لِنَفْسٍ اَنْ.

حروف اظهار چون از حلق بیرون می‌شوند؛ لذا این شش حرف به نام حرف‌های حلقی نیز یاد می‌گردد، حروف اظهار در بیت زیر چنین بیان گردیده است:

حرف حلقی شش بود ای نور عین *** *** همزه، ها و حا و خا و عین و غین

حروف حلقی سه مخرج دارند:

اول – مخرج همزه و ها در آخر حلق یعنی آخرین قسمت گلو، که بالای سینه قرار دارد، از این محل دو حرف(همزه، هـ) ادا می‌شوند.

دوم – مخرج عین و حا در وسط حلق یعنی در قسمت میانی گلو قرار دارد، ازاین جا دو حرف(ع، ح) تلفظ می‌شوند.

سوم – مخرج غین و خا ادنای حلق؛ یعنی اول گلو، قسمتی که به دهان نزدیک است از این مکان دو حرف (غ، خ) ادا می‌شوند.

مثال های قلقلهٔ کبرا وصغرا از کلمات درس

- در (قَدْ، يَّنْقَلِبْ، وَمَنْ يُّرِدْ) قلقلهٔ کبرا می‌شود.
- در (قَبْلِهِ، انْقَلَبْتُمْ، وَسَيَجْزِى) قلقلهٔ صغرا می‌شود.

ارزیابی : از شاگردان ارزیابی صورت گیرد.

کارخانه گی : برای شاگردان هدایت می‌دهد تا آیات ۴–۶ سورهٔ التین را حفظ نمایند.

روش تدریس : سوال و جواب، انفرادی، مشق و تمرین.

مواد ممد درسی : کتاب درسی، تخته و تباشیر.

درس چهلم

عنوان : تلاوت آیات (۱۴۷– ۱۵۱) سورۀ آل عمران

صفحه :

وقت : یک ساعت درسی (۴۵) دقیقه

اهداف : شاگردان باید:

- آیات را درست تلاوت نمایند.
- اندازۀ حرکت مد منفصل را بدانند.
- اندازۀ حرکت مد منفصل را حین تلاوت رعایت کرده بتوانند.
- به تلاوت قرآن کریم علاقه مند شوند.

فعالیت های ابتدایی درس

معلم محترم ، بعد از سلام و احوال پرسی ، تنظیم صنف و فعالیت های مقدماتی درس گذشته را با طرح چند پرسش ارزیابی می کند. و بعد درس را با آواز بلند خوانده سپس از چند شاگرد می خواهد تا آیات درس را با رعایت قواعد تجوید از روی کتاب بخوانند.

دانش لازمی

مد منفصل: آنست که حرف مد در آخر کلمه و سبب آن(ء) در ابتدای کلمۀ بعدی باشد مانند: إِلَّآ أَنْ، فِيٓ أَمْرِنَا، يَٰٓأَيُّهَا الَّذِينَ، عَلَىٰٓ أَعْقَٰبِكُمْ بِمَآ أَشْرَكُوا.حکم این مد نزد حفص از چهار تا پنج حرکت کش می‌شود.

در کلمه های (رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا) حرف (ر) در (رَبَّنَا) پُر ادا می‌گردد و همین درکلمۀ (اغْفِرْ لَنَا) باریک یعنی مرقق ادا می‌گردد و قاعده چنین است که هرگاه حرف (ر) فتحه داشته باشد پُر یعنی مفخم و هرگاه کسره داشته باشد مرقق یعنی باریک ادا می‌گردد.

- در (إِنْ تُطِيعُوا) بعد از نون ساکن حرف (ت) آمده است که حکمش اخفاء می‌باشد، باید دانست که اخفاء حالتی است بین ادغام و اظهار، باید گفت که کلمۀ فوق طوری تلفظ گردد که فرق بین (ت) و حرف(ط) شود.
- در (يَرُدُّوكُمْ) حرف (ر) پُر خوانده می‌شود و حرف (د) مشدد است و باید مشدد ادا گردد.
- در کلمۀ (أَقْدَامَنَا) در حرف (ق) قلقله صورت گرفته است، البته قلقله صغرا است؛ زیرا حرف (ق) در وسط کلمه آمده است اگر در آخر کلمه باشد، قلقلۀ کبرا واقع می‌شود؛ همچنان قابل ذکر است که قلقله جنباندن حرف در مخرجش می‌باشد.
- در کلمۀ (وَانْصُرْنَا) اخفاء است؛ زیرا بعد از نون ساکن حرف (ص) آمده و این حرف از جملۀ حروف اخفاء می‌باشد قابل یاد آوریست که اخفاء پوشانیدن را گویند و اخفاء حالتی است بین اظهار و ادغام.
- در کلمه های (فَآتَاهُمُ اللَّهُ) حرف (لام) لفظ جلاله پُر ادا می‌گردد؛ زیرا لفظ الله (ج) مانند قاعدۀ حرف (ر) هر گاه مفتوح و مضموم باشد پُر ادا گردیده و هرگاه مکسور باشد باریک یعنی مرقق ادا می‌گردد؛ همچنان حرف (ث) درکلمۀ (ثَوَابَ) مانند حرف (س) تلفظ نمی‌شود؛ حرف (ث) از مخرجش که نوک زبان و سر دندان های ثنایای علیا است درست تلفظ گردد.

– در کلمه های (بَلِ اللهُ) و (بِاللهِ) حرف (لام) باریک یعنی مرقق ادا می‌گردد.

ارزیابی : از شاگردان ارزیابی صورت گیرد.

روش تدریس : سوال و جواب، انفرادی، مشق و تمرین.

مواد ممد درسی : کتاب درسی، تخته و تباشیر.

درس چهل و یکم

عنوان : تلاوت آیات(۱۵۲– ۱۵۳) سورهٔ آل عمران

صفحه :

وقت : یک ساعت درسی (۴۵) دقیقه

اهداف : شاگردان باید:

- آیات درس را درست تلاوت نمایند.
- بدانند که اخفای شفوی یک حرف دارد.
- قواعد تجوید را حین تلاوت تطبیق کرده بتوانند.
- به تلاوت قرآن کریم علاقه مند شوند.

فعالیت های ابتدایی درس

معلم محترم ، بعد از سلام و احوال پرسی ، تنظیم صنف و فعالیت های مقدماتی درس گذشته را با طرح چند پرسش ارزیابی می کند. و بعد درس را با آواز بلند خوانده سپس از چند شاگرد می خواهد تا آیات درس را با رعایت قواعد تجوید از روی کتاب بخوانند.

دانش لازمی

اقلاب : در لغت برگشتن از یک حالت به حالت دیگر است، یا به عبارهٔ دیگر اقلاب تغییر دادن یک شی از اصل آن را گویند. و در اصطلاح عبارت است از نهادن یک حرف به جای حرف دیگر میباشد مانند: (مِّنۢ بَعۡدِ مَآ) ، (غَمَّۢا بِغَمّٖ)، (خَبِيرُۢ بِمَا).

یعنی هرگاه بعد از نون ساکن و یا تنوین حرف (ب) بیاید نون ساکن و تنوین به حرف م تبدیل می‌شود.
و وجه اختصاص حرف میم از سائر حروف اینست که عرب ها در چنین حالات نون ساکن را میم تلفظ میکنند و دیگر اینکه حروف (ب ، م) قریب المخرج استند و همچنان در اکثر صفات با هم مشترک اند.

مواردی که در این درس باید دقت گردد

در (وَلَقَدۡ) قلقله کبرا واقع شده است؛ زیرا حرف قلقله در آخر این کلمه آمده است و نسبت به قلقلهٔ صغرا کمی بیشتر قلقله صورت می‌گیرد.

- در (صَدَقَكُمُ ٱللَّهُ) لفظ الله جل جلاله پُر(مفخم) ادا می‌گردد؛ زیرا حرف ماقبل لفظ الله جل جلاله مضموم (پیش دار) است و قاعده همین طور است که مضموم و مفتوح باشد لفظ الله جل جلاله پُر(مفخم) ادا می‌گردد و اگر قبل از لفظ الله (ج) کسره(حرکت زیر) داشته باشد لفظ الله جل جلاله باریک (مرقق) ادا می‌گردد.
- در (إِذۡ تَحُسُّونَهُم) اخفای شفوی در حرف (م) صورت می‌گیرد؛ زیرا بعد از آن حرف (ب) در کلمهٔ (بِإِذۡنِهِۦ)آمده است وقاعده همچنین است که: هرگاه بعد از حرف (م) ساکن، حرف (ب) بیاید اخفای شفوی واقع می‌گردد؛ چون هر دو حرف (م ، ب) از لب‌ها خارج می‌شوند؛ لذا به آن اخفای شفوی می‌گویند.

- در (مِّنۢ بَعۡدِ) بعد از نون ساکن؛ حرف (ب) آمده است؛ بناءً حکمش اقلاب است و قبلا خوانده بودیم که اقلاب : بدل کردن یک حرف به حرف دیگر است. و هرگاه بعد از نون ساکن و تنوین حرف (ب) بیاید ؛ نون ساکن و تنوین را به (م) خالص تبدیل کرده با غنه و اخفاء می‌خوانند مانند غَمَّۢا بِغَمٍّ، خَبِيرٌۢ بِمَا.
- در (أَرَىٰكُم مَّا تُحِبُّونَ) بعد از حرف (م) ساکن در کلمهٔ (أَرَىٰكُم) حرف (م) متحرک آمده است که حکمش ادغام مثلین صغیر است و مانند یک (م) مشدد در آنها غنه می‌شود. البته باید دانست که ادغام مثلین صغیر یک حرف دارد که (م) است و هرگاه بعد از (م) ساکن واقع شود ادغام (م) ساکن در(م) بعدی لازم می‌گردد مانند مِنكُم مَّنۡ.
- در (صَرَفَكُمۡ عَنۡهُمۡ) اظهار شفوی واقع شده است؛ زیرا بعد از (م) ساکن حرف (ع) آمده است.
- در (لِيَبۡتَلِيَكُمۡ) قلقلهٔ صغرا واقع گردیده؛ زیرا حرف (ب) که حرف قلقله است در وسط کلمه آمده است؛ بناء قلقله صغرا می‌باشد.
- درکلمهٔ (عَنكُمۡ) اخفاء واقع شده است؛ زیرا بعد از نون ساکن حرف (ک) آمده است؛ بناءً حکمش اخفاء است، باید دانست که اخفاء پوشانیدن را گویند.
- در(ذُو فَضۡلٍ) کوشش شود تا حرف (ذ) دقیق از مخرجش ادا گردد، مخرج(ذ) از تماس سر زبان با سر دندان های ثنایای عُلیا ایجاد می‌شود.

ارزیابی : از شاگردان ارزیابی صورت گیرد.

روش تدریس : سوال و جواب، انفرادی، مشق و تمرین.

مواد ممد درسی : کتاب درسی، تخته و تباشیر.

درس چهل و دوم

عنوان : تلاوت آیت(۱۵۴) سورۀ آل عمران

صفحه :

وقت : یک ساعت درسی (۴۵) دقیقه

اهداف : شاگردان باید:

- آیات درس را درست تلاوت نمایند.
- بدانند که تلفظ حرف (ث) درعربی و فارسی یکسان نیست.
- قواعد تجوید را حین تلاوت تطبیق کرده بتوانند.
- به تلاوت قرآن کریم علاقه مند شوند.

فعالیت های ابتدایی درس

معلم محترم ، بعد از سلام و احوال پرسی ، تنظیم صنف و فعالیت های مقدماتی درس گذشته را با طرح چند پرسش ارزیابی می کند. و بعد درس را با آواز بلند خوانده سپس از چند شاگرد می خواهد تا آیات درس را با رعایت قواعد تجوید از روی کتاب بخوانند.

دانش لازمی

مخارج حروف: مخارج جمع مخرج است و مخرج بر وزن مفعل و اسم مکان است در لغت به معنی محل خروج است. مخرج حرف مکانی است که حرف از آن محل خارج و ادا می‌شود؛ مانند: لب ها که جای ادای چهار حرف (ف، ب، م، د) می‌باشد.
در اصطلاحِ علم قرائت صوتی است که از هوای داخل شش برخاسته به سوی دهن میاید. برای کسی که قرآن را تلاوت می‌کند لازم است تا این کتاب مقدس را از حیث حروف و الفاظ طوری بخواند که آن حضرت ﷺ توسط جبرئیل امین فرا می‌گرفته اند. و ایجاب می‌کند تا حروف از حیث مخارج و همچنان از نظر کیفیت و کمیت به خوبی شناسایی شده و مطابق لغت عرب ادا گردد.

مواردی که در این درس باید دقت گردد

- در ابتدای این درس به حرف ث در(ثُمَّ) توجه صورت گیرد تا مانند حرف (س) تلفظ نشود اگر چه در زبان های پشتو و فارسی دری حرف های (ث و س) یکسان تلفظ میشوند که همان تلفظ حرف (س) می‌باشد البته باید دانست که در عربی هرکدام از این دوحرف (ث وس) تلفظ مستقل خود را دارند که باید به آنها دقت بیشتر شود تا حق هر حرف در هنگام تلاوت رعایت گردد و مانند حرف زدن روزمره نباشد.
- در کلمۀ(أَنْزَلَ) بعد از نون ساکن حرف «ز» آمده است؛ بناءً حکمش اخفاء زیرا حرف «ز» از جملۀ حروف اخفاء می‌باشد. قابل ذکر است که باید هنگام تلفظ حرف (ز) سعی شود تا دقیق ادا گردد و از حروف (ذ، ظ) فرق گردد. خوب است بدانیم که مخرج حرف(ز)سر زبان، وسط و نوک ثنایای سفلی همراه با اتصال به ثنایای عُلیا می‌باشد.
- همچنان در کلمات (أَنْفُسُهُمْ، فِيٓ أَنْفُسِهِمْ، كُنْتُمْ) که در آیات این درس آمده است اخفاء واقع گردیده زیرا در کلمۀ اول و دوم بعد از نون ساکن حرف (ف) آمده است و در کلمۀ سوم بعد از نون ساکن حرف (ت) آمده که در هرسه کلمه بعد از نون ساکن حروف اخفاء آمده است؛ بناء حکمش اخفاء می‌باشد.

- در (مِّنۢ بَعۡدِ) اقلاب واقع گردیده است؛ زیرا بعد از نون ساکن حرف (ب) آمده است. در تعریف آن قبلاً هم خوانده شد که اقلاب برگشتن از یک حالت به حالت دیگر است و در اصطلاح آنست که هرگاه نون ساکن در یک یا دو کلمه و تنوین فقط در دو کلمه قبل از حرف اقلاب (ب) واقع گردد، از جهت اتحاد مخرج (ب ، م) با رعایت اخفاء و غنه حرف (ب) به حرف(م) تبدیل می‌گردد؛ البته در نطق و تلفظ نه؛ بلکه در نوشتن. در بعضی از مصاحف یک (م) کوچک در سر تنوین می‌گذارند، مانند: عَلِيمُۢ بِذَاتِ الصُّدُورِ .

تذکر: از آوردن مثال نون ساکن در یک کلمه خودداری گردیده و تنها از مثال های همین درس استفاده شده است.

- در (أَمَنَةً نُّعَاسًا، نُّعَاسًا يَّغۡشَىٰ، طَآئِفَةً مِّنكُمۡ ، شَيۡءٌ مَّا) در کلمه اول بعد از تنوین حرف (ن)، و در کلمهٔ دوم بعد از تنوین حرف (ی) و درکلمهٔ سوم و چهارم بعد از تنوین حرف(م) آمده است که در تمام این موارد ادغام با غنه صورت می‌گیرد؛ زیرا حروف (ن، ی، م) از جملهٔ حروف ادغام باغنه می‌باشد.
- در (وَطَآئِفَةٌ قَدۡ، مِن شَيۡءٍ) بعد از تنوین در کلمهٔ اول حرف (ق) و بعد از نون ساکن در کلمهٔ دوم حرف (ش) آمده است که حکمش اخفاء می‌باشد. باید دانست که اخفاء پوشانیدن را گویند.
- در کلمهٔ (أَهَمَّتۡهُمۡ) اول باید، حرف درست تلفظ شود که صفت حرف (ح) را به خود نگیرد و سپس(م) باید مشدد ادا گردد و در حرف (ت) باید همس رعایت گردد؛ و همس ده حرف دارد که در لغت به معنی اخفاء و در اصطلاح آنست که هنگام ادای آنها، حروف به خوبی ظاهر نشده و نفس از جریان باز نماند؛ بلکه با آهسته گی تلفظ شده و هنگام تلفظ این حروف، آواز در مخرج، با چنان ضعفی قرار می‌گیرد که جاری داشتن نفس ممکن باشد و در آواز یک نوع پستی وجود داشته باشد. این حروف را مهموسه نیز یاد می‌کنند که مجموعهٔ آن «فحَثه شخصٌ سکت» می‌باشد.
- در (يَظُنُّونَ) به حرف (ظ) دقت گردد تا صفت حرف‌های (ذ) و(ز) را به خود نگیرد و همچنین حرف(ن) (مشدد) ادا گردد.
- کلمهٔ (بِٱللَّهِ) باید باریک ادا گردد؛ زیرا قاعده است که: حرف ماقبل لفظ الله (ج) مکسور(زیر دار باشد) باریک یا مرقق ادا می‌گردد.
- در کلمهٔ (ظَنَّ ٱلۡجَٰهِلِيَّةِۖ) به حرف ظ دقت گردد و حرف نون مشدد ادا شود؛ و همچنان (هـ) درست تلفظ شود وحرف (ی) نیز مشدد ادا می‌گردد. باید دانست که (ت) در کلمهٔ (ٱلۡجَٰهِلِيَّةِ ِ) به شکل (هـ) زبان فارسی دری است که ما در فارسی دری (ت) را به این شکل نمی‌شناسیم و این ویژهٔ زبان عربی است که به نام (ت) مدوره یاد می‌گردد؛ این (ت) در حال وصل به شکل (ت) تلفظ می‌شود و در حالت وقف به (هـ) تبدیل می‌شود.

ارزیابی : از شاگردان ارزیابی صورت گیرد.

کارخانه گی : معلم برای شاگردان هدایت می‌دهد تا آیات ۷–۸ سورهٔ التین را حفظ نمایند.

روش تدریس : سوال و جواب، انفرادی، مشق و تمرین.

مواد ممد درسی : کتاب درسی، تخته و تباشیر.

درس چهل و سوم

عنوان : تلاوت آیات(۱۵۵– ۱۵۷) سورهٔ آل عمران

صفحه :

وقت : یک ساعت درسی (۴۵) دقیقه

اهداف : شاگردان باید:

- آیات را درست تلاوت نمایند.
- مخرج حرف (غ) را بشناسند.
- قواعد تجوید را حین تلاوت تطبیق کرده بتوانند.
- به تلاوت قرآن کریم علاقه مند شوند.

فعالیت های ابتدایی درس

معلم محترم ، بعد از سلام و احوال پرسی ، تنظیم صنف و فعالیت های مقدماتی درس گذشته را با طرح چند پرسش ارزیابی می کند. و بعد درس را با آواز بلند خوانده سپس از چند شاگرد می خواهد تا آیات درس را با رعایت قواعد تجوید از روی کتاب بخوانند.

دانش لازمی

مخارج حروف الفبای عربی یا قرآنی که از خشکی لب‌ها تا به آخر حلق میباشد قرار ذیل اند:

اقسام مخارج: اقسام مخارج اصولا بر پنج قسمت تقسیم گردیده است.

۱- حروف جوفی که دارای یک مخرج است.

۲- حروف حلقی که دارای سه مخرج است.

۳- حروف لسانی که دارای ده مخرج است.

۴- حروف شفوی که دارای دو مخرج است.

۵- حروف غنه یا خیشوم که دارای یک مخرج است.

اول– حروف جوفی : سه حرف دارد که آن را حرف مد نیز یاد می‌کنند این حرف‌ها عبارتند از (الف، واو، یا).

- اگر ما بخواهیم که مخرج یک حرف را دریابیم؛ اولاً حرف مورد نظر را ساکن ساخته و همزهٔ متحرک را به آن وصل می‌کنیم، آوازی که از سکون حرف مورد نظر خارج میشود مخرج همان حرف است.
- حروف فوق را به خاطری جوفی می‌گویند که مخرج معین نداشته؛ بلکه به واسطهٔ حرف متحرک از هوای دهن پیدا می‌شود مثلاً:

الف – (الف) ساکن ماقبلش مفتوح(زبر دار).

ب – (و) ساکن ماقبلش مضموم (پیش دار).

ج – (ی) ساکن ماقبلش مکسور (زیر دار).

مانند: نُوحِیها

دوم – حروف حلقی : شش حرف دارد و بر سه مخرج تقسم شده است.

الف – مخرج (همزه) و (ها) اقصای حلقمیباشد؛ البته از طرف سینه اول حلق است.

ب – مخرج (عین) و (حا) که در وسط حلق قرار دارد.

ج – مخرج (غین) و (خا) ادنی الحلق یعنی آخر حلق نزدیک به دهن است.

مواردی که به این درس باید دقت گردد

درکلمات (مِنۡكُمۡ، عِنۡدَنَا، وَلَئِنۡ قُتِلۡتُمۡ) اخفاء واقع گردیده؛ زیرا بعد از نون ساکن در کلمه اول حرف (ک)، و در کلمۀ دوم بعد از نون ساکن؛ حرف(د) و درکلمۀ سوم بعد از نون ساکن حرف(ق) آمده که حکم همه یکسان است.

همچنان در (حَسۡرَةً فِيۡ) اخفاء است؛ زیرا بعد از تنوین حرف (ف) آمده است.

– درکلمۀ(كَسَبُوۡا) حرف (ک) و(س) و(ب) به آرامی تلفظ گردد و (س) طوری تلفظ شود که صفت حرف (ص) را به خود نگیرد؛ همچنان در همین کلمه حرف(و) مد طبیعی است و نباید مکث زیاد در آن شود.

– در کلمۀ (وَلَقَدۡ) قلقلۀ کبرا است؛ زیرا حرف قلقله در آخر کلمه آمده است. قلقله جنباندن حرف در مخرجش میباشد.

– در کلمات (لِيَجۡعَلَ، يَجۡمَعُوۡنَ) قلقلۀ صغرا واقع شده است؛ زیرا حرف قلقله(ج) در وسط کلمه آمده است.

– درکلمات (عَفَا اللّٰهُ، اِنَّ اللّٰهَ، لِيَجۡعَلَ اللّٰهُ، وَاللّٰهُ يُحۡيٖ، وَاللّٰهُ بِمَا، مِّنَ اللّٰهِ) لفظ الله جل جلاله پُریعنی تفخیم خوانده می‌شود؛ زیرا قبل از اسم الله جل جلاله حرکت حرف ماقبل آن فتحه(زبر) است و قاعده چنین است که هرگاه حرف ماقبل الله جل جلاله مفتوح باشد لفظ الله جل جلاله پُر خوانده می‌شود.

– در (فِيۡ سَبِيۡلِ اللّٰهِ) لفظ الله جل جلاله باریک یعنی ترقیق ادا می‌گردد؛ و هرگاه قبل از لفظ الله جل جلاله حرف ماقبل آن کسره(زیر) باشد لفظ الله جل جلاله باریک ادا می‌گردد. معلم کلمۀ فوق را خودش باریک تلفظ نموده و بالای چند شاگرد تکرار می‌نماید.

– در کلمات (عَنۡهُمۡ، غَفُوۡرٌ حَلِيۡمٌ، وَرَحۡمَةٌ خَيۡرٌ) اظهار واقع گردیده؛ زیرا در کلمۀ اول بعد از نون ساکن حرف (هـ) آمده است. در کلمۀ دوم بعد از تنوین حرف(ح) آمده است و در کلمۀ سوم بعد از تنوین حرف(خ) آمده است که هرسه حرف از جملۀ حروف شش گانۀ اظهار می‌باشند.

– در کلمات (اٰمَنُوۡا، لَا تَكُوۡنُوۡا، كَفَرُوۡا، قَالُوۡا، ضَرَبُوۡا، كَانُوۡا، مَاتُوۡا، قُتِلُوۡا، قُلُوۡبِهِمۡ، يُمِيۡتُ، تَعۡمَلُوۡنَ، سَبِيۡلِ) مد طبیعی می‌باشد. در کلمه های فوق همه مد طبیعی به (و)ساکن است، به جز دوکلمه که مد طبیعی به حرف (ی) ساکن است.

ارزیابی : از گردان ارزیابی صورت گیرد.

روش تدریس : سوال و جواب، انفرادی، مشق و تمرین.

مواد ممد درسی : کتاب درسی، تخته و تباشیر.

درس چهل و چهارم

عنوان : تلاوت آیات(۱۵۸–۱۶۲) سورۀ آل عمران

صفحه :

وقت : یک ساعت درسی (۴۵) دقیقه

اهداف : شاگردان باید:

- آیات درس را درست تلاوت نمایند.
- حروف ادغام با غنّه را بشناسند.
- حروف ادغام با غنّه را به دیگران بیان کرده بتوانند.
- به تلاوت قرآن کریم علاقه مند شوند.

فعالیت های ابتدایی درس

معلم محترم ، بعد از سلام و احوال پرسی ، تنظیم صنف و فعالیت های مقدماتی درس گذشته را با طرح چند پرسش ارزیابی می کند. و بعد درس را با آواز بلند خوانده سپس از چند شاگرد می خواهد تا آیات درس را با رعایت قواعد تجوید از روی کتاب بخوانند.

دانش لازمی

در درس گذشته حروف جوفی و حلقی در دانش لازمی جا داده شده بود که حالا به ادامۀ آن به مخرج سوم می‌پردازیم:

حروف شفوی: حروف شفوی چون از شفه یعنی از لب خارج می‌شوند به همین سبب حروف شفوی مسمی گردیده که چهار حرف دارد و عبارت است از (ف، ب، م، و).

الف– مخرج ف: داخل لب زیرین متصل ثنایای علیا است مانند (اف).

ب– مخرج ب : مخرج (ب) از بهم پیوستن هر دو لب و جدا شدن آنها یکی از دیگری به وجود می‌آید. مانند: (اب).

ج – مخرج م : بیرون هردو لب است طوری که با هم چسپیده باشند و هوا در ناحیۀ لبها و خیشوم حبس شود. مانند: (ام).

د– مخرج واو : با باز شدن هردو لب به وجود می‌آید به همین سبب است که بعضی از قراء تعداد حروف شفوی را سه حرف دانسته و حرف واو را از جملۀ حروف جوفی شمرده اند.

– حروف غنه یا خیشوم : دارای دو حرف است یعنی (نون) و (میم).

اگر حروف (نون) و (میم) ساکن باشند جریان نفس از راه خیشوم به صورت خوب‌تر ظاهر می‌گردد. مانند: أن و أم.

(ن) و (م) دو مخرج دارد که مخرج نون طرف زبان و مخرج میم میان دو لب است در صورتی که در حال اظهار باشند، مخرج دومی خیشوم است که درسه حالت تشدید، ادغام و اخفاء به وجود می‌آید.

مواردی که به این درس باید دقت گردد

در کلمات (وَلَئِنْ مُّتُّمْ، إِنْ يَّنْصُرْكُمُ اللهُ ، وَإِنْ يَّخْذُلْكُمْ، أَنْ يَّغُلَّ، وَمَنْ يَّغْلُلْ، رَحْمَةٍ مِّنَ، نَفْسٍ مَّا، بِسَخَطٍ مِّنَ) ادغام باغنه آمده است. بعد ازنون ساکن در کلمۀ اول حرف(م) و بعد از نون ساکن در کلمات دوم الی پنجم؛ حرف(ی) آمده و بعد از تنوین در کلمات ششم الی هشتم حرف (م) آمده است که از جملۀ حروف باغنۀ ادغام میباشند؛ غنه آوازی است که از خیشوم(آخر بینی) خارج می‌شود. باید گفت ادغام شش حرف دارد که در یرملون جمع گردیده که چهار حرفی که در (ینمو) جمع گردیده ادغام باغنه صورت می‌گیرد و دردو حرف (ل و ر) ادغام بدون غنه صورت می‌گیرد. کلمات فوق بالای شاگردان به نوبت تمرین گردد.

در کلمات (تُحۡشَرُوۡنَ ﴿۱۵۸﴾، الۡمُتَوَكِّلِيۡنَ ﴿۱۵۹﴾، الۡمُؤۡمِنُوۡنَ ﴿۱۶۰﴾، لَا يُظۡلَمُوۡنَ ﴿۱۶۱﴾ وَبِئۡسَ الۡمَصِيۡرُ ﴿۱۶۲﴾) مد عارضی است؛ زیرا بعد از حرف مد سکونی که واقع شده ؛ در اصل ساکن نبوده؛ بلکه به سبب وقف برآن سکون عارض شده است. از همین جهت این مد را (عارض للسّکون) می‌گویند. این کلمات بالای شاگردان تمرین گردد.

در هنگام تلفظ کلمهٔ (قُتِلۡتُمۡ) بسیار دقت شود که بعد از حرف (ق) حرف (و) پیدا نشود.

در کلمات (لَاِالَى اللّٰهِ، مِّنَ اللّٰهِ، عَلَى اللّٰهِؕ ،اِنَّ اللّٰهَ، اِنۡ يَّنۡصُرۡكُمُ اللّٰهُ، رِضۡوَانَ اللّٰهِ) لفظ الله جل جلاله پُر خوانده می‌شود؛ زیرا حرف ماقبل شان مفتوح است.

در کلمات(لِنۡتَ، لَانۡفَضُّوۡا، فَمَنۡ ذَا الَّذِىۡ، يَنۡصُرُ) اخفاء واقع گردیده است زیرا بعد از نون ساکن در کلمات فوق به ترتیب حروف (ت، ف، ذ، ص) آمده است که هر چهار حرف از جملهٔ حروف اخفاء می‌باشد که حکمش اخفاء است باید گفت که اخفاء پوشانیدن را گویند. یعنی نون ساکن و تنوین به واسطهٔ حروف اخفاء پوش گردیده و واضح تلفظ نمی‌شود.

– در کلمهٔ (عَنۡهُمۡ)اظهار واقع گردیده است؛ زیرا بعد از نون ساکن حرف (هـ) آمده است.

- در کلمات (فَظًّا غَلِيۡظَ الۡقَلۡبِ، لِنَبِيٍّ اَنۡ) اظهار گردیده است؛ زیرا بعد از تنوین در این کلمات به ترتیب حرف (غ) در کلمهٔ (غَلِيۡظَ) و (ء) در (أن) آمده که حکمش اظهار است. از چند شاگرد پرسیده شود. همچنان باید به حرف (ظ) توجه شود تا درست ادا گردد و مخرجش سرزبان و نوک ثنایای عُلیا می‌باشد و باید به صفت استعلای حرف(ظ) نیز دقت شود تا پُر ادا گردد.

- در(اَنۡ يَّغُلَّ) ادغام است؛ زیرا بعد از نون ساکن (ی) آمده که از جملهٔ حروف ادغام باغنه(ینمو) می‌باشد.

- در (كَمَنۡۢ بَآءَ) بعد از نون ساکن حرف(ب) آمده است که حکمش اقلاب میباشد و اقلاب یک حرف دارد که همان(ب) است واقلاب بدل کردن را گویند و در اینجا نون ساکن به (م) تبدیل می‌گردد. و درحین تلفظ باید اندکی مکث گردد یعنی اندازهٔ تبدیل شدن (نون) به حرف (م) با تأنّی، دقت و آرامش صورت گیرد و از سریع تلفظ نمودن خود داری شود. این مثال بالای شاگردان تمرین گردد.

ارزیابی : از شاگردان ارزیابی صورت گیرد.

روش تدریس : سوال و جواب، انفرادی، مشق و تمرین.

مواد ممد درسی : کتاب درسی، تخته و تباشیر.

درس چهل و پنجم

عنوان : تلاوت آیات(۱۶۳–۱۶۷) سورۀ آل عمران

صفحه :

وقت : یک ساعت درسی (۴۵) دقیقه

اهداف : شاگردان باید:

- آیات درس را درست تلاوت نمایند.
- مخرج (ق) را بشناسند.
- مخرج (ق) را حین تلاوت رعایت کرده بتوانند.
- به تلاوت قرآن کریم علاقه مند شوند.

یاد داشت

از این که حفظ سورۀ التین به عنوان کارخانه گی در هفته های گذشته تمام گردیده است ؛ لذا از معلم محترم خواهشمندیم تا در پهلوی درس ناظره امروز تمام سورۀ التین را به حیث درس مراجعۀ حفظ برای شاگردان تقدیم نماید.

دانش لازمی

در دروس گذشته حروف جوفی، حروف حلقی، حروف شفوی و حروف غنه وخیشوم ر بیان گردید که حالا به ادامۀ آن به مخرج پنجم و اخیر می‌پردازیم:

حروف لسانی: زبان(لسان) پارچه گوشتی است در دهان که ترکیبی از شرائن و عضلات بوده و در نهایت آلۀ است برای تکلم و بیان، بلعیدن، چشیدن و بالاخره برای تناول غذا به کار برده می‌شود و این آله (زبان) دارای ده مخرج بوده و از آن ۱۸ حرف(ق، ک، ج، ش، یای غیر مدی، ض، ل، ن، ر، ط، د، ت، ص، ز، س، ظ، ذ، ث) خارج می‌شود.

مخرج ق : در آخر زبان به طرف حلق در جهت کام بالایی قرار دارد.

مخرج ک : در پایان مخرج حرف (ق) است و در نزدیکی دهن قرار دارد؛ لهذا مخرج قاف نسبت به کاف در نزدیکی حلق و مخرج کاف نسبت به قاف در نزدیکی دهن واقع شده اند.

حروف (ق) و (ک) را لهوی می‌گویند که منسوب به لهات گلو است ؛ و لهات پارچه گوشتی است در نهایت زبان که به آن زبانچه می‌گویند.

خرج (ج، ش، ی): وسط زبان است که در وسط کام بالایی قرار دارد و به شجری یاد می‌شوند.

اگر چه این حرف ها یکی است؛ اما مراتبی در بین شان وجود دارد؛ مثلاً: در وقت ادای حرف (ش) وسط زبان آن قدر به شدت به کام نمی‌چسپد طوری که در وقت ادای حرف (ج) می چسپد.

مخرج (ض) : متصل کنارۀ زبان است که از جانب راست یا چپ و از پهلوی زبان و از سر دندان های آسیاب خارج می‌شود که صفتش پر خواندن است.

ادای حرف (ض) از جانب چپ آسان بوده و به کثرت استعمال می‌شود، ولی از جانب راست خیلی مشکل است، اما غیر ممکن نیست.

مواردی که در این درس باید دقت گردد

در کلمات (هُمۡ دَرَجٰتٌ، فِيۡهِمۡ رَسُوۡلًا، اَنۡفُسِهِمۡ يَتۡلُوۡا، عَلَيۡهِمۡ اٰيٰتِهٖ، وَيُزَكِّيۡهِمۡ وَ، قُلۡتُمۡ اَنّٰى، وَمَآ اَصَابَكُمۡ يَوۡمَ، وَقِيۡلَ لَهُمۡ تَعَالَوۡا، هُمۡ لِلۡكُفۡرِ، مِنۡهُمۡ لِلۡاِيۡمَانِ) همه و همه اظهار شفوی واقع گردیده زیرا در

تمام این کلمات حروفی آمده که(م) باید واضح و آشکار تلفظ گردد. باید دانست به جز حرف (ب) که در آن اخفای شفوی صورت می‌گیرد و خود حرف (م) که بعد از (م) ساکن اگر بیاید ادغام مثلین صورت می‌گیرد بقیه بیست و شش حرف دیگر که مثال های فوق از درس نیز شامل همان بیست و شش حرف است آورده شده است.

– در کلمهٔ (دَرَجٰتٌ عِنۡدَ اللّٰهِ) اول باید حرف (ر) پُر(مفخم) ادا گردد وتنوینی که در حرف(ت) است باید اظهار شود؛ زیرا بعد از تنوین حرف (ع) آمده که از جملهٔ حروف شش گانهٔ اظهار می‌باشد، پس از نون ساکن در کلمهٔ (عِنۡدَ) حرف (د) آمده که حکمش اخفاء است و نون ساکن باید اخفاء گردد و لفظ الله جل جلاله باید پُر (مفخم) ادا گردد؛ زیرا حرف (د) که حرف ماقبل الله جل جلاله قرار گرفته مفتوح(زبردار) است.

در این درس چند جا لفظ الله جل جلاله آمده که اکثراً حرکت حرف ماقبل شان فتحه است وباید پُر ادا شوند، این کلمه ها قرار ذیل است: عِنۡدَ اللّٰهِ، وَاللّٰهُ، مَنَّ اللّٰهُ، اِنَّ اللّٰهَ.

کلمات فوق بالای چهار شاگرد تکرار گردد.

– همچنان لام لفظ الله جل جلاله در (فَبِاِذۡنِ اللّٰهِ، فِیۡ سَبِیۡلِ اللّٰهِ) باریک ادا می‌گردد؛ زیرا حرکت حرف ماقبل شان کسره(زیر) است.

کلمات فوق بالای چند شاگرد تکرار گردد.

در (بَصِیۡرٌۢ بِمَا) تنوین در حرف (ر) آمده است که بعد از آن حرف (ب) در کلمهٔ(بِمَا) آمده و حرف (ب) مختص به اقلاب است در صورتی که بعد از نون ساکن و تنوین واقع گردد؛ بناءً در کلمهٔ فوق اقلاب صورت گرفته است. کلمه ها بالای دو شاگرد تمرین گردد.

در کلمات (لَقَدۡ، قَدۡ) قلقلهٔ کبرا واقع شده است؛ زیرا در آخر کلمه آمده است. این کلمات بالای شاگردان تمرین گردد.

- در کلمات (اَصَبۡتُمۡ، اَوِ ادۡفَعُوۡا ، اَقۡرَبُ) به ترتیب در کلمهٔ اول حرف (ب) در کلمهٔ دوم حرف (د) و در کلمهٔ سوم حرف(ق) قلقلهٔ صغرا صورت می‌گیرد زیرا حروف قلقله در وسط این کلمات واقع گردیده است. بالای سه شاگرد تمرین گردد.
- در (اِذۡ بَعَثَ) در تلفظ حرف (ذ) و حرف (ث) دقت صورت گیرد؛ زیرا این هر دو حرف با نوک زبان تلفظ می‌گردد. تا حرف ذال مانند حرف (ز) و حرف (ث) مانند حرف (س) تلفظ نشود.
- در (مِّنۡ اَنۡفُسِهِمۡ) دو بار نون ساکن آمده که نون ساکن اول اظهار می‌گردد؛ زیرا بعد از آن (ء) آمده است و همزه از جملهٔ حروف شش گانهٔ اظهار است. و در نون ساکن دوم اخفاء صورت گرفته؛ زیرا بعد از نون ساکن حرف(ف) آمده که از جملهٔ حروف اخفاء می‌باشد. بالای چند شاگرد تمرین گردد.
- در کلمات (وَاِنۡ كَانُوۡا مِنۡ قَبۡلُ) دو بار نون ساکن آمده است بعد از نون اول حرف(ک) و بعد از نون دوم حرف (ق) آمده که این دو حرف(ک، ق) از جملهٔ حروف اخفاء می‌باشد و باید نون ساکن، اخفاء تلفظ شود. کلمات فوق بالای دو شاگرد تکرار گردد.

- در کلمات(عِندِ، اَنفُسِکُمۡ) بعد از نون ساکن اول حرف (د) و بعد از نون ساکن دوم حرف (ف) آمده و این دو حرف(د، ف) ازجملۀ حروف اخفاء است و نون ساکن در هر دو کلمه باید اخفاء گردد. کلمه های فوق بالای دو شاگرد تکرار شود. و اشتباهات شان اصلاح گردد.
- در کلمات (مُّصِيۡبَةٌ قَدۡ، شَيۡءٍ قَدِيۡرٌ) بعد از تنوین(دوپیش) درکلمۀ اول حرف (ق) آمده و این حرف از جملۀ حروف اخفاء است؛ همچنان بعد از تنوین (دوزیر) باز هم حرف (ق) آمده که حکمش اخفاء است و باید در هر دو تنوین و در هر دو کلمه اخفاء صورت بگیرد.
- در(مِنۡ عِندِ، مِنۡهُمۡ)بعد از نون ساکن اول حرف(ع) و بعد از نون ساکن دوم حرف (هـ) آمده که هر دو حرف (ع، هـ) ازجملۀ حروف اظهار است بناءً حکمش اظهار است و باید در هردو نون ساکن اظهار صورت بگیرد. بالای دو شاگرد تکرار گردد.
- در (يَوۡمَئِذٍ اَقۡرَبُ) بعد از تنوین(دو زیر) در حرف(ذ) ؛ همزه در کلمۀ(اَقۡرَبُ) آمده است بناء حکمش اظهار است؛ زیرا (ء) از جملۀ شش گانۀ اظهار است.
- در کلمات (اَوَلَمَّآ اَصَابَتۡكُمۡ، وَمَآ اَصَابَكُمۡ) مد منفصل واقع گردیده؛ زیرا در هردو کلمه حرف مد (الف) در یک کلمه و سبب آن(ء) در کلمۀ دیگر آمده است و مقدار آن نزد حفص چهار تا پنج حرکت است.
- در کلمات (رَسُوۡلًا مِّنۡ، ضَلٰلٍ مُّبِيۡنٍ) بعد از تنوین(دو زبر) در کلمۀ اول حرف (م) آمده و بعد از تنوین (دو زیر) در کلمۀ (ضَلٰلٍ) باز هم حرف (م) آمد هردو تنوین در ادغام با غنه صورت می‌گیرد. کلمه های فوق بالای دو شاگرد تکرار گردد.
- در (قِتَالًا لَّااتَّبَعۡنٰكُمۡ) بعد از تنوین(دو زبر) درکلمۀ (قِتَالًا) ؛ حرف (ل) در (لَّااتَّبَعۡنٰكُمۡ) آمده که از جملۀ حروف ادغام است البته ادغام بدون غنه که به خیشوم (آخر بینی) هیچ ارتباطی ندارد.

روش تدریس: سوال و جواب، انفرادی، گروهی.

مواد ممد درسی: کتاب درسی، تخته و تباشیر.

وقت	فعالیت‌های معلم	فعالیت‌های شاگردان
۵دقیقه	بعد از سلام و احوال پرسی و فعالیت های مقدماتی به شاگردان می‌گوید: امروز سورۀ التین را از حفظ مشق و تکرار می‌نماییم.	
۲۵دقیقه	- نخست خود سورۀ مبارکه را با دقت تام از حفظ می‌خواند و سپس از یک و یا دو شاگرد خوش تلاوت و خوش صدا می‌خواهد تا سوره را از بر بخوانند و درعین حال متوجه دیگران بوده و به تلاوت آن‌ها گوش می‌دهد. - سورۀ مبارکه را آیت، آیت می‌خواند. و به شاگردان هدایت میدهد تا آیات را به تعقیبش به صدای مناسب تکرار نمایند. - برای شاگردان چند دقیقه وقت میدهد و از آن‌ها می‌خواهد تا آیات را خاموشانه نزد خود بخوانند. - سپس از هر شاگرد چند آیات را گوش نموده برای شان هدایت میدهد تا	- دو شاگرد سوره را با دقت از حفظ می‌خوانند.

زمان	فعالیت معلم	فعالیت شاگردان
۵ دقیقه ۱۰ دقیقه	هر کدام سوره را از حفظ برای هم‌صنفی پهلویش بخواند. – در مورد عظمت سورۀ مبارکه برای شاگردان توضیحات لازم میدهد. – شاگردان را با طرح سوالات زیر ارزیابی می‌کند: – کی می‌تواند سه آیت اول سوره را از حفظ بخواند ؟ – کی می‌تواند سه آیت بعدی سوره را از حفظ بخواند ؟ – کی می‌تواند دو آیت متباقی را از حفظ بخواند ؟ – کی می‌تواند سورۀ مبارکه را مکمل از حفظ بخواند. ؟	– آیات را نزد خود تکرار می‌کنند. شاگردان همه از خود آمادگی نشان میدهد.

درس چهل و ششم

عنوان : تلاوت آیات(۱۶۸– ۱۷۳) سورۀ آل عمران

صفحه :

وقت : یک ساعت درسی (۴۵) دقیقه

اهداف : شاگردان باید:

- آیات درس را درست تلاوت نمایند.
- مد لین را بشناسند.
- مد لین را حین تلاوت رعایت کرده بتوانند.
- به تلاوت قرآن کریم علاقه مند شوند.

فعالیت های ابتدایی درس

معلم محترم ، بعد از سلام و احوال پرسی ، تنظیم صنف و فعالیت های مقدماتی درس گذشته را با طرح چند پرسش ارزیابی می کند. و بعد درس را با آواز بلند خوانده سپس از چند شاگرد می خواهد تا آیات درس را با رعایت قواعد تجوید از روی کتاب بخوانند.

دانش لازمی

- درکلمۀ (اَلَّذِیْنَ) حرف (ذ) با نوک زبان تلفظ می‌گردد.
- در کلمۀ (قَالُوْا) اولاً باید حرف (ق) پُر ادا گردد؛ زیرا از جملۀ مستعلیۀ مُطبقه است. دوم این‌که درحرف (و) ساکن مد طبیعی آمده است که به اندازۀ یک (الف) ادا می‌گردد.
- در کلمۀ (لِاِخْوَانِهِمْ) حرف (خ) نیز پُر ادا می‌گردد؛ زیرا از جملۀ حروف استعلاء است. همچنان در تلفظ (هـ) دقت صورت گیرد تا مانند حرف (ح) تلفظ نشود.
- در کلمات (الْمَوْتَ، خَوْفٌ) در صورت وقف مد لین می‌شود.لین در لغت نرمی و ملایمت را گویند و دراصطلاح عبارت از برآوردن حرف از مخرجش به نرمی طوری که قابلیت کشش را داشته باشد.
- در (اَطَاعُوْنَا) حرف (ط) باید دقت شود و پُر ادا گردد تا مانند (ت) تلفظ نشود ؛ زیرا از جملۀ مستعلیۀ مُطبقه است.
- در (فَادْرَءُوْا) قلقلۀ صغرا واقع گردیده به خاطری که حرف قلقله(د) در وسط کلمه آمده و همچنان در تلفظ(ء) دقت شود تا دقیق تلفظ شود که صفت (شدت) آن از بین نرود. این کلمه بالای شاگردان تمرین گردد.
- در (عَنْ اَنْفُسِكُمُ) دو بار نون ساکن آمده که نون ساکن اول اظهار می‌گردد؛ زیرا بعد از آن (ء) آمده است و همزه از جملۀ حروف شش گانۀ اظهار است. و در نون ساکن دوم اخفاء صورت گرفته؛ زیرا بعد از نون ساکن حرف(ف) آمده که از جملۀ حروف اخفاء می‌باشد.
- در کلمات(اَنْفُسِكُمْ، اِنْ كُنْتُمْ، مِنْ فَضْلِهٖ) بعد از نون ساکن اول، حرف (ف) و بعد از نون ساکن دوم حرف (ک) آمده ؛ بعد از نون ساکن سوم (ت) و بعد از نون ساکن چهارم حرف (ف) آمده است و این حروف(ف، ک، ت) ازجملۀ حروف اخفاء است و نون ساکن در کلمه های فوق باید اخفاء گردد.

- در (اَحۡيَآءٌ عِنۡدَ، خَوۡفٌ عَلَيۡهِمۡ ، اَجۡرٌ عَظِيۡمٌ) در هر سه مورد بعد از تنوین ، حرف (ع) آمده که در تمامی آنها اظهار صورت می‌گیرد.
- در کلمات (مِّنۡ خَلۡفِهِمۡ، مِنۡهُمۡ) بعد از نون ساکن در کلمهٔ اول حرف (خ) و در کلمهٔ دوم حرف (هـ) آمده است که حکم هر دو اظهار است.
- لام لفظ الله جل جلاله در (فِيۡ سَبِيۡلِ اللّٰهِ، لِلّٰهِ) باریک (مرقق) ادا می‌شود؛ زیرا حرکت حرف قبلی الله جل جلاله در کلمه (سبیل) کسره(زیر) است و در دوم خود لفظ الله جل جلاله با حرکت کسره(زیر) آغاز گردیده است.
- لام لفظ الله جل جلاله در (اٰتٰـهُمُ اللّٰهُ، مِّنَ اللّٰهِ، وَّاَنَّ اللّٰهَ، حَسۡبُنَا اللّٰهُ) پُر(مفخم) ادا می‌گردد؛ زیرا حرکت حرف ماقبل الله جل جلاله فتحه(زبر) است. کلمات فوق بالای چهار شاگرد تمرین گردد.
- در (بِنِعۡمَةٍ مِّنَ، فَضۡلٍ وَّاَنَّ اللّٰهَ، اِيۡمَانًا وَّقَالُوۡا) بعد از تنوین(دو زیر) در آخر کلمهٔ (بِنِعۡمَةٍ) حرف (م) آمده است. و بعد از تنوین(دوزیر) در آخر کلمهٔ (فَضۡلٍ) حرف (و) آمده وهمچنان بعد ازتنوین (دوزبر) در آخر کلمهٔ (اِيۡمَانًا) حرف (و) آمده است طوری که بیان گردید در همه تنوین ها که حروف ادغام بعد از آنها آمده است؛ ادغام با غنه صورت می‌گیرد.

ارزیابی : از شاگردان ارزیابی صورت گیرد.

روش تدریس : سوال و جواب، انفرادی، مشق و تمرین.

مواد ممد درسی : کتاب درسی، تخته و تباشیر.

درس چهل و هفتم

عنوان : تلاوت آیات(۱۷۴–۱۷۸) سورهٔ آل عمران

صفحه :

وقت : یک ساعت درسی (۴۵) دقیقه

اهداف : شاگردان باید:

- آیات درس را درست تلاوت نمایند.
- حروف ادغام بدون غنّه را بشناسند.
- قواعد تجوید را حین تلاوت تطبیق کرده بتوانند.
- به تلاوت قرآن کریم علاقه مند شوند.

فعالیت های ابتدایی درس

معلم محترم ، بعد از سلام و احوال پرسی ، تنظیم صنف و فعالیت های مقدماتی درس گذشته را با طرح چند پرسش ارزیابی می کند. و بعد درس را با آواز بلند خوانده سپس از چند شاگرد می خواهد تا آیات درس را با رعایت قواعد تجوید از روی کتاب بخوانند.

دانش لازمی

در (فَانْقَلَبُوا، اِنْ كُنْتُمْ، وَلَا يَحْزُنْكَ) در چهار جا بعد از نون ساکن به ترتیب؛ حروف (ق، ک، ت، ک) آمده که همه از جملهٔ حرف‌های اخفاء می‌باشد و باید تمامی چهار نون ساکن اخفاء گردد.

- در (حَظًّا فِي) بعد از تنوین، حرف (ف) آمده است که از جملهٔ حروف اخفاء می‌باشد وباید تنوین اخفاء گردد.
- در (مِّنَ اللّٰهِ، رِضْوَانَ اللّٰهِ، وَاللّٰهُ) لام لفظ الله جل جلاله پُر خوانده می‌شود؛ زیرا قبل از اسم الله جل جلاله حرکت فتحه(زبر) آمده است وقاعده همین است.
- در (لَنْ يَّضُرُّوا اللّٰهَ، يُرِيْدُ اللّٰهُ) لام لفظ الله جل جلاله نیز پُر خوانده می‌شود؛ زیرا قبل از اسم الله جل جلاله حرکت ضمه(پیش) آمده است و قاعده است که هرگاه قبل از اسم الله جل جلاله فتحه و یا ضمه باشد پُر خوانده می‌شود و اگر قبل از اسم الله جل جلاله کسره(زیر) باشد باریک خوانده می‌شود.
- در (بِنِعْمَةٍ مِّنَ، سُوْءٌ وَّ، عَذَابٌ مُّهِيْنٌ) بعد از تنوین در آخر کلمهٔ (بِنِعْمَةٍ) حرف (م) آمده است، بعد از تنوین در آخر کلمهٔ(سُوْءٌ) حرف (و) آمده است، و بعد از تنوین در آخر کلمهٔ(عَذَابٌ) حرف (م) آمده است؛ و (و، م) از جملهٔ حروف ادغام باغنه است و غنه هم آوازی است که از خیشوم(آخر بینی) خارج میشود.
- در (لَنْ يَّضُرُّوا اللّٰهَ) ادغام با غنه است؛ زیرا بعد از نون ساکن حرف(ی) آمده است، همچنان لام لفظ الله جل جلاله تفخیم(پُر) ادا می‌گردد.
- در (خَيْرٌ لِّأَنْفُسِهِمْ) بعد از تنوین در آخرکلمهٔ (خَيْرٌ) حرف (ل) در(لِّأَنْفُسِهِمْ) آمده که حکمش ادغام بدون غنه است. باید بدانیم که (ل، ر) دو حرف بدون غنه استند. از جملهٔ شش حرف ادغام که چهار دیگر آن ادغام با غنه می‌باشد و عبارت اند از: (ی، ن، م، و) که در (ینمو) جمع گردیده اند. قابل یاد آوریست که حرف (ر) پُر خوانده می‌شود.

- در (ذُوْ فَضْلٍ عَظِيْمٍ، عَذَابٌ عَظِيْمٌ ،عَذَابٌ اَلِيْمٌ) اظهار واقع گردیده است؛ زیرا در کلمهٔ او بعد از تنوین(دوزیر) حرف ع آمده است، درکلمهٔ دوم بعد از تنوین(دو پیش) نیز حرف (ع) آمده و در کلمهٔ سوم حرف (همزه) آمده که همه از جملهٔ حروف اظهار می‌باشد.

ارزیابی : از شاگردان ارزیابی صورت گیرد.

روش تدریس : سوال و جواب، انفرادی، مشق و تمرین.

مواد ممد درسی : کتاب درسی، تخته و تباشیر.

درس چهل و هشتم

عنوان : تلاوت آیات(۱۷۹– ۱۸۲) سورۀ آل عمران

صفحه :

وقت : یک ساعت درسی (۴۵) دقیقه

اهداف : شاگردان باید:

- آیات درس را درست تلاوت نمایند.
- مخرج (س) را بشناسند.
- قواعد تجوید را حین تلاوت تطبیق کرده بتوانند.
- به تلاوت قرآن کریم علاقه مند شوند.

فعالیت های ابتدایی درس

معلم محترم ، بعد از سلام و احوال پرسی ، تنظیم صنف و فعالیت های مقدماتی درس گذشته را با طرح چند پرسش ارزیابی می کند. و بعد درس را با آواز بلند خوانده سپس از چند شاگرد می خواهد تا آیات درس را با رعایت قواعد تجوید از روی کتاب بخوانند.

دانش لازمی

- در (مَا كَانَ اللّٰهُ، كَانَ اللّٰهُ، وَلٰكِنَّ اللّٰهَ، وَاللّٰهُ، وَاَنَّ اللّٰهَ، اِنَّ اللّٰهَ) لام لفظ الله جل جلاله پُر خوانده می‌شود؛ زیرا قبل از اسم الله جل جلاله، حرکت فتحه(زبر) آمده است و قاعده همین گونه است.

در (مَآ اَنْتُمْ) مد منفصل واقع گردیده؛ به خاطری که حرف مد در یک کلمه و سبب آن(همزه) در کلمۀ (اَنْتُمْ) آمده است.

- در کلمۀ (بِاللّٰهِ) حرف (ل) لفظ الله جل جلاله باریک ادا می‌گردد به خاطری که حرکت حرف ماقبل آن کسره(زیر) است. در کلمۀ (لِلّٰهِ) حرکت خود (لام) لفظ الله جل جلاله کسره(زیر) است.

- در (مِيْرَاثُ السَّمٰوٰتِ) سعی شود تا در هنگام تلفظ فرق میان حرف (ث) و حرف (س) شود تا هریک از مخرجش ادا گردد. باید گفت که مخرج(ث) از تماس سر زبان با نوک دندان های ثنایای عُلیا به جود می‌آید.و مخرج (س) سر زبان و بیخ ثنایای سفلی، همراه با اتصال با ثنایای عُلیا می‌باشد.

- در (لِيُطْلِعَكُمْ، يَجْتَبِيْ، اَجْرٌ، يَبْخَلُوْنَ) قلقلۀ صغرا واقع گردیده است که در کلمۀ اول حرف (ط) و در کلمۀ دوم و سوم حرف (ج) و در کلمۀ چهارم حرف(ب) همه در وسط کلمه آمده اند که قلقلۀ صغرا می‌گردد.

- در (لَقَدْ، الْحَرِيْقِ، لِّلْعَبِيْدِ) قلقلۀ کبرا است؛ زیرا حرف (د) و حرف (ق) در آخر این کلمات آمده است. بالای سه شاگرد تمرین گردد.

- در کلمۀ (الْغَيْبِ) در صورت وقف نمودن مد لین می‌شود؛ زیرا در این جا (ی) ساکن، ماقبل آن مفتوح است؛ بنا بر این باید به نرمی و آرامی تلفظ شوند.

ارزیابی: از شاگردان ارزیابی صورت گیرد.

کارخانه گی: برای شاگردان هدایت می‌دهد تا آیات ۱–۳ سورۀ العلق را حفظ نمایند.

روش تدریس : سوال و جواب، انفرادی، مشق و تمرین.

مواد ممد درسی : کتاب درسی، تخته و تباشیر.

درس چهل و نهم

عنوان : تلاوت آیات(۱۸۳– ۱۸۵) سورهٔ آل عمران

صفحه :

وقت : یک ساعت درسی (۴۵) دقیقه

اهداف : شاگردان باید:

- آیات درس را درست تلاوت نمایند.
- سبب مد را بشناسند.
- قواعد تجوید را حین تلاوت تطبیق کرده بتوانند.
- به تلاوت قرآن کریم علاقه مند شوند.

فعالیت های ابتدایی درس

معلم محترم ، بعد از سلام و احوال پرسی ، تنظیم صنف و فعالیت های مقدماتی درس گذشته را با طرح چند پرسش ارزیابی می کند. و بعد درس را با آواز بلند خوانده سپس از چند شاگرد می خواهد تا آیات درس را با رعایت قواعد تجوید از روی کتاب بخوانند.

دانش لازمی

- در (اَلَّذِيْنَ) دقت صورت گیرد تا مانندحرف (ز) تلفظ نشود.
- در (قَالُوْٓا اِنَّ اللّٰهَ) مد منفصل است؛ زیرا بعد از حرف واو در کلمهٔ(قَالُوْٓا) همزه در کلمهٔ دیگر آمده است. همچنان لفظ الله جل جلاله پُر خوانده می‌شود؛ زیرا حرکت حرف ماقبل آن فتحه(زبر) است.
- در (عَهِدَ) طوری تلفظ شود که حرف (ع) بالای حرف (هـ) تاثیر نداشته باشد و برعکس آن یعنی قبل از تکمیل نمودن تلفظ حرف (ع) به حرف (هـ) نرود.
- در (الْمَوْتِ) به اعتبار وقف مد لین می‌شود؛ زیرا حرف (و) ساکن ماقبل آن فتحه است.
- در کلمات (قُلْ قَدْ، فَقَدْ) قلقله کبرا واقع شده است؛ زیرا حرف قلقله(د) در آخر هر دو کلمه آمده است.
- در کلمات (قَبْلِيْ، مِّنْ قَبْلِكَ، وَاُدْخِلَ) قلقله صغرا واقع شده است؛ زیرا حرف قلقله(ب) در وسط کلمات اول و دوم آمده است. و حرف (د) نیز در وسط کلمهٔ اخیر قرار گرفته است.
- در کلمات (جَآءَكُمْ، جَآءُوْ، ذَآئِقَةُ) مد متصل واقع گردیده است؛ زیرا در هر سه کلمه ؛ حرف مد و سبب آن‌ها در یک کلمه آمده اند. این مد از چهار تا پنج حرکت کش می‌شود.

کلمات فوق بالای شاگردان به نوبت تکرار گردد.

ارزیابی: از شاگردان ارزیابی صورت گیرد.

روش تدریس : سوال و جواب، انفرادی، مشق و تمرین.

مواد ممد درسی :کتاب درسی، تخته و تباشیر.

درس پنجاهم

عنوان : تلاوت آیات(۱۸۶– ۱۸۹) سورۀ آل عمران

صفحه :

وقت : یک ساعت درسی (۴۵) دقیقه

اهداف : شاگردان باید:

- آیات درس را درست تلاوت نمایند.
- مخرج (ح) را بشناسند.
- قواعد تجوید را حین تلاوت تطبیق کرده بتوانند.
- به تلاوت قرآن کریم علاقه مند شوند.

فعالیت های ابتدایی درس

معلم محترم ، بعد از سلام و احوال پرسی ، تنظیم صنف و فعالیت های مقدماتی درس گذشته را با طرح چند پرسش ارزیابی می کند. و بعد درس را با آواز بلند خوانده سپس از چند شاگرد می خواهد تا آیات درس را با رعایت قواعد تجوید از روی کتاب بخوانند.

دانش لازمی

- در (لَتُبۡلَوُنَّ، قَبۡلِكُمۡ) قلقلۀ صغرا واقع گردیده است؛ زیرا حرف (ب) در وسط هر دو کلمه قرار گرفته است.
- در (فِيٓ أَمۡوَالِكُمۡ، أَشۡرَكُوٓاْ أَذٗى) مد منفصل آمده است، به خاطری که در هر دو کلمه، حرف مد در یک کلمه و سبب آن(ء)در کلمۀ دیگر آمده است.
- درکلمۀ(وَرَآءَ) مد متصل آمده است به خاطری که حرف مد و سبب آن(ء) در یک کلمه آمده است.

درهر سه مورد (أَنفُسِكُمۡ، مِن قَبۡلِكُمۡ، وَإِن تَصۡبِرُواْ) بعد از نون ساکن حروف اخفاء واقع شده است؛ یعنی بعد ازنون ساکن در کلمۀ اول حرف(ف) و در کلمۀ دوم بعد از نون ساکن حرف (ق) آمده است و در کلمۀ سوم بعد از نون ساکن حرف(ت) آمده است.

در (شَيۡءٖ قَدِيرٌ) نیز اخفاء است؛ زیرا بعد از تنوین(دوزیر) ؛ حرف(ق) آمده است؛ بناءً حکمش اخفاء است.

در (أَذٗى كَثِيرٗا) بعد از تنوین در آخر کلمۀ(أَذٗى) حرف (ک) در کلمۀ (كَثِيرٗا) آمده است بناءً حکمش اخفاء است؛ همچنان در کلمۀ (ثَمَنٗا قَلِيلٗا) بعد تنوین(دوزبر) در آخر کلمۀ(ثَمَنٗا) حرف (ق) آمده است؛ که حکمش اخفاء است و باید در تنوین اخفاء صورت بگیرد .

- در (أَخَذَ ٱللَّهُ، وَٱللَّهُ) لفظ ا لله جل جلاله پُر(مفخم) خوانده می‌شود؛ زیرا در هر دو جا حرکت حرف ماقبل اسم الله جل جلاله مفتوح (زبر)است.
- در کلمۀ (لِلَّهِ) لفظ ا لله جل جلاله باریک(مرقق) خوانده می‌شود؛ به خاطری که حرکت اسم الله جل جلاله با کسره(زیر) آغاز گردیده است.

- در (لَتُبَيِّنُنَّهٗ) دقت صورت گیرد تا(ی) مکسور یعنی زیر دار مشدد ادا گردد، و نون دوم مفتوح(زبردار) نیز مشدد ادا گردد البته با رعایت غنه.
- در(اَنۡ يُّحۡمَدُوۡا) ادغام باغنه صورت گرفته است؛ زیرا بعد از نون ساکن حرف(ی) آمده و حکمش ادغام با غنه است.
- در (بِمَفَازَةٍ مِّنَ الۡعَذَابِ) ادغام باغنه صورت گرفته است؛ زیرا بعد از تنوین در آخر کلمۀ(بِمَفَازَةٍ)؛ حرف(م) در کلمۀ (مِّنَ) آمده است. و همچنان به حرف (ذ) در کلمۀ (الۡعَذَابِ) توجه شود تا مانند حرف (ز) تلفظ نشود و باید با نوک زبان و اندکی باریک ادا گردد.
- در کلمۀ (عَذَابٌ اَلِيۡمٌ) اظهار صورت گرفته است؛ زیرا بعد از تنوین در آخر کلمۀ (عَذَابٌ) همزه در کلمۀ (اَلِيۡمٌ) آمده است و همزه از جملۀ حروف اظهار می‌باشد. البته باید دانست که همزه در مصحف های چاپ عجم به شکل (الف) نشان داده شده که در عربی همزۀ کوچک بالای الف(أ) نوشته می‌شود.
- در (تَحۡسَبَنَّهُمۡ) حرف(ن) مشدد ادا گردد و(ح، هـ) طوری تلفظ شوند که حق شان ادا گردد یعنی (ح)از وسط حلق، قسمت میانی گلو تلفظ شود و حرف (هـ) از اقصای حلق, یعنی از آخرین قسمت گلو، که بالای سینه قرار دارد تلفظ شود، همچنان حرف (م) در کلمۀ فوق ساکن بوده و اخفای شفوی صورت گرفته است؛ زیرا بعد از آن درکلمۀ بعدی حرف (ب) در کلمۀ (بِمَفَازَةٍ) آمده است. قابل ذکر است که اخفای شفوی یک حرف دارد؛ که (ب) است، باید گفت که این حرف از طریق لب تلفظ می‌شود و شفه در عربی به معنای لب است وشفوی به معنی (لبی) است یعنی حروفی که از طریق لبها تلفظ می‌شوند.
- در (وَلَهُمۡ عَذَابٌ) اظهار شفوی است؛ زیرا بعد از میم ساکن به استثنای حروف(ب، م) هر حرفی که بیاید اظهار شفوی می‌شود. طوری که در بالا گفتیم حرف (م) هم از طریق لب ادا می‌گردد به همین سبب مانند حرف(ب،و) از حروف شفوی است.

ارزیابی: از شاگردان ارزیابی صورت گیرد.

روش تدریس : سوال و جواب، انفرادی، مشق و تمرین.

مواد ممد درسی : کتاب درسی، تخته و تباشیر.

درس پنجاه و یکم

عنوان : تلاوت آیات(۱۹۰– ۱۹۲) سورهٔ آل عمران

صفحه :

وقت : یک ساعت درسی (۴۵) دقیقه

اهداف : شاگردان باید:

- آیات درس را درست تلاوت نمایند.
- حکم نون مشدد را بدانند.
- قواعد تجوید را حین تلاوت تطبیق کرده بتوانند.
- به تلاوت قرآن کریم علاقه مند شوند.

فعالیت های ابتدایی درس

معلم محترم ، بعد از سلام و احوال پرسی ، تنظیم صنف و فعالیت های مقدماتی درس گذشته را با طرح چند پرسش ارزیابی می کند. و بعد درس را با آواز بلند خوانده سپس از چند شاگرد می خواهد تا آیات درس را با رعایت قواعد تجوید از روی کتاب بخوانند.

دانش لازمی

- در (خَلْقِ، وَاخْتِلَافِ، أَخْزَيْتَهُ) به حرف (خ) توجه صورت گیرد تا پُر ادا گردد؛ زیرا این حرف از جملهٔ حروف استعلاء میباشد که خاصیت شان تفخیم(پُر) خواندن است.
- در (يَذْكُرُونَ اللَّهَ) اول باید حرف (ذ) به نوک زبان ادا شود، سپس مد طبیعی که در واو است به اندازهٔ یک الف رعایت گردد و در اخیر لفظ الله جل جلاله باید مفخم(پُر) ادا گردد؛ به خاطری که حرکت حرف ماقبل آن فتحه(زبر) است و قاعده همین که در دروس گذشته بیان گردیده است.
- درکلمات (قِيَامًا وَّقُعُودًا وَّعَلَىٰ) دو بار ادغام با غنه آمده است اول بعد از کلمهٔ(قِيَامًا) ؛ و دوم بعد از کلمهٔ(قُعُودًا) که بعد از تنوین در هر دو جا حرف (و) آمده است و باید ادغام با غنه شود.
- در (رَبَّنَا إِنَّكَ) مد منفصل واقع گردیده است؛ زیرا حرف مد در یک کلمه و سبب آن همزه در کلمهٔ دیگر آمده است.
- در (مَنْ تُدْخِلِ) اخفاء واقع گردیده است؛ زیرا بعد از نون ساکن ، حرف (ت) آمده است که از جملهٔ حرف‌های اخفاء می‌باشد.
- درکلمهٔ (فَقَدْ) قلقلهٔ کبرا واقع گردیده؛ زیرا حرف قلقله (د) در آخر کلمه واقع شده است.

درکلمهٔ (مِنْ أَنْصَارٍ) دوبار نون ساکن آمده است که بعد از نون ساکن اول همزه آمده و اظهار می‌گردد، و بعد ازنون ساکن دوم حرف(ص) آمده است و اخفاء می‌گردد.

- درکلمات (وَالنَّهَارِ، عَذَابَ النَّارِ) حرف (ن) دو بار مشدد آمده است و باید با غنّه ادا شود.

ارزیابی : از هر شاگردان ارزیابی صورت گیرد.

کارخانه گی : برای شاگردان هدایت می‌دهد تا آیات ۴-۶ سورهٔ العلق را حفظ نمایند.

روش تدریس : سوال و جواب، انفرادی، مشق و تمرین.

مواد ممد درسی : کتاب درسی، تخته و تباشیر.

درس پنجاه و دوم

عنوان : تلاوت آیات(۱۹۳– ۱۹۶) سورۀ آل عمران

صفحه :

وقت : یک ساعت درسی (۴۵) دقیقه

اهداف : شاگردان باید:

- آیات درس را درست تلاوت نمایند.
- فرق پُر خواندن حرف (ر) و باریک خواندن آن را بدانند.
- قواعد تجوید را حین تلاوت تطبیق کرده بتوانند.
- به تلاوت قرآن کریم علاقه مند شوند.

فعالیت های ابتدایی درس

معلم محترم ، بعد از سلام و احوال پرسی ، تنظیم صنف و فعالیت های مقدماتی درس گذشته را با طرح چند پرسش ارزیابی می کند. و بعد درس را با آواز بلند خوانده سپس از چند شاگرد می خواهد تا آیات درس را با رعایت قواعد تجوید از روی کتاب بخوانند.

دانش لازمی

- در (رَبَّنَآ اِنَّنَا) مد منفصل واقع گردیده است؛ زیرا حرف مد در یک کلمه و سبب آن همزه در کلمۀ دیگر آمده است. همچنان حرف (ر) باید پُر(مفخم) ادا شود و حرف (ب) مشدد ادا شود و نون مشدد هم باید با رعایت غنه ادا گردد.
- در (مُنَادِيًا يُّنَادِىْ، عَامِلٍ مِّنْكُمْ، ثَوَابًا مِّنْ) ادغام با غنه است؛ زیرا در هرسه مورد بعد از تنوین حروف ادغام(ی، م) آمده است.
- در (اَنْ اٰمِنُوْا) اظهار واقع گردیده است؛ زیرا بعد از نون ساکن همزه در کلمۀ(اٰمِنُوْا) آمده که از جملۀ حروف شش گانۀ اظهار می‌باشد.
- در (مِّنْ ذَكَرٍ اَوْ) اول اخفاء و سپس اظهار صورت گرفته است؛ زیرا بعد ازنون ساکن در (مِّنْ) حرف (ذ) آمده که از جملۀ حروف اخفاء می‌باشد.
- همچنان بعد از تنوین در کلمۀ(ذَكَرٍ) همزه آمده است که حکمش اظهار است و باید اظهار گردد.
- در (فَاغْفِرْ لَنَا وَ كَفِّرْ عَنَّا) حرف (ر) باریک یعنی مرقق ادا می‌گردد.و حرف نون مشدد و با غنه ادا گردد.
- در کلمۀ (وَعَدْتَّنَا) ادغام متجانسین صغیر است. باید دانست که اینجا حرف (د) قلقله نمی‌شود به خاطری که حرف(د) به حرف (ت) مشدد ادغام می گردد.
- در (وَلَا تُخْزِنَا، لَا تُخْلِفُ، وَاُخْرِجُوْا) به حرف (خ) توجه صورت گیرد تا پُر ادا گردد؛ زیرا این حرف از جملۀ حروف استعلاء میباشد که خاصیت شان تفخیم(پُر) خواندن است.

- در (لَا تُخۡلِفُ الۡمِیۡعَادَ، حُسۡنُ الثَّوَابِ، فِی الۡبِلَادِ) قلقله کبرا صورت گرفته است؛ زیرا (د) در کلمهٔ (الۡمِیۡعَادَ) و حرف (ب) در کلمهٔ (الثَّوَابِ) و در آخر حرف (د) در کلمهٔ(فِی الۡبِلَادِ) همه در آخر کلمه قرار گرفته اند به همین سبب قلقلهٔ کبرا می‌شوند.
- در (مَعَ الۡاَبۡرَارِ) قلقلهٔ صغرا واقع شده است؛ زیرا حرف قلقله (ب) در وسط کلمه قرار گرفته است.
- در (لَهُمۡ رَبُّهُمۡ) بعد از (م) ساکن حرف (ر) آمده است که باید اظهار شفوی صورت گیرد. همچنان به حرف (ب) مشدد توجه شود؛ زیرا اکثراً دیده شده است که هنگام تلفظ حرف (ب) مشدد به حرف (م) مشابه می‌شود. و باید از تبدیل کردن حرف (ب) به حرف (م) خود داری شود.
- در کلمهٔ (اَنِّیۡ) در نون مشدد غنه صورت بگیرد.
- در (لَآ اُضِیۡعُ) مد منفصل واقع شده است به خاطری که حرف مد در یک کلمه و سبب آن(ء) در کلمهٔ دیگر آمده است. همچنان به حرف (ض) توجه شود و با صفت پُر(مفخم) خوانده شود تا از حرف (د) تفکیک شود.
- در (اُنۡثٰی، مِنۡ دِیَارِهِمۡ) اخفاء صورت گرفته است، درکلمهٔ اول بعد از نون ساکن حرف(ث) آمده است و در کلمهٔ دوم بعد از نون ساکن حرف(د) آمده است که هردو از حروف اخفاء می‌باشند.
- در (جَنّٰتٍ تَجۡرِیۡ)نیز اخفاء واقع شده است؛ زیرا بعد از تنوین در آخر کلمهٔ(جَنّٰتٍ) حرف (ت) در کلمهٔ (تَجۡرِیۡ) آمده که حرف (ت) از جملهٔ حروف اخفاء می‌باشد. و باید در این تنوین اخفاء صورت بگیرد.
- در (مِنۡ تَحۡتِهَا الۡاَنۡهٰرُ) اخفاء و اظهار آمده است؛ زیرا بعد از نون ساکن اول، حرف(ت) آمده که از حروف اخفاء است و بعد از نون ساکن دوم، حرف(هـ) در کلمهٔ (الۡاَنۡهٰرُ) آمده است که اظهار می‌گردد؛ زیرا (هـ) از جملهٔ حروف شش گانهٔ اظهار است.
- در کلمهٔ (بَعۡضُکُمۡ مِّنۡۢ) بعد از (م) ساکن، حرف (م) آمده است که ادغام مثلین صغیر نامیده می‌شود و قاعده چنین است که: هرگاه حرف (م) بعد از (م) ساکن واقع شود، (م) ساکن در (م) بعدی ادغام می‌گردد.
- در (مِّنۡۢ بَعۡضٍ) اقلاب واقع شده است؛ زیرا بعد از نون ساکن حرف (ب) آمده است؛ بناء حکمش اقلاب است. قابل ذکر است که اقلاب یک حرف دارد که (ب) است، قبلاً هم گفتیم که اقلاب برگشتن از یک حالت به حالت دیگر را گویند. و در کلمهٔ فوق هم دیدیم که حرف نون ساکن به حرف (م)تبدیل گردید.
- در (لَاُکَفِّرَنَّ) حرف (ک) زبر دارد و حرف (ف) مشدد و مکسور(زیر دار) است و حرف(ر) پُر یعنی مفخم خوانده می‌شود و حرف نون هم مشدد و باغنه ادا می‌گردد.
- در (عَنۡهُمۡ سَیِّاٰتِهِمۡ) دو اظهار است؛ اما متفاوت، اول اظهار نون ساکن ؛ و دوم اظهار (م) ساکن یا اظهار شفوی است. نخست نون ساکن قبل از حرف (هـ) آمده که از جملهٔ حروف شش‌گانهٔ اظهار است، و دوم حرف (م) ساکن در

آخر کلمهٔ(عَنۡهُمۡ) آمده است و قبل از حرف (س) در کلمهٔ(سَيِّاٰتِهِمۡ) قرار گرفته که اظهار شفوی می‌باشد و باید اظهار گردد.

- در (وَلَأُدۡخِلَنَّهُمۡ) قلقلهٔ صغرا است؛ زیرا حرف(د) در وسط کلمه قرار گرفته است.

- در(عِنۡدِ اللّٰهِ) لام الله جل جلاله باریک یعنی مرقق ادا می‌گردد؛ زیرا حرکت حرف ماقبل آن مکسور(زیردار) است.

- درکلمهٔ(وَ اللّٰهُ) لام الله جل جلاله مفخم (پُر) ادا می‌گردد؛ زیرا حرکت حرف ماقبل آن مفتوح(زبردار) است.

- در(لَا يَغُرَّنَّكَ) حرف(غ)پُر ادا می‌شود، و حرف (ر) مشدد ادا گردیده و در عین حال حرف (ن) مشدد و با غنه تلفظ می‌گردد.

تمام کلمات فوق بالای شاگردان به نوبت تلفظ گردد.

ارزیابی: از شاگردان ارزیابی صورت گیرد.

روش تدریس : سوال و جواب، انفرادی، مشق و تمرین.

مواد ممد درسی : کتاب درسی، تخته و تباشیر.

درس پنجاه و سوم

عنوان : تلاوت آیات(۱۹۷– ۲۰۰) سورهٔ آل عمران

صفحه :

وقت : یک ساعت درسی (۴۵) دقیقه

اهداف : شاگردان باید:

- آیات درس را درست تلاوت نمایند.
- بدانند که میم ساکن در کدام صورت اظهار شفوی می شود .
- قواعد تجوید را حین تلاوت تطبیق کرده بتوانند.
- به تلاوت قرآن کریم علاقه مند شوند.
- **فعالیت های ابتدایی درس**

معلم محترم ، بعد از سلام و احوال پرسی ، تنظیم صنف و فعالیت های مقدماتی درس گذشته را با طرح چند پرسش ارزیابی می کند. و بعد درس را با آواز بلند خوانده سپس از چند شاگرد می خواهد تا آیات درس را با رعایت قواعد تجوید از روی کتاب بخوانند.

دانش لازمی

- در(مَتَاعٌ قَلِيلٌ ثُمَّ، جَنّٰتٌ تَجْرِيْ، ثَمَنًا قَلِيْلًا) در چهار جا اخفاء آمده است؛ زیرا بعد از تنوین در هر چهار جا حرفی از حروف اخفاء واقع شده است.
- در (مِنْ تَحْتِهَا) هم اخفاء است؛ چون بعد از نون ساکن (ت) آمده است.
- در(لَهُمْ جَنّٰتٌ) اظهار شفوی صورت می‌گیرد.

در (الْاَنْهٰرُ، مِنْ اَهْلِ) اظهار صورت می‌گیرد؛ چون بعد از نون ساکن در هر دو کلمه از حروف اظهار آمده است.

- در(مِّنْ عِنْدِ) هم اظهار است و هم اخفاء؛ زیرا بعد از نون ساکن اول، حرف (ع) آمده که اظهار می‌شود و بعد از نون ساکن دوم (د) آمده که از جملهٔ حروف اخفاء بوده و باید درتلفظ اخفاء رعایت گردد.
- در (نُزُلًا مِّنْ، خَيْرٌ لِّلْاَبْرَارِ) دوبار ادغام آمده است که بعد از تنوین اول در کلمهٔ(نُزُلًا) حرف (م) آمده که از جملهٔ حروف ادغام با غنه است و بعد از تنوین دوم در کلمهٔ (خَيْرٌ) حرف (ل) آمده است که از جملهٔ حروف بدون غنه است که ادغام بدون غنه صورت می‌گیرد.
- در (لَمَنْ يُّؤْمِنُ) ادغام با غنه است؛ زیرا بعد از نون ساکن، حرف(ی) آمده که از جملهٔ حروف با غنه می‌باشد.
- در (مِّنْ عِنْدِ اللّٰهِ ، بِاللّٰهِ، لِلّٰهِ، بِاٰيٰتِ اللّٰهِ) چهار جا نام الله جل جلاله ذکر شده که همهٔ موارد مذکور لام لفظ الله جل جلاله باریک (مرقق) ادا می‌گردد؛ زیرا حرکت ماقبل آن کسره است.
- در(وَمَا عِنْدَ اللّٰهِ، اِنَّ اللّٰهَ) دو جا اسم الله جل جلاله ذکر گردیده که در هردو مورد لام لفظ الله جل جلاله مفخم(پُر) ادا می‌گردد؛ زیرا حرکت ماقبل آن فتحه(زبر) است.

- هر جا که حرف (ر) حرکت زبر یا پیش داشته باشد پُر ادا می‌گردد و اگر حرف (ر) ساکن بود حرکت حرف ماقبل آن را می‌بینیم اگر فتحه یا ضمه بود باز هم حرف (ر) پُر ادا می‌گردد. مانند: رَبُّهُمْ، الْاَنْهٰرُ، يَشْتَرُوْنَ، اصْبِرُوْا وَصَابِرُوْا وَرَابِطُوْا .
- و هر جا که حرف (ر) حرکت زیر یا کسره داشته باشد باریک ادا می‌گردد و اگر حرف (ر) ساکن بود حرکت حرف ماقبل آن را می‌بینیم اگر باز هم حرکت کسره بود حرف (ر) باریک ادا می‌گردد مانند: تَجْرِیْ، سَرِيْعُ الْحِسَابِ .
- در(قَلِيْلٌ، الَّذِيْنَ، خٰلِدِيْنَ، فِيْهَا، لَا يَشْتَرُوْنَ، اٰمَنُوا، اصْبِرُوْا، وَصَابِرُوْا، وَرَابِطُوْا) مد طبیعی صورت گرفته است.
- در کلمات (الْمِهَادُ - الْحِسَابِ) قلقله کبرا است، شاگردان عملاً به تمرین آن بپردازند.

ارزیابی : از شاگردان ارزیابی صورت گیرد.

روش تدریس : سوال و جواب، انفرادی، مشق و تمرین.

مواد ممد درسی : کتاب درسی، تخته و تباشیر.

درس پنجاه و چهارم

عنوان : تلاوت آیات(۱–۴) سورهٔ النساء

صفحه :

وقت : یک ساعت درسی (۴۵) دقیقه

اهداف : شاگردان باید:

- آیات را درست تلاوت نمایند.
- بدانند که حرف (ط) پُر ادا می شود .
- بدانند که حرف (ث) از تماس نوک زبان با سر دندان های ثنایای علیا تلفظ می شود .
- قواعد تجوید را حین تلاوت تطبیق کرده بتوانند.
- به تلاوت قرآن کریم علاقه مند شوند.

فعالیت های ابتدایی درس

معلم محترم ، بعد از سلام و احوال پرسی ، تنظیم صنف و فعالیت های مقدماتی درس گذشته را با طرح چند پرسش ارزیابی می کند. و بعد درس را با آواز بلند خوانده سپس از چند شاگرد می خواهد تا آیات درس را با رعایت قواعد تجوید از روی کتاب بخوانند.

دانش لازمی

–در (يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ ٱتَّقُوا۟ رَبَّكُمُ ٱلَّذِى) به حرکت تشدید توجه صورت گیرد تا حق حروف مشدد رعایت گردد.

–درهنگام تلفظ کلمات(ٱلْخَبِيثَ، مَثْنَىٰ وَثُلَٰثَ) توجه صورت گیرد تا حرف (ث) دقیق از مخرجش که همانا تماس نوک زبان با سر دندان های ثنایای علیا است، ادا گردد تا از حرف (س) تفکیک شود.

– حرف (ط) در کلمات (بِٱلطَّيِّبِ، تُقْسِطُوا۟، طَابَ) طوری تلفظ شود تا صفت استعلایش از بین نرود؛ زیرا اگر همین صفت در نظر گرفته نشود از حرف (ت) فرق نمی‌شود.

– به شاگردان هدایت داده شود تا مد های متصل و منفصل را شناسایی نموده و یک شاگرد، یک مثال از مدمتصل را تمرین نموده و سپس شاگرد دیگر یک مثال دیگر مد منفصل را تمرین نماید، متباقی مثال ها به همین ترتیب ادامه یابد.

ارزیابی: از شاگردان ارزیابی صورت گیرد.

کارخانه گی: برای شاگردان هدایت می‌دهد تا آیات۷–۹ سورهٔ العلق را حفظ نمایند.

روش تدریس: سوال و جواب، انفرادی، مشق و تمرین.

مواد ممد درسی – کتاب درسی، تخته و تباشیر.

درس پنجاه و پنجم

عنوان : تلاوت آیات(۵–۷) سورهٔ النساء

صفحه :

وقت : یک ساعت درسی (۴۵) دقیقه

اهداف : شاگردان باید:

- آیات را درست تلاوت نمایند.
- تعریف مد متصل را بفهمند.
- قواعد تجوید را حین تلاوت تطبیق کرده بتوانند.
- به تلاوت قرآن کریم علاقه مند شوند.

فعالیت های ابتدایی درس

معلم محترم ، بعد از سلام و احوال پرسی ، تنظیم صنف و فعالیت های مقدماتی درس گذشته را با طرح چند پرسش ارزیابی می کند. و بعد درس را با آواز بلند خوانده سپس از چند شاگرد می خواهد تا آیات درس را با رعایت قواعد تجوید از روی کتاب بخوانند.

دانش لازمی

- در (وَلَا تُؤْتُوا) سعی شود تا همزه درست تلفظ شود.
- در(السُّفَهَآءَ) مد متصل است؛ زیرا حرف مد وسبب آن (ء) در یک کلمه آمده است. همچنان به حرف (هـ) توجه شود تا به حرف (ح) یا به (ء) تبدیل نشود و درست از مخرجش که همانا اخیر حلق است ادا گردد. از شاگردان خواسته شود تا داوطلبانه چند شاگرد به نوبت این کلمه را تلفظ نمایند.
- در(حتیٰ اذا) مد منفصل آمده است؛ زیرا حرف مد در یک کلمه و سبب آن(ء) در کلمهٔ دیگر آمده است.
- در (وَابْتَلُوا) و (فَادْفَعُوٓا) و (وَالْاَقْرَبُوْنَ ۚ) قلقلهٔ صغرا واقع گردیده است؛ زیرا سه حرف قلقله (ب، د، ق) در وسط کلمات مذکور قرار گرفته اند.
- در(اٰنَسْتُمْ مِّنْهُمْ) ادغام مثلین صغیر است؛ زیرا بعد از(م) ساکن، حرف (م) متحرک آمده است.
- در (لِلرِّجَالِ) حرف (ر) باریک (مرقق) ادا می‌گردد؛ زیرا حرکت آن کسره است و سعی شود هنگام تلفظ تکریر صورت نگیرد. یعنی هنگام تلفظ حرکت تشدید در حرف (ر) بیش از اندازهٔ معین مشدد ادا نگردد.
- از شاگردان خواسته شود از آیات فوق مثال های مد متصل را شناسایی نمایند.

ارزیابی : از شاگردان ارزیابی صورت گیرد.

روش تدریس : سوال و جواب، انفرادی، مشق و تمرین.

مواد ممد درسی : کتاب درسی، تخته و تباشیر.

درس پنجاه و ششم

عنوان : تلاوت آیات(۸–۱۱)سورهٔ النساء

صفحه :

وقت : یک ساعت درسی (۴۵) دقیقه

اهداف : شاگردان باید:

- آیات درس را درست تلاوت نمایند.
- بدانند که حرف (ر) در کدام صورت پر و در کدام صورت باریک خوانده می شود .
- قواعد تجوید را حین تلاوت تطبیق کرده بتوانند.
- به تلاوت قرآن کریم علاقه مند شوند.

فعالیت های ابتدایی درس

معلم محترم ، بعد از سلام و احوال پرسی ، تنظیم صنف و فعالیت های مقدماتی درس گذشته را با طرح چند پرسش ارزیابی می کند. و بعد درس را با آواز بلند خوانده سپس از چند شاگرد می خواهد تا آیات درس را با رعایت قواعد تجوید از روی کتاب بخوانند.

دانش لازمی

– در(وَإِذَا حَضَرَ الْقِسْمَةَ أُولُوا الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسَاكِينُ فَارْزُقُوهُم مِّنْهُ وَقُولُوا لَهُمْ قَوْلًا مَّعْرُوفًا) چهار بار حرف (ر) آمده است که در کلمهٔ اول حرف(ر) حرکت فتحه دارد، در کلمهٔ دوم حرف(ر) ساکن است و حرکت حرف ماقبل آن ضمه است، در کلمهٔ سوم حرف(ر) ساکن است و حرکت حرف ماقبل آن فتحه است، و در کلمهٔ اخیر خود حرف (ر) حرکت ضمه یا پیش دارد که در همه موارد فوق حرف(ر) پُر(مفخم) ادا می‌شود.

– از شاگردان پرسیده شود که آخر کلمات (مَّعْرُوفًا - سَدِيدًا - سَعِيرًا - حَكِيمًا) که الف تلفظ می‌شود در اصل چه بوده و چرا به (الف) تبدیل شده است.

– در (نِسَاءً، آبَاؤُكُمْ وَأَبْنَاؤُكُمْ) مد متصل است؛ زیرا در هر سه مورد حرف مد و سبب مد(ء) در یک کلمه آمده است.

– در (فِي أَوْلَادِكُمْ، لَهُ إِخْوَةٌ، بِهَا أَوْ دَيْنٍ) مد منفصل است؛ زیرا در هر سه مورد حرف مد در یک کلمه و سبب آن(ء) در کلمهٔ دیگر واقع گردیده است. همچنان در کلمهٔ(دَيْنٍ) به اعتبار وقف مدلین صورت می‌گیرد؛ زیرا حرف مد(ی) ساکن و حرکت حرف ماقبل آن فتحه(زبر) است. باید گفت که لین نرمی را گویند و در اینجا باید مد لین با آرامی و تأنّی تلفظ گردد.

– در آیات این درس به جز از حرف (غ) همه حروف استعلاء آمده است و عبارت اند از: (خ، ص، ض، ق، ظ، ط).

– از شاگردان پرسیده شود که حروف استعلاء را در کلمات نشان داده و پُر تلفظ نمایند.

– حرف (ث) در این درس هشت بار تکرار گردیده که بهترین موقع تمرین است. باید گفت که مخرج حرف(ث) سر زبان و نوک ثنایای علیا است.

– از شاگردان پرسیده شود که احکام نون ساکن و تنوین را در این درس نشان بدهند.

ارزیابی : از شاگردان ارزیابی صورت گیرد.

روش تدریس : سوال و جواب، انفرادی، مشق و تمرین.

مواد ممد درسی : کتاب درسی، تخته و تباشیر.

درس پنجاه و هفتم

عنوان : تلاوت آیات(۱۲–۱۶) سورهٔ النساء

صفحه :

وقت : یک ساعت درسی (۴۵) دقیقه

اهداف : شاگردان باید:

- آیات درس را درست تلاوت نمایند.
- حروف ادغام بدون غنه را شناخته و مثال آن را از آیات درس نشان داده بتوانند .
- بدانند که بدون از حرف (ب) هر حرف دیگری بعد از میم ساکن واقع شود ، میم ساکن اظهار شفوی می شود .
- قواعد تجوید را حین تلاوت تطبیق کرده بتوانند.
- به تلاوت قرآن کریم علاقه مند شوند.

فعالیت های ابتدایی درس

معلم محترم ، بعد از سلام و احوال پرسی ، تنظیم صنف و فعالیت های مقدماتی درس گذشته را با طرح چند پرسش ارزیابی می کند. و بعد درس را با آواز بلند خوانده سپس از چند شاگرد می خواهد تا آیات درس را با رعایت قواعد تجوید از روی کتاب بخوانند.

دانش لازمی

از تماس سطح جلو زبان با قسمت مقابل خود، و سر زبان به لثّه ثنایای پایین همراه با اتّصال به ثنایای عُلیا سه حرف (ص، ز، س) تلفظ می‌شوند مانند: (نِصۡفُ، الۡفَوۡزُ، السُّدُسُ).

- حافّهٔ لسان؛ یعنی کنارهٔ زبان (چه از راست و یا از قسمت چپ) به دندان های اضراس بالا برخورد کند، محل تلفظ حرف«ض» است. تلفظ این حرف از طرف چپ راحت تر است.

– حافّه به معنای جانب و کناره است و چون از کنارهٔ زبان تلفظ می‌گردد این حرف را (حافّی) می‌گویند.

اکثر مردم آن را اشتباه تلفظ می‌کنند، از این رو لازم است تا تلفظ صحیح و درست آن را از استاد و قاری ماهر قرآن کریم آموخت.

- در (وَلَكُمۡ نِصۡفُ، أَزۡوَاجُكُمۡ إِنۡ، تَرَكۡتُمۡ إِنۡ، لَّكُمۡ وَلَدٌ...) اظهار شفوی است؛ زیرا بعد از میم ساکن به جز ازدوحرف(ب، م) هر حرفی بیاید اظهار شفوی می‌شود.

– در (تَرَكۡتُم مِّنۢ) ادغام مثلین صغیر است؛ زیرا بعد از میم ساکن ؛ میم متحرک آمده است.

– در(إِن لَّمۡ يَكُن لَّهُنَّ وَلَدٌ) دوبار ادغام بدون غنه آمده است؛ زیرا بعد از نون ساکن حرف (ل) آمده است.

- در(تَوَّابًا رَّحِيمًا) نیز ادغام بدون غنه آمده است؛ زیرا بعد از تنوین(دوزبر) حرف (ر) آمده است.

چون در این درس مثال های احکام نون ساکن و تنوین بیشتر است هر شاگرد یک مثال را نشان بدهد.

ارزیابی : از شاگردان ارزیابی صورت گیرد.

کارخانه گی : برای شاگردان هدایت می‌دهد تا آیات ۱۰–۱۲ سورهٔ العلق را حفظ نمایند.

روش تدریس : سوال و جواب، انفرادی، مشق و تمرین

مواد ممد درسی : کتاب درسی، تخته و تباشیر.

درس پنجاه و هشتم

عنوان : تلاوت آیات(۱۷–۱۹) سورۀ النساء

صفحه :

وقت : یک ساعت درسی (۴۵) دقیقه

اهداف : شاگردان باید:

- آیات را درست تلاوت نمایند.
- بدانند که (و، ا، ی) حروف مد اند و سبب مد (ء) و سکون است.
- قواعد تجوید را حین تلاوت تطبیق کرده بتوانند.
- به تلاوت قرآن کریم علاقه مند شوند.

فعالیت های ابتدایی درس

معلم محترم ، بعد از سلام و احوال پرسی ، تنظیم صنف و فعالیت های مقدماتی درس گذشته را با طرح چند پرسش ارزیابی می کند. و بعد درس را با آواز بلند خوانده سپس از چند شاگرد می خواهد تا آیات درس را با رعایت قواعد تجوید از روی کتاب بخوانند.

دانش لازمی

مخرج حرف ب، م و حرف و: به کمک لب ها حرف‌های (ب، م) و (و) غیر مدی تولید می‌شوند.
با این تفاوت که «ب» از قسمت تری لب ها ادا می‌شود، و به همین جهت آن را بحری می‌گویند، و «م» از خشکی لب ها ادا می‌شود، به همین خاطر آن را «برّی» می‌گویند و همچنان حرف «و» از جمع شدن نا تمام دو لب تلفظ می‌شوند.

– **مخرج ی :** وسط زبان است ، وقتی که وسط زبان با کام متصل می‌شود؛ (ی) غیر مدی یا متحرک تلفظ می‌شود مانند: (السَّيِّاٰتِ).

– در (السُّوٓءَ، فَأُولَٰٓئِكَ، النِّسَآءَ) مد متصل است؛ زیرا حرف مد و سبب آن(ء) در یک کلمه آمده است.

در (مَآ اٰتَيۡتُمُوۡهُنَّ، اِلَّآ اَنۡ يَّأۡتِيۡنَ، فَعَسٰٓى اَنۡ) مد منفصل است؛ زیرا حرف مد در یک کلمه و سبب آن (ء) در کلمۀ دیگر واقع شده است.

– در(عَلَى اللّٰهِ، يَتُوۡبُ اللّٰهُ، وَكَانَ اللّٰهُ، وَّيَجۡعَلَ اللّٰهُ) به جز مورد دوم که ضمه است متباقی سه جای دیگر فتحه است و قاعده است که هر وقت قبل از لفظ جلاله حرکت ضمه و فتحه بیاید؛ لام لفظ الله جل جلاله پُر خوانده می‌شود.

– حرف (ذ) درکلمات (لِلَّذِيۡنَ، عَذَابًا، لِتَذۡهَبُوۡا) دقت شود تا از مخرجش که همانا سر زبان با نوک دندان های ثنایای عُلیا است تلفظ شوند.

ارزیابی : از شاگردان ارزیابی صورت گیرد.

روش تدریس : سوال و جواب، انفرادی، مشق و تمرین.

مواد ممد درسی : کتاب درسی، تخته و تباشیر.

درس پنجاه و نهم

عنوان : تلاوت آیات(۲۰–۲۳) سورهٔ النساء

صفحه :

وقت : یک ساعت درسی (۴۵) دقیقه

اهداف : شاگردان باید:

- آیات را درست تلاوت نمایند.
- بدانند که حروف اظهار همانا حروف حلقی است .
- قواعد تجوید را حین تلاوت تطبیق کرده بتوانند.
- به تلاوت قرآن کریم علاقه مند شوند.

فعالیت های ابتدایی درس

معلم محترم ، بعد از سلام و احوال پرسی ، تنظیم صنف و فعالیت های مقدماتی درس گذشته را با طرح چند پرسش ارزیابی می کند. و بعد درس را با آواز بلند خوانده سپس از چند شاگرد می خواهد تا آیات درس را با رعایت قواعد تجوید از روی کتاب بخوانند.

دانش لازمی

– در (وَإِنْ أَرَدْتُّمُ، مِنْهُ، مِنْ أَصْلَابِكُمْ) اظهار است؛ زیرا در هر سه مورد بعد از نون ساکن حروف اظهار آمده است وباید اظهار گردد. همچنان در(مِّيثَاقًا غَلِيظًا) بعد از تنوین حرف (غ) در کلمهٔ (غَلِيظًا) آمده است که اظهار می‌گردد؛ زیرا (غ) هم از جملهٔ حروف حلقی است.

– در (زَوْجٍ مَّكَانَ، وَإِثْمًا مُّبِينًا) ادغام باغنه است؛ زیرا بعد از هر دو تنوین حرف(م) آمده است.

– در(زَوْجٍ وَآتَيْتُمْ، بَعْضٍ وَأَخَذْنَ، فَاحِشَةً وَمَقْتًا، بُهْتَانًا وَإِثْمًا) ادغام باغنه است؛ زیرا بعد از تنوین در هر چهار مورد فقط حرف (و) آمده است.

– در(مِّنْ نِّسَآئِكُمْ) هم ادغام باغنه است؛ زیرا بعد از نون ساکن حرف (ن) آمده است.

– در (غَفُورًا رَّحِيمًا، فَإِنْ لَّمْ) بعد از تنوین حرف (ر) آمده و بعد نون ساکن در مورد دوم حرف (ل) آمده که در هردو ادغام بی غنه صورت می‌گیرد. باید گفت که ادغام بی غنه دوحرف دارد که (ل، ر) است.

– در (قِنْطَارًا فَلَا) بعد از نون ساکن حرف (ط) و سپس بعد از تنوین حرف (ف) آمده که در هر دو مورد اخفاء صورت می‌گیرد.

– در(وَلَا تَنْكِحُوا، وَأَنْ تَجْمَعُوا) در هر دو مورد بعد از نون ساکن حرف (ت) آمده که اخفاء صورت می‌گیرد.

به شاگردان وظیفه سپرده شود تا مد های متصل را تمرین نمایند البته یک مد منفصل نیز در این درس موجود است ؛ آن را نیز تمرین نمایند.

ارزیابی : از شاگردان ارزیابی صورت گیرد.

روش تدریس : سوال و جواب، انفرادی، مشق و تمرین.

مواد ممد درسی : کتاب درسی، تخته و تباشیر.

درس شصتم

عنوان : تلاوت آیات(۲۴–۲۵) سورهٔ النساء

صفحه :

وقت : یک ساعت درسی (۴۵) دقیقه

اهداف : شاگردان باید:

- آیات درس را درست تلاوت نمایند.
- بدانند که اقلاب یک حرف دارد که (ب) می باشد.
- قواعد تجوید را حین تلاوت تطبیق کرده بتوانند.
- به تلاوت قرآن کریم علاقه مند شوند.

فعالیت های ابتدایی درس

معلم محترم ، بعد از سلام و احوال پرسی ، تنظیم صنف و فعالیت های مقدماتی درس گذشته را با طرح چند پرسش ارزیابی می کند. و بعد درس را با آواز بلند خوانده سپس از چند شاگرد می خواهد تا آیات درس را با رعایت قواعد تجوید از روی کتاب بخوانند.

دانش لازمی

– در این درس حرف‌های (ع،ح) و (غ، خ) اندکی بیشتر به چشم می‌خورند به همین لحاظ در مورد مخرج شان، وضاحت می‌دهیم:

مخرج (ع) و(ح) وسط حلق است؛ یعنی قسمت میانی گلو، از این جا دو حرف(ع ,ح)تلفظ می‌شوند مانند:(عَلَيْكُمْ، بَعْضُكُمْ) و (وَّالْمُحْصَنٰتُ،وَاُحِلَّ).

مخرج (غ) و(خ) ادنای حلق است؛ یعنی اول گلو، قسمتی که به دهان نزدیک است، از این مکان دو حرف «غ» و «خ» ادا می‌شود مانند: (اَنْ تَبْتَغُوْا، غَيْرَ) و (وَّلَا مُتَّخِذٰتِ اَخْدَانٍ).

– در (مِنَ النِّسَآءِ،وَرَآءَ) مد متصل است؛ زیرا حرف مد و سبب آن(ء) در یک کلمه آمده است.

– در(فَاِذَآ اُحْصِنَّ) مد منفصل است؛ زیرا حرف مد در یک کلمه و سبب آن (ء) در کلمهٔ دیگر آمده است.

– در(لَكُمْ مَّا، بِاَمْوَالِكُمْ مُّحْصِنِيْنَ، اَيْمَانُكُمْ مِّنْ، بَعْضُكُمْ مِّنْ) ادغام مثلین صغیر است؛ زیرا در هرچهار مورد بعد از (م) ساکن حرف (م) متحرک آمده است.

– در (ذٰلِكُمْ اَنْ، عَلَيْكُمْ فِيْمَا، لَّمْ يَسْتَطِعْ مِنْكُمْ طَوْلًا، مِنْكُمْ وَاَنْ تَصْبِرُوْا) اظهار شفوی است؛ زیرا در هر پنج مورد بعد از (م) ساکن حرف‌های اظهار شفوی آمده است. قبلاً هم خوانده بودیم به جز از حرف (ب، م) که بعد از حرف (م) ساکن بیاید اخفای شفوی و ادغام مثلین صغیر میباشد؛ متباقی تمام حرف‌ها؛ هرگاه بعد از (م) ساکن بیاید اظهار شفوی صورت می‌گیرد.

– در (فَمَا اسْتَمْتَعْتُمْ بِهٖ، تَرٰضَيْتُمْ بِهٖ) اخفای شفوی است؛ زیرا در هردو مورد بعد از (م) ساکن حرف (ب) واقع گردیده است.

– در(مِنۢ بَعۡدِ، مِّنۢ بَعۡضٍ) اقلاب است؛ زیرا بعد از نون ساکن حرف (ب) آمده است و اقلاب فقط یک حرف دارد که (ب) است.

مدّ عارض للسکون: هرگاه بعد از حروف مدّ، حرف ساکنی واقع شود که سکون آن اصلی نبوده بلکه عارضی باشد، یعنی هنگام وقف ساکن گردیده باشد، کشیدن یا نکشیدن این مد اختیاری است، اما بهتر این است که مدّ شود، مانند: (وَاللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٢٥﴾) این نوع مد را (عارض للسکون) یا «مد وقفی» می‌گویند.

این مدّ را به اندازه سه الف (شش حرکت) می‌توان مد کرد، که این مقدار را «طول» می‌نامند.

همچنان این مد به اندازۀ دوالف (چهار حرکت) می‌توان مد کرد، که این اندازه را «توسط» می‌گویند.

و در اخیر می‌توان که به اندازۀ یک الف (دوحرکت) هم مد کرد و این مقدار مد کردن را «قصر» می‌نامند. ادا کردن آن کمتر از قصر ناجایز است، زیرا حرف مد از بین میرود.

ارزیابی: از هر سه کتگوری شاگردان ارزیابی صورت می‌گیرد.

کارخانه گی: معلم برای شاگردان هدایت می‌دهد تا آیات ۱۳–۱۵ سورۀ العلق را حفظ نمایند.

روش تدریس: سوال و جواب، انفرادی، مشق و تمرین.

مواد ممد درسی: کتاب درسی، تخته و تباشیر.

درس شصت و یکم

عنوان : تلاوت آیات(۲۶–۲۸) سورهٔ النساء

صفحه :

وقت : یک ساعت درسی (۴۵) دقیقه

اهداف : شاگردان باید:

- آیات درس را درست تلاوت نمایند.
- بفهمند این که هر گاه قبل از حرف لام لفظ جلاله حرکت زبر و یا پیش بیاید لفظ جلاله پر خوانده می شود.
- قواعد تجوید را حین تلاوت تطبیق کرده بتوانند.
- به تلاوت قرآن کریم علاقه مند شوند.

فعالیت های ابتدایی درس

معلم محترم ، بعد از سلام و احوال پرسی ، تنظیم صنف و فعالیت های مقدماتی درس گذشته را با طرح چند پرسش ارزیابی می کند. و بعد درس را با آواز بلند خوانده سپس از چند شاگرد می خواهد تا آیات درس را با رعایت قواعد تجوید از روی کتاب بخوانند.

دانش لازمی

– در (يُرِيْدُ اللّٰهُ) که دو بار در این درس آمده است، لام لفظ الله جل جلاله پُر(مفخم) ادا می شود؛ زیرا حرکت ماقبل آن ضمه(پیش) است.

– همچنان در (وَ اللّٰهُ)که دو بار در این درس آمده است لام لفظ الله جل جلاله پُر(مفخم) ادا می شود؛ زیرا حرکت ماقبل آن فتحه(زبر) است.

– در (لَكُمْ وَيَهْدِيَكُمْ سُنَنَ، مِنْ قَبْلِكُمْ وَيَتُوْبَ، عَلَيْكُمْ وَاللّٰهُ، عَلَيْكُمْ وَيُرِيْدُ، عَنْكُمْ وَخُلِقَ) اظهار شفوی است، البته در تمامی مثال ها بعد از میم ساکن حرف(و) آمده به استثنای مثال دوم که حرف(س) است.

– در (مِنْ قَبْلِكُمْ، اَنْ تَمِيْلُوْا، عَنْكُمْ) بعد از نون ساکن در مثال اول حرف(ق) و در مثال دوم حرف(ت) آمده و در مثال سوم بعد از نون ساکن حرف (ک) آمده است که در همه موارد اخفاء صورت می‌گیرد.

– در(عَلِيْمٌ حَكِيْمٌ، مَيْلًا عَظِيْمًا) اظهار است؛ زیرا بعد از تنوین در مثال اول حرف(ح) و در مثال دوم بعد از تنوین حرف (ع) آمده است که هر دو حرف (ح، ع) از جملهٔ حروف شش‌گانهٔ اظهار اند.

– در (اَنْ يَّتُوْبَ، اَنْ يُّخَفِّفَ) ادغام باغنه است؛ زیرا بعد نون ساکن در هردو مورد حرف (ی) آمده که از جملهٔ حروف ادغام باغنه می‌باشد.

– غنه آوازی است که از خیشوم یعنی از آخر بینی خارج می‌شود.

ارزیابی : از شاگردان ارزیابی صورت گیرد.

روش تدریس : سوال و جواب، انفرادی، مشق و تمرین.

مواد ممد درسی : کتاب درسی، تخته و تباشیر.

درس شصت و دوم

عنوان : حفظ آیات(۱ –۴) سورهٔ والضحی

صفحه :

وقت : یک ساعت درسی (۴۵) دقیقه

اهداف : شاگردان باید:

- آیات درس را درست تلاوت نمایند.
- آیات درس را حفظ کنند.
- قواعد تجوید را حین تلاوت تطبیق کرده بتوانند.
- به تلاوت قرآن کریم علاقه مند شوند.

فعالیت های ابتدایی درس

معلم محترم ، بعد از سلام و احوال پرسی ، تنظیم صنف و فعالیت های مقدماتی درس گذشته را با طرح چند پرسش ارزیابی می کند. و بعد درس را با آواز بلند خوانده سپس از چند شاگرد می خواهد تا آیات درس را با رعایت قواعد تجوید از روی کتاب بخوانند.

دانش لازمی

– در کلمات (وَالَّيْلِ-قَلٰى-الْاُوْلٰى) حرف(ل) باریک خوانده می‌شود تا از مخرجش روان و راحت تلفظ گردد.

– در کلمهٔ (سَجٰى) حرف (ج) فقط با حرکتش ادا گردد یعنی مشدد تلفظ نشود و نیز توجه صورت گیرد تا از قلقله بی مورد در اینجا خود داری شود.

– در کلمهٔ (وَلَلْاٰخِرَةُ) حرف (ر) پُر ادا می‌گردد.

– در(خَيْرٌ لَّكَ) ادغام بدون غنه واقع شده است ونیز حرف (ر) پُر ادا می‌گردد.

درس شصت و سوم

عنوان : حفظ آیات (۵–۷) سورهٔ والضحی

صفحه :

وقت : یک ساعت درسی (۴۵) دقیقه

اهداف : شاگردان باید:

- آیات درس را درست تلاوت نمایند.
- بدانند که اخفاء پانزده حرف دارد .
- آیات درس را حفظ کنند.
- قواعد تجوید را حین تلاوت تطبیق کرده بتوانند.
- به تلاوت قرآن کریم علاقه مند شوند.

فعالیت های ابتدایی

معلم محترم ، بعد از سلام و احوال پرسی ، تنظیم صنف و فعالیت های مقدماتی درس گذشته را با طرح چند پرسش ارزیابی می کند. و بعد درس را با آواز بلند خوانده سپس از چند شاگرد می خواهد تا آیات درس را با رعایت قواعد تجوید از روی کتاب بخوانند.

دانش لازمی

– در (يُعۡطِيۡكَ) مد طبیعی است.

– در (رَبُّكَ فَتَرۡضٰى) در هردو مورد، حرف (ر) پُر ادا می‌شود.

– در (اَلَمۡ يَجِدۡكَ) اظهار شفوی است؛ زیرا بعد از میم ساکن هر حرفی به جز از حرف(ب، م) بیاید اظهار شفوی می‌شود، همچنان در حرف(د) قلقلهٔ صغرا می‌باشد.

– در (ضَآلًّا فَهَدٰى) اخفاء صورت می‌گیرد؛ زیرا بعد از تنوین حرف (ف) آمده است.

کارخانه گی: برای شاگردان هدایت می‌دهد تا آیات ۱۶–۱۷ سورهٔ العلق را حفظ نمایند.

درس شصت و چهارم

عنوان : حفظ آیات (۸–۱۱) سورهٔ والضحی

صفحه :

وقت : یک ساعت درسی (۴۵) دقیقه

اهداف : شاگردان باید:

- آیات درس را درست تلاوت نمایند.
- آیات درس را حفظ کنند.
- بدانند که اگر حرف (ر) ساکن باشد حکم حرف ما قبلش را به خود می گیرد .
- قواعد تجوید را حین تلاوت تطبیق کرده بتوانند.
- به تلاوت قرآن کریم علاقه مند شوند.

فعالیت های ابتدایی درس

معلم محترم ، بعد از سلام و احوال پرسی ، تنظیم صنف و فعالیت های مقدماتی درس گذشته را با طرح چند پرسش ارزیابی می کند. و بعد درس را با آواز بلند خوانده سپس از چند شاگرد می خواهد تا آیات درس را با رعایت قواعد تجوید از روی کتاب بخوانند.

دانش لازمی

– در کلمات (عَآئِلًا،السَّآئِلَ) مد متصل است؛ زیرا حرف مد و سبب مد(ء) در یک کلمه آمده است و از چهار الی پنج حرکت، مد صورت می‌گیرد.

– در کلمات (تَقْهَرْ، تَنْهَرْ) حرف (را) به اعتبار حرکت ماقبلش که فتحه است پُر خوانده می‌شود، همچنان در کلمهٔ(تَقْهَر) قلقلهٔ صغرا واقع شده است، ونیز در کلمهٔ(تَنْهَرْ) اظهار است؛ زیرا بعد از نون ساکن حرف (هـ) آمده که این حرف یکی از حروف شش‌گانهٔ حلقی می‌باشد.

– در (رَبِّكَ) حرف (ر) پُر خوانده می‌شود.

– در کلمهٔ (فَحَدِّثْ) شد در حرف (د) درست ادا گردد و همچنان حرف (ث) از مخرجش که همانا نوک زبان و سر دندان های ثنایای علیا است تلفظ گردد، ونیز حرف(د) مشدد است و حقش باید رعایت شود. همچنان حرف (ح) دقیق از مخرجش که وسط حلق است ادا گردد.

درس شصت و پنجم

عنوان   :   حفظ آیات (۱–۴) سورۀ الشرح

صفحه   :

وقت   :   یک ساعت درسی (۴۵) دقیقه

اهداف   :   شاگردان باید:

- آیات را درست تلاوت نمایند.
- آیات درس را حفظ کنند.
- بدانند که مد منفصل از مد متصل چه فرق دارد .
- قواعد تجوید را حین تلاوت تطبیق کرده بتوانند.
- به تلاوت قرآن کریم علاقه مند شوند.

فعالیت های ابتدایی درس

معلم محترم ، بعد از سلام و احوال پرسی ، تنظیم صنف و فعالیت های مقدماتی درس گذشته را با طرح چند پرسش ارزیابی می کند. و بعد درس را با آواز بلند خوانده سپس از چند شاگرد می خواهد تا آیات درس را با رعایت قواعد تجوید از روی کتاب بخوانند.

دانش لازمی

– حرف (ص) در کلمۀ (صَدۡرَكَ) دقیق از مخرجش ادا شود و مخرج این حرف سر زبان و بیخ ثنایای سفلی، همراه با اتصال با ثنایای عُلیا می‌باشد.

– در (عَنۡكَ، اَنۡقَضَ) اخفاء است؛ زیرا در هر دو مورد بعد از نون ساکن حرفی از حروف اخفاء آمده است.

– در(الَّذِیٓ اَنۡقَضَ) مد منفصل آمده است؛ چون حرف مد در یک کلمه و سبب مد(ء) در کلمۀ دیگر آمده است.

– در (وِزۡرَكَ، ظَهۡرَكَ، وَرَفَعۡنَا، ذِكۡرَكَ) حرف (ر) پُر خوانده می‌شود؛ زیرا در هر چهار مورد حرکت حرف (ر) فتحه (زبر) است.

درس شصت و ششم

عنوان : حفظ آیات (۵–۸) سورهٔ الشرح

صفحه :

وقت : یک ساعت درسی (۴۵) دقیقه

اهداف : شاگردان باید:

- آیات را درست تلاوت نمایند.
- آیات درس را حفظ کنند.
- بدانند که هر گاه یکی از حروف قلقله در اخیر کلمه ساکن واقع شود قلقله کبرا صورت می گیرد.
- قواعد تجوید را حین تلاوت تطبیق کرده بتوانند.
- به تلاوت قرآن کریم علاقه مند شوند.

فعالیت های ابتدایی درس

معلم محترم ، بعد از سلام و احوال پرسی ، تنظیم صنف و فعالیت های مقدماتی درس گذشته را با طرح چند پرسش ارزیابی می کند. و بعد درس را با آواز بلند خوانده سپس از چند شاگرد می خواهد تا آیات درس را با رعایت قواعد تجوید از روی کتاب بخوانند.

دانش لازمی

– در(**الْعُسْرِ**) حرف (ر) باریک خوانده می‌شود؛ زیرا حرکت حرف (ر) کسره (زیر) می‌باشد.

– در(**يُسْرًا، فَرَغْتَ، رَبِّكَ**) حرف (ر) پُر خوانده می‌شود؛ زیرا در هرسه مورد حرکت حرف (ر) فتحه(زبر) است.

– در کلمه‌های (**فَانْصَبْ، فَارْغَبْ**) قلقلهٔ کبرا است؛ زیرا حرف (ب) در آخر این کلمه‌ها آمده است، همچنان در کلمهٔ(**فَارْغَبْ**) حرف (ر) پُر خوانده می‌شود؛ زیرا خود حرف (ر) ساکن و حرف ماقبل آن مفتوح (زبردار) است؛ زیرا قاعده است که اگر حرف(ر) ساکن و حرف ماقبل آن مفتوح باشد حرف (ر) باز هم پُر خوانده می‌شود.

کارخانه گی: برای شاگردان هدایت می‌دهد تا آیات ۱۸–۱۹ سورهٔ العلق را حفظ نمایند.

درس شصت و هفتم

عنوان : مراجعۀ سوره های الضحی، الشرح

صفحه :

وقت : یک ساعت درسی (۴۵) دقیقه

اهداف : شاگردان باید:

- آیات را درست تلاوت نمایند.
- سوره های الضحی، الشرح را دقیق بدون کدام اشتباه از بر خوانده بتوانند.
- قواعد تجوید را حین تلاوت تطبیق کرده بتوانند.
- به تلاوت قرآن کریم علاقه مند شوند.

دانش لازمی(تابع درس گذشته)

درس شصت و هشتم

عنوان : حفظ آیات (۱–۳) سورۀ التین

صفحه :

وقت : یک ساعت درسی (۴۵) دقیقه

اهداف : شاگردان باید:

- آیات درس را درست تلاوت نمایند.
- آیات ۱–۳ سورۀ التین را درست و دقیق از حفظ بخوانند.
- قواعد تجوید را حین تلاوت تطبیق کرده بتوانند.
- به تلاوت قرآن کریم علاقه مند شوند.

یاد داشت

از این که حفظ سوره های بخش محفوظات به عنوان کارخانه گی در هفته های گذشته تمام گردیده ؛ لذا از معلم محترم خواهشمندیم تا از این درس به بعد سوره های که در بخش محفوظات مقرر بود ؛ همان سوره ها را به حیث مراجعۀ حفظ برای شاگردان تقدیم نماید.

فعالیت های ابتدایی درس

معلم محترم ، بعد از سلام و احوال پرسی ، تنظیم صنف و فعالیت های مقدماتی درس گذشته را با طرح چند پرسش ارزیابی می کند. و بعد درس را با آواز بلند خوانده سپس از چند شاگرد می خواهد تا آیات درس را با رعایت قواعد تجوید از روی کتاب بخوانند.

دانش لازمی

– در آیت اول به تلفظ حرف (ت) دقت شود تا درست از مخرجش که همانا تماس سر زبان با بیخ ثنایای عُلیا است ادا گردد.

– در آیت دوم به حرف(ط) دقت شود تا دقیق از مخرجش ادا گردد، قابل ذکر است که حروف (ط، ت) یک مخرج دارند که قبلاً ذکر کردیم؛ اما در صفات فرق می‌کنند که حرف (ط) از جملۀ حروف استعلاء است و باید پرُ و درشت ادا گردد و حرف (ت) از جملۀ حروف مهموسه است که در لغت به معنای پست– صدای آهسته و در اصطلاح عبارت است از تلفظ حرف به صورت ضعیف و خفیف و پایین.

مراد از صفت همس این است که حروف مهموسه در هنگام تلفظ با چنان ضعفی همراه استند که نَفَس به راحتی جریان دارد و آواز نیز با پستی همراه است.

روش تدریس: سوال و جواب، انفرادی، تلاوت خاموشانه.

مواد ممد درسی: کتاب درسی، تخته و تباشیر.

وقت	فعالیت‌های معلم	فعالیت‌های شاگردان
۵ دقیقه	بعد از سلام و احوال پرسی و فعالیت‌های مقدماتی می‌گوید امروز سورۀ التین را از حفظ تکرار می‌نماییم. – نخست خود سورۀ مبارکه را با دقت تام از حفظ می‌خواند و بعد از یک و یا دو شاگرد که توانایی درست تلاوت را داشته باشند می‌خواهد تا سوره را از بر بخوانند و درعین حال متوجه دیگران بوده و به تلاوت آن‌ها گوش می‌دهد.	– دو شاگرد سوره را با دقت از

۲۵ دقیقه ۵ دقیقه ۱۰ دقیقه	- سورهٔ مبارکه را آیت، آیت می‌خواند. و به شاگردان هدایت می‌دهد تا آیات را به تعقیب شان به صدای مناسب تکرار نمایند. - برای شاگردان چند دقیقه وقت میدهد و از آن‌ها می‌خواهد تا آیات را خاموشانه نزد خود بخوانند و تکرار نمایند. - بعد از هر شاگرد چند آیات را گوش نموده برای شان هدایت میدهد تا هر کدام سوره را از حفظ برای شاگرد پهلویش بخواند. - در مورد عظمت سورهٔ مبارکه برای شاگردان توضیحات لازم ارائه می‌نماید. **ارزیابی** - کی می‌تواند پنج آیت اول سوره را از حفظ بخواند ؟ - کی می‌تواند پنج آیت بعدی سوره را از حفظ بخواند ؟ - کی می‌تواند پنج آیت متباقی را از حفظ بخواند ؟ - کی می‌تواند چهار آیت اخیر را از حفظ بخواند ؟ کی می‌تواند از تمام سوره را از حفظ بخواند؟	حفظ می‌خوانند. - آیات را نزد خود تکرار می‌کنند. شاگردان همه از خود آماده‌گی نشان می‌دهند.

درس شصت و نهم

عنوان   :   حفظ آیات (۴–۶) سورهٔ التین

صفحه   :

وقت   :   یک ساعت درسی (۴۵) دقیقه

اهداف : شاگردان باید:

- آیات درس را درست تلاوت نمایند.
- بدانند که هرگاه یکی از حروف قلقله در وسط کلمه قرار گیرد، قلقلهٔ صغرا می شود .
- قواعد تجوید را حین تلاوت تطبیق کرده بتوانند.
- به تلاوت قرآن کریم علاقه مند شوند.

فعالیت های ابتدایی درس

معلم محترم ، بعد از سلام و احوال پرسی ، تنظیم صنف و فعالیت های مقدماتی درس گذشته را با طرح چند پرسش ارزیابی می کند. و بعد درس را با آواز بلند خوانده سپس از چند شاگرد می خواهد تا آیات درس را با رعایت قواعد تجوید از روی کتاب بخوانند.

دانش لازمی

– در کلمهٔ (لَقَدۡ) قلقلهٔ کبرا است؛ زیرا حرف (د) درآخر کلمه آمده است.

– در کلمهٔ (الۡاِنۡسَانَ) اخفاء است؛ زیرا بعد از نون ساکن حرف (س) آمده که از جملهٔ حروف پانزده گانهٔ اخفاء است.

– در (فِيۡٓ اَحۡسَنِ) مد منفصل است؛ زیرا حرف مد در یک کلمه و سبب آن(ء) درکلمهٔ دیگر آمده است.

– در کلمهٔ (تَقۡوِيۡمٍ) قلقلهٔ صغرا است.

– حین تلاوت در (اَسۡفَلَ سٰفِلِيۡنَ) دقت صورت گیرد تا (اَسۡفَلَ) جدا و (سٰفِلِيۡنَ) جدا تلفظ گردد. جدا خواندن به این معنا نیست که در قرائت سکته‌گی پدید آید، منظور این است که تلاوت کننده کلمهٔ اول را با کلمهٔ دوم وصل نخوانَد؛ زیرا اکثراً دیده شده که اشتباه تلفظ می‌شود یعنی (اَسۡفَلَ السّٰفِلِيۡنَ) خوانده می‌شود که کاملاً نادرست است.

– در (فَلَهُمۡ اَجۡرٌ) اظهار شفوی است؛ زیرا بعد از میم ساکن هر حرفی به جز از دو حرف(ب، م) بیاید اظهار شفوی صورت می‌گیرد. همچنان در کلمهٔ (اَجۡرٌ) قلقلهٔ صغرا است؛ زیرا حرف(ج) دروسط کلمه قرار گرفته اند.

– در(اَجۡرٌ غَيۡرُ) اظهار است؛ زیرا بعد از تنوین حرف (غ) آمده است که از جملهٔ حروف ششگانهٔ اظهار یا حروف حلقی می‌باشد.

درس هفتادم

عنوان : حفظ آیات (۷–۸) سورۀ التین

صفحه :

وقت : یک ساعت درسی (۴۵) دقیقه

اهداف : شاگردان باید:

- آیات را درست تلاوت نمایند.
- در هنگام تلاوت بین حرف (ح) و حرف (هـ) فرق کرده بتوانند .
- بدانند که مخرج حرف (هـ) قسمت اخیر حلق است.
- قواعد تجوید را حین تلاوت تطبیق کرده بتوانند.
- به تلاوت قرآن کریم علاقه مند شوند.

فعالیت های ابتدایی درس

معلم محترم ، بعد از سلام و احوال پرسی ، تنظیم صنف و فعالیت های مقدماتی درس گذشته را با طرح چند پرسش ارزیابی می کند. و بعد درس را با آواز بلند خوانده سپس از چند شاگرد می خواهد تا آیات درس را با رعایت قواعد تجوید از روی کتاب بخوانند.

دانش لازمی

- در (يُكَذِّبُكَ) به تلفظ حرف (ذ) توجه صورت گیرد و دقیق از مخرجش که همانا سر زبان و نوک ثنایای عُلیا است ادا گردد.

- در هنگام تلاوت سعی شود در(بِأَحْكَمِ الْحَاكِمِينَ) حرف (ح) از مخرجش که همانا وسط حلق است؛ ادا گردد تا از حرف (هـ) که مخرجش سر سینه و آخر حلق است؛ فرق گردد.

درس هفتاد و یکم

عنوان : حفظ آیات (۱–۴) سورهٔ العلق

صفحه :

وقت : یک ساعت درسی (۴۵) دقیقه

اهداف : شاگردان باید:

- آیات را درست تلاوت نمایند.
- بدانند که حروف زاید و یا حروف بدون حرکت تلفظ نمی شود.
- قواعد تجوید را حین تلاوت تطبیق کرده بتوانند.
- به تلاوت قرآن کریم علاقه مند شوند.

فعالیت های ابتدایی درس

معلم محترم ، بعد از سلام و احوال پرسی ، تنظیم صنف و فعالیت های مقدماتی درس گذشته را با طرح چند پرسش ارزیابی می کند. و بعد درس را با آواز بلند خوانده سپس از چند شاگرد می خواهد تا آیات درس را با رعایت قواعد تجوید از روی کتاب بخوانند.

دانش لازمی

- در(بِاسْمِ) حرف(الف) است، اما تلفظ نمی‌شود و حرف (ب) مستقیماً با حرف (س)وصل می‌گردد.
- حرف (ر) در این درس چهار بار ذکر گردیده است که در هر چهار مورد پُر خوانده می‌شود.
- در کلمهٔ (الْإِنْسَانَ) اخفاء است؛ زیرا بعد از نون ساکن حرف (س) آمده که از جملهٔ حروف پانزده گانهٔ اخفاء است.

درس هفتاد و دوم

عنوان – حفظ آیات (۵–۸) سورۀ العلق

صفحه –

وقت – یک ساعت درسی (۴۵) دقیقه

اهداف – شاگردان باید:

- آیات درس را درست تلاوت نمایند.
- بدانند که هر گاه حرف میم و نون مشدد باشند غنه در آنها صورت می گیرد.
- قواعد تجوید را حین تلاوت تطبیق کرده بتوانند.
- به تلاوت قرآن کریم علاقه مند شوند.

فعالیت های ابتدایی درس

معلم محترم ، بعد از سلام و احوال پرسی ، تنظیم صنف و فعالیت های مقدماتی درس گذشته را با طرح چند پرسش ارزیابی می کند. و بعد درس را با آواز بلند خوانده سپس از چند شاگرد می خواهد تا آیات درس را با رعایت قواعد تجوید از روی کتاب بخوانند.

دانش لازمی

– در(مَا لَمْ يَعْلَمْ) اظهار شفوی است.

– در(كَلَّآ إِنَّ) مد منفصل است، همچنان باید گفت که هرگاه نون مشدد باشد غنه در آن صورت می‌گیرد.

– در(إِلَىٰ) سعی شود تا حرف (ل) بدون تشدید ادا گردد؛ زیرا اگر مشدد ادا گردد تغییر در معنا به وجود می‌آید.

– احکام (ر): نخست توسط شاگردان بیان شود اگر تشریح شان قناعت بخش نبود معلم خودش برای شان می‌گوید که حرف (ر) در آیت ۷–۸ این درس پُر ادا می‌گردد.

درس هفتاد و سوم

عنوان : حفظ آیات (۹–۱۱) سورۀ العلق

صفحه :

وقت : یک ساعت درسی (۴۵) دقیقه

اهداف : شاگردان باید:

- آیات درس را درست تلاوت نمایند.
- بدانند که نون ساکن و تنوین چهار حکم دارند : اظهار ، اخفاء ، ادغام و اقلاب .
- قواعد تجوید را حین تلاوت تطبیق کرده بتوانند.
- به تلاوت قرآن کریم علاقه مند شوند.

فعالیت های ابتدایی درس

معلم محترم ، بعد از سلام و احوال پرسی ، تنظیم صنف و فعالیت های مقدماتی درس گذشته را با طرح چند پرسش ارزیابی می کند. و بعد درس را با آواز بلند خوانده سپس از چند شاگرد می خواهد تا آیات درس را با رعایت قواعد تجوید از روی کتاب بخوانند.

دانش لازمی

– در (يَنْهٰى) اظهار است؛ زیرا بعد از نون ساکن حرف (هـ) آمده که از جملۀ حروف حلقی است.

– در(عَبْدًا) قلقلۀ صغرا واقع شده است؛ زیرا حرف (ب) در وسط کلمه قرار گرفته است.

– در(عَبْدًا اِذَا) اظهار است؛ زیرا بعد از تنوین حرف (ء) آمده که از جملۀ حروف حلقی است.

– در (اِنْ كَانَ) اخفاء صورت گرفته است؛ زیرا بعد نون ساکن حرف(ک) آمده که از جملۀ حروف پانزده گانه اخفاء می‌باشد.

درس هفتاد و چهارم

عنوان : حفظ آیات (۱۲–۱۴) سورهٔ العلق

صفحه :

وقت : یک ساعت درسی (۴۵) دقیقه

اهداف : شاگردان باید:

- آیات درس را درست تلاوت نمایند.
- بدانند که در مصحف چاپ های غیر عربی حرف (ء) به شکل الف نوشته می‌شود.
- قواعد تجوید را حین تلاوت تطبیق کرده بتوانند.
- به تلاوت قرآن کریم علاقه مند شوند.

فعالیت های ابتدایی درس

معلم محترم ، بعد از سلام و احوال پرسی ، تنظیم صنف و فعالیت های مقدماتی درس گذشته را با طرح چند پرسش ارزیابی می کند. و بعد درس را با آواز بلند خوانده سپس از چند شاگرد می خواهد تا آیات درس را با رعایت قواعد تجوید از روی کتاب بخوانند.

دانش لازمی

- در (أَوۡ أَمَرَ) دقت صورت گیرد تا هر دو همزه(ء) به شکل مستقل و جداگانه تلفظ شوند.البته باید گفت که در مصحف چاپ های غیر عربی حرف (ء) به شکل الف نوشته می‌شود.
- در(أَرَءَيۡتَ) نیز دقت صورت گیرد تا حروف (ء، ر، ء) مفتوح(زبردار) و متحرک ادا گردند؛ زیرا در اکثر موارد دیده می‌شود که حرف (ر) مشدد ادا می‌گردد یا ساکن ساخته می‌شود که هر دو مورد نادرست است.
- در(أَلَمۡ يَعۡلَمۡ بِأَنَّ ٱللَّهَ يَرَىٰ) میم ساکن اول اظهار شفوی است و میم ساکن دوم اخفای شفوی است و همچنان لام لفظ الله جل جلاله و حرف (ر) پُر(مفخم) ادا می‌گردند.

درس هفتاد و پنجم

عنوان : حفظ آیات (۱۵–۱۷) سورهٔ العلق

صفحه :

وقت : یک ساعت درسی (۴۵) دقیقه

اهداف : شاگردان باید:

- آیات درس را درست تلاوت نمایند.
- بدانند که غنه عبارت از آوازی است که از قسمت آخر بینی خارج می شود .
- قواعد تجوید را حین تلاوت تطبیق کرده بتوانند.
- به تلاوت قرآن کریم علاقه مند شوند.

فعالیت های ابتدایی درس

معلم محترم ، بعد از سلام و احوال پرسی ، تنظیم صنف و فعالیت های مقدماتی درس گذشته را با طرح چند پرسش ارزیابی می کند. و بعد درس را با آواز بلند خوانده سپس از چند شاگرد می خواهد تا آیات درس را با رعایت قواعد تجوید از روی کتاب بخوانند.

دانش لازمی

– در(لَئِن لَّمْ) ادغام بدون غنه است؛ زیرا بعد از نون ساکن حرف (ل) آمده که از جملهٔ حروف ادغام بدون غنه است.

– در(لَّمْ يَنتَهِ)اظهار شفوی و اخفای نون ساکن است؛ نخست این دو قاعده توسط شاگردان عزیز معرفی گردد اگر آنها نتوانستند معلم خودش به شاگردان شرح می‌دهد.

در(نَاصِيَةٍ كَاذِبَةٍ خَاطِئَةٍ) اخفاء و اظهار صورت گرفته است؛ زیرا بعد از تنوین اول،حرف(ک) و بعد از تنوین دوم حرف(خ) آمده است.

درس هفتاد و ششم

عنوان : حفظ آیات (۱۸–۱۹) سورهٔ العلق

صفحه :

وقت : یک ساعت درسی (۴۵) دقیقه

اهداف : شاگردان باید:

- آیات درس را درست تلاوت نمایند.
- مجموع حروف قلقله را بدانند.
- قواعد تجوید را حین تلاوت تطبیق کرده بتوانند.
- به تلاوت قرآن کریم علاقه مند شوند.

فعالیت های ابتدایی درس

معلم محترم ، بعد از سلام و احوال پرسی ، تنظیم صنف و فعالیت های مقدماتی درس گذشته را با طرح چند پرسش ارزیابی می کند. و بعد درس را با آواز بلند خوانده سپس از چند شاگرد می خواهد تا آیات درس را با رعایت قواعد تجوید از روی کتاب بخوانند.

دانش لازمی

– در(سَنَدۡعُ) قلقلهٔ صغرا می‌شود؛ زیرا حرف(د) در وسط کلمه قرار گرفته است.

– در(لَا تُطِعۡهُ) سعی شود که هنگام تلفظ حرف (ع) ساکن حق حرف (هـ) که در آخر کلمه است ادا گردد ؛ و بر عکس آن یعنی هنگام تلفظ (هـ) حق حرف (ع) ضایع نشود.

– در(وَاسۡجُدۡ) قلقلهٔ کبرا است؛ زیرا حرف (د) در آخر کلمه آمده است.

– در(وَاقۡتَرِبۡ) قلقله است؛ زیرا حرف (ب) در آخر کلمه آمده است. همچنان باید گفت که با خواندن یا شنیدن آیت آخر سورهٔ علق که آخرین کلمهٔ آن ؛ کلمهٔ فوق است بالای شخص سجدهٔ تلاوت لازم می‌گردد و حکم آن واجب است و با وضو ادا می‌شود.

درس هفتاد و هفتم

عنوان   : مراجعهٔ سوره های التین و العلق

صفحه   :

وقت   : یک ساعت درسی (۴۵) دقیقه

اهداف   : شاگردان باید:

- آیات درس را درست تلاوت نمایند.
- سوره های التین و العلق را دقیق از بَر بخوانند.
- بدانند که سورهٔ العلق نخستین سورهٔ قرآن کریم است از لحاظ نزول.
- قواعد تجوید را حین تلاوت تطبیق کرده بتوانند.
- به تلاوت قرآن کریم علاقه مند شوند.

فعالیت های ابتدایی درس

معلم محترم ، بعد از سلام و احوال پرسی ، تنظیم صنف و فعالیت های مقدماتی درس گذشته را با طرح چند پرسش ارزیابی می کند. و بعد درس را با آواز بلند خوانده سپس از چند شاگرد می خواهد تا آیات درس را با رعایت قواعد تجوید از روی کتاب بخوانند.

شناخت وقف و علامات آن

تعریف وقف

وقف در لغت به معنای ایستادن و توقف کردن می‌باشد و در اصطلاح تجوید عبارت است از قطع صوت در حین قرائت بر حرف آخر کلمه.

اقسام وقف

وقف به اعتبار حالت تلاوت کننده به دو قسم می‌باشد، یک وقف اضطراری، دوم و قف اختیاری.

– وقف اضطراری وقفی است که بدون خواست و اراده قاری بنا بر پیش آمدن عذر و یا عوارضی ؛ چون کوتاهی نفس، عطسه، سُرفه، فراموشی، گریه و غیره رخ می‌دهد.

– وقف اختیاری وقفی است که قاری به خواست و اراده خود با توجه به معنای و ربط جملات محل و جای را اختیار نموده بر آن وقف می‌کند.

اقسام وقف اختیاری

وقف اختیاری از لحاظ محل بر چهار قسم است. ۱– وقف تام ۲– وقف کافی ۳– وقف حسن ۴– وقف قبیح.

وقف تام عبارت است از وقف بر جایی که بین دو عبارت طرفین محل وقف، هیچ نوع تعلق لفظی و معنوی وجود نداشته باشد.

وقف کافی عبارت است از وقف بر جایی که بین دو عبارت طرفین محل وقف، تعلق لفظی وجود نداشته باشد؛ اما تعلق معنوی بین آنها موجود باشد. وقف حسن عبارت است از وقف بر جایی که در آن عبارت اول تام و مستقل؛ اما عبارت دوم، ناقص بوده و برای تکمیل خود نیاز به عبارت اول دارد، وقف بر عبارت اولی جایز است ؛چون افاده معنای تام را می‌کند اما آغاز از عبارت دومی به دلیل ناقص بودن آن جایز نیست ؛ پس باید قاری دو باره از کلمه مناسب شروع کرده و دو عبارت را با هم وصل نماید.

و قف قبیح عبارت از وقف نمودن بر کلمهٔ که عبارت در آنجا تام نبوده بلکه لفظاً و معناً به مابعدش تعلق دارد. مانند وقف بر: لَقَدْ كَفَرَ الَّذِيْنَ قَالُوْٓ ابتدا از : اِنَّ اللّٰهَ هُوَ الْمَسِيْحُ ابْنُ مَرْيَمَ - مثال دوم : وقف بر : يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا لَا تَقْرَبُوا الصَّلٰوةَ و ابتدا از : وَاَنْتُمْ سُكٰرٰى

وقف بر (الصَّلٰوةَ) از نظر لفظ ناقص نیست؛ ولی معنا و مراد آیت تغییر می‌خورد و از طرف دیگر عبارت دومی (وَاَنْتُمْ سُكٰرٰى) ناقص می‌ماند که به تنهایی نباید خوانده شود.

علایم وقف

چون شناختن محل درست وقف و ابتداء، موقوف به تسلط بر زبان عربی و فهم معنا و تفسیر آیات قرآن کریم بسته گی دارد که این دو برای تمامی اقشار مسلمین مُیسر نیست، از این لحاظ علما و دانشمندان اسلامی برای تشخیص محلات مناسب وقف، علایم و رموزی را معین کرده اند که با استفاده از آن تلاوت کننده گان میتوانند به آسانی به محلات صحیح و مناسب وقف پی ببرند.

– علایم و رموز مشهور وقف عبارت اند از : (م، ط، ج، ز، ص، لا، قلی، صلی، ق)

– «مـ» وقف لازم : وقفی است اگر رعایت نشود خلل و تغییر در معنا ایجاد می‌شود.

– «ط» وقف مطلق : وقفی است که لفظ و معنا در محل وقف هر دو، تام باشند؛ پس وقف بر آن مناسب و به جا است و ابتداء نیز به ما بعد آن پسندیده است؛ اما درعین حال وصل آن کدام تغییری در معنا نمی‌آورد. به هر صورت وقف نمودن بر علامه (ط) بهتر دانسته شده است.

– «ج» وقف جایز: وقفی است که هر دو حالت (وصل) و، (و قف) جایز است؛ اما وقف آن بهتر شناخته شده است تمامی موارد وقف کافی بدون از موارد لازم، محل های وقف جایز می‌باشند.

– «ز» وقف مجوز : وقفی است که بنابر دلیلی تجویز شده است؛ ولی وصل آن نه تنها جایز؛ بلکه بهتر می‌باشد. این علامه «ز» ارتباط نزدیک دو جمله ماقبل و ما بعد است و بر وصل آنها تأکید می‌کند ؛ اما بنابر آنکه هر دو جمله مفید و با مفهوم استند و هر یک نیز به تنهایی خوانده می‌شود به همین دلیل این وقف را مجوز می‌گویند یعنی بنابر دلیلی وقف آن مجاز دانسته شده است.

– «ص» وقف مرخص: وقفی است که به علت طولانی بودن جمله آیت و کوتاهی نفس، به قاری رخصت داده میشودکه در این محل وقف نماید ؛ اما در صورت تازه گی نفس وصل آن بهتر می‌باشد.

– «لا» وقف ممنوع : این را علامه وصل نیز گویند، این علامه در جایی است که وقف برآنجا خللی را در معنا و مفهوم آیت ایجاد می‌کند تمامی موارد وقف قبیح شامل همین می‌باشند.

– «صلی» علامه وصل است (الوصل أولی من الوقف) وصل نمودند بهتر است.

– «قلی» علامه وقف است (الوقف أولی من الوصل) وقف نمودن بهتر است.

– «ق» علامه وقف است (قیل علیه الوقف) به نزد بعضی وقف بهتر است.

و من الله التوفیق